

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
2019-YL-046

**TÜRKİYE’DE BOŞANMA OLGUSUNUN TOPLUMSAL
GERÇEKLIĞİ VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA
TEMSİLİ: EVLİ VE ÖFKELİ DİZİSİ ÖRNEĞİ**

HAZIRLAYAN
Cemre DEMİREL

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Nilgün SOFUOĞLU KILIÇ

AYDIN-2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Cemre DEMİREL tarafından hazırlanan “Türkiye’de Boşanma Olgusunun Toplumsal Gerçekliği ve Kitle İletişim Araçlarında Temsili: Evli ve Öfkeli Dizisi Örneği” başlıklı tez, 31.05.2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Dr.Öğr.Üyesi Nilgün SOFUOĞLU KILIÇ	ADÜ
Üye : Doç. Dr. Şerife GENİŞ	ADÜ
Üye : Prof. Dr. Hasan TÜZEN	PÜ

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun tarihsayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdür V.

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralları gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

.../.../2019

Cemre DEMİREL

ÖZET

TÜRKİYE’DE BOŞANMA OLGUSUNUN TOPLUMSAL GERÇEKLİĞİ VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA TEMSİLİ: EVLİ VE ÖFKELİ DİZİSİ ÖRNEĞİ

Cemre DEMİREL

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nilgün SOFUOĞLU KILIÇ

2019, XII+100 sayfa

“Türkiye’de Boşanma Olgusunun Toplumsal Gerçekliği ve Kitle İletişim Araçlarında Temsili: Evli ve Öfkeli Dizisi Örneği” başlıklı bu tez çalışması, günümüz Türkiye’sinde “boşanma” olgusunun kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonda yer alan popüler bir dizi üzerinden temsiline ve bu temsiline toplumsal gerçeklik ile karşılaştırılarak incelenmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla *Evli ve Öfkeli* dizisi incelemenin örneği olarak seçilmiştir. Söz konusu dizinin seçilmesindeki ana neden, dizinin boşanma olgusunu sosyo-ekonomik statü bakımından birbirinden farklı karakterler eşliğinde ve boşanma olgusunun üç aşamasını da (boşanma öncesi, boşanma süreci ve boşanma sonrası) ayrıntılı bir şekilde kapsayarak yansıtmaya çalışmasıdır. Tezde, Gerbner’in *Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı* ve Herman ile Chomsky’in geliştirdiği *Propaganda Modeli* çerçevesinden hareketle dizinin tüm bölümlerinin karakterler üzerinden içerik, ileti çözümlemesi yapılmıştır. Kuramların yardımı ile gerçek yaşamda boşanma sürecinden geçen kişilerin konu olduğu literatür araştırmaları ile gazete, dergi ve internet haberlerindeki örnekleri üzerinden dizideki karakter ve olay temsilleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Son olarak da, örneklem kapsamındaki dizinin senaryo metnindeki içerik ve ileti çözümlemesi yapılmış, dizi *Eleştirel Söylem Analizi* perspektifinden de incelenmiştir. Tüm bu çözümlenmeler *Evli ve Öfkeli* dizisindeki temsillerin boşanmanın toplumsal gerçekliğine zaman yaklaştığına, zaman zaman cinsiyet ilişkilerine eleştirel bir bakış açısı sunduğuna, zaman zaman da geleneksel ataerkil kültürü yeniden üreten mesajlar iletmesine işaret etmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Evlilik, Boşanma, Boşanma Nedenleri, Kitle İletişim Araçları, Televizyon Temsilleri.

ABSTRACT

REPRESENTATION OF THE DIVORCE CASES IN TURKEY IN THE REALITY OF AND SOCIAL MASS MEDIA: EXAMPLE OF MARRIED AND FURIOUS SERIES

Cemre DEMİREL

M.Sc. Thesis, Department of Sociology

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Nilgün SOFUOĞLU KILIÇ

2019, XII+100 pages

This thesis titled “The Social Reality of Divorce and Its Representation in the Mass Media Example of Married and Furious Series” focuses on the representation of the phenomenon of “divorce” in the mass media in contemporary Turkey. It aims to analyze the representation divorce in a widely available TV series by comparing that representation with the social reality itself. For this purpose, *Evli ve Öfkeli (Married and Angry)* is chosen as a case-study. The main reason for choosing this series is the fact that it seeks to represent divorce through socio-economically different characters and by encompassing three phases of divorce in detail (pre-divorce, the process of divorce and after divorce). In the study, by adapting Gerbner’s *Cultivation Theory* and *Propaganda Model* developed by Herman and Chomsky, all episodes of the series have been analyzed in terms of content and message. With the help of these theories, the characters and event representations in this series have been analyzed by comparing them with the findings of academic studies on divorce as well as reports from real life cases in the newspapers, magazines and internet media outlets. Finally, the scenario of the series has been subjected to content and message analysis by using the framework of Critical Discourse Analysis. All these analyses point to the fact that the representations produced in *Evli ve Öfkeli* sometimes approach to the social reality of divorce, sometimes employ a critical approach to existing gender relations and sometimes produces messages that reproduces traditional patriarchal culture.

KEY WORDS: Marriage, Divorce, Reasons for Divorce, Mass Media, TV representations.

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Boşanma Olgusunun Toplumsal Gerçekliği ve Kitle İletişim Araçlarında Temsili: Evli ve Öfkeli Dizisi Örneği” ismiyle hazırlanmış olan bu çalışma zor ve yoğun bir sürecin sonunda birçok kişinin maddi ve manevi desteğiyle başarılı bir araştırmadır.

Boşanma olgusu, evliliğin resmi olarak var oluşundan günümüze değin süregelen ve sonrasında da evliliğin resmi şekilde devam etmesi halinde, gelecekte de var olacak, sosyal bir olgudur. Boşanma günümüzde bireylerin ve toplumların sıkça karşılaştığı bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer tüm toplumsal olay ve olgularda olduğu gibi bu olgunun topluma iletilmesinde ve toplumun bilgi sahibi olmasında, medya önemli bir işleve sahiptir. Medya bu işlevini görsel-işitsel ve yazılı şekilde kitle iletişim araçları ile gerçekleştirmektedir. Kitle iletişim araçlarından olan televizyon da bilginin işlenmesi ve aktarılması konusunda, önemli bir araçtır. Televizyonun etki alanı, birden fazla duyuya hitap etmesinden dolayı oldukça fazladır. Ayrıca tüm yaş gruplarından izleyici kitlesine sahip olması, erişiminin zahmetsiz oluşu da onun etki alanını oldukça genişletmektedir. Etki alanı çerçevesinde televizyon, diğer toplumsal olay ve olgularda olduğu gibi boşanma olgusunun aktarımını yaparken de, kimi zaman var olanı kimi zaman olmayan bir gerçekliği varmış gibi ele alıp izleyiciye sunmaktadır. Gerçekte var olmayanı, gerçekmiş gibi seyirciye iletebilmektedir.

Bu çalışmada benden anlayış ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nilgün SOFUOĞLU KILIÇ’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmam süresince yoğun akademik çalışmalarını arasında yanımda her daim olan, beni cesaretlendiren kocaman yürekli hocam Doç. Dr. Şerife GENİŞ’e sonsuz minnattarım.

Süreç boyunca, öncelikle yoğun iş temposu içerisinde bu çalışmaya sunduğu katkı ve desteklerinden ötürü Yiğit NOYAN’a, ayrıca aileme ve diğer tüm arkadaşlarıma yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Cemre DEMİREL

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	4
1. EVLİLİK	4
1.1. Evlilik Nedir?.....	4
1.2. Evlilik Türleri	6
1.2.1. Dini Evlilik	6
1.2.2. Resmi Evlilik	7
1.3. Evlilik Çeşitleri	8
1.3.1. Eş Seçimine Göre Evlilik Çeşitleri	8
1.3.1.1. Endogami (İçten Evlilik).....	8
1.3.1.2. Egzogami (Dıştan Evlilik).....	9
1.3.2. Oturma Yerine Göre Evlilik Çeşitleri.....	10
1.3.2.1. Matrilokal (Ana Çevresi)	10
1.3.2.2. Patriokal (Baba Çevresi)	10
1.3.2.3. Neolokal (Ev Açma).....	10
2. BÖLÜM	11
2. EVLİLİĞİN SONA ERMESİ VE BOŞANMA	11
2.1. Resmi Olarak Evliliğin Sona Ermesi (Boşanma)	11
2.2. Boşanma Çeşitleri.....	15

2.2.1. Duygusal Boşanma	15
2.2.2. Hukuki Boşanma	16
2.2.3. Ekonomik Boşanma	16
2.2.4. Toplumsal Boşanma	16
2.2.5. Psikolojik Boşanma	17
2.3. Boşanma Nedenleri.....	17
2.3.1. Boşanmanın Özel Nedenleri	19
2.3.1.1. Zina.....	19
2.3.1.2. Hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış	20
2.3.1.3. Suç işleme	21
2.3.1.4. Terk	21
2.3.1.5. Akıl hastalığı	21
2.3.2. Boşanmanın Genel Nedenleri	21
2.3.2.1. Evlilik birliğinin temelden sarsılması	22
2.3.2.2. Eşlerin boşanma hususunda anlaşmaları	23
2.3.2.3. Ortak hayatın kurulamaması ve resmi ayrılık	23
3. BÖLÜM	24
3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI	24
3.1. Kitle İletişim Nedir?	25
3.2. Kitle İletişim Araçları	26
3.2.1. Gazete	28
3.2.2. Dergi	28
3.2.3. Radyo	29
3.2.4. Televizyon	30
3.2.5. İnternet.....	30
3.3. Kitle İletişim Kuramları.....	31
4. BÖLÜM	37

4. BOŞANMANIN KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI ÜZERİNDEKİ TEMSİLİ: EVLİ VE ÖFKELİ DİZİSİ ÖRNEĞİ.....	37
4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	47
4.2. Araştırmanın Önemi	48
4.3. Araştırma Yöntem ve Teknikleri	50
4.4. Araştırmanın Örneklemi	52
4.4.1. Evli ve Öfkeli Dizisi	53
4.4.2. Dizinin Künyesi	53
4.4.3. Dizinin Karakterler Üzerinden İncelenmesi	54
4.4.4. Dizideki Boşanmış Karakterlerin Kuramlar Üzerinden Değerlendirilmesi.....	61
4.4.5. Eleştirel Söylem Analizi Çözümlemesi: Evli ve Öfkeli Dizisi.....	76
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	87
6. KAYNAKLAR	92
ÖZGEÇMİŞ	100

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Evlilik Türleri.....	8
Tablo 4.1. Bireylerin Boşanma Sırasında Bir Danışmandan Yardım Alma, Boşandığı Eşyle İlişki Durumu ve Tekrar Evlenmeyi Düşünme Durumları	75

KISALTMALAR DİZİNİ

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

İHA : İhlas Haber Ajansı

TMK : Türk Medeni Kanunu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Evlilik, çiftlerin resmi yollar aracılığıyla birlikteliklerini ilan ettikleri ve belirli yasal haklara kavuştukları bir antlaşmadır. Evlilik antlaşmasıyla beraber aile kurumu oluşmaktadır. İnsanların niçin evlendikleri konusunda birçok neden sıralanabilir. Yapılan araştırmalarda; günümüz evliliklerinde toplumsal beklentiler, sosyal idealler, aşk ve sevgi, çocuk isteği, düzenli cinsel yaşam, evlenme isteğinin öncelikli nedenleri arasında sıralanmıştır. Evlilikte, eşlerin bazı bireysel ve toplumsal ihtiyaçları bulunmaktadır. Bireysel ihtiyaçlar; sevgi, saygı ve buna bağlı olarak evlilikte doyuma ulaşmak şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumsal ihtiyaçlar ise; güvenlik isteği, korunma, dayanışma içinde olduğunu hissetme ve geleceğe birlikte güvenle bakabilme arzusu, birliktelik duygusunu yaşama ve birbirlerinden onur duyabilme, ortak amaçlar doğrultusunda bir arada olabilmek şeklinde tanımlanabilir (Aktaş, 2011: 13-14). Evlilikte bahsi geçen beklentiler zaman zaman birbiriyle çatışabilir. Beklentilerin çatışmasının yanı sıra, evlilik tarafların beklentilerini de karşılamayabilir. Her iki durumda da eşler evlilikleri için problem teşkil eden durumları tespit edip çözüm yoluna gitmediklerinde, senaryo boşanmaya doğru evrilebilmektedir. Boşanma da evlilik gibi sosyal bir olgudur. Günümüz toplumlarında boşanma nedenleri pek çok bilim dalında ele alınıp incelenmektedir. Boşanma olgusu Türkiye toplumu içinde son yıllarda önemli bir gündem maddesi ve toplumsal sorun olarak dikkati çekmeye başlamıştır. TÜİK verilerine göre, boşanan çiftlerin sayısı 2016 yılında 126 bin 164 iken, 2017 yılında %1,8 artarak 128 bin 411 olmuş, kaba boşanma hızı binde 1,6 olarak gerçekleşmiştir (www.tuik.gov.tr.). Boşanma oranlarındaki yükseliş beraberinde, boşanma olgusunun araştırılmasına yönelik çalışmaları da arttırmıştır. Boşanma, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde:

(1) “Eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması,

(2) Yasal olarak kurulmuş evlilik ilişkisinin yine yasal biçimde ortadan kaldırılması” şeklindedir.

(TÜİK tanımlamasına) göre ise boşanma; evlenmenin hukuki yönden sona ermesidir. Yani erkek ve kadının, yeni bir evlenme yapacak şekilde yasal yollarla evliliklerini tamamen bitirmeleridir (Keskin, 2007: 15).

Boşanma, salt hukuksal bir olay değildir. Arka planında boşanmaya neden olan psikolojik, sosyolojik, ekonomik vb. gibi birçok etken yatmaktadır. Boşanmayı temelde tek bir perspektifle araştırıp incelemek olguya, dar bir bakış açısı ile bakmaya neden olacaktır.

Bundan dolayıdır ki boşanma olgusunun tüm aşamaları farklı birçok etken eşliğinde irdelenmelidir. Hukuki anlamda, evlilik birliği resmi olarak sona erdiyse boşanma vardır. Fakat sosyolojik olarak bakıldığında boşanma olgusu aslında çiftlerin, boşanma kararı almadan önceki nedenlerine değin uzanır. Bundandır ki boşanma, üç aşamada; boşanma öncesi, boşanma süreci ve boşanma sonrası olarak ele alınır. Aynı zamanda boşanmanın hukuki boyutunun yanı sıra–dört tane daha çeşidi mevcuttur. Diğer sözü geçen boşanma çeşitleri: duygusal boşanma, ekonomik boşanma, toplumsal boşanma ve psikolojik boşanmadır.

Her bir boşanma çeşidinde boşanmanın nedenleri de farklılaşmaktadır. Boşanmak isteyen çift türlü nedenler ile mahkemeye başvurabilmektedir. Boşanmanın nedenlerini iki ana başlık altında toplamak gerekirse; özel ve genel nedenler şeklindedir. Nedenler literatür bazında ve hukuki çerçevede iki ana başlık altında sınırlandırılmıştır. TMK iki ana başlık içerisindeki boşanma nedenlerini; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı ile evlilik birliğinin sarsılması olmak üzere altı başlık altında incelemektedir (Ersöz, b.t.: 249-262).

2009 resmi istatistiklerine göre toplam 114.162 boşanmanın; 76'sı zina, 29'u cana kast ve fena muamele, 42'si cürüm, 285'i terk, 38'i akıl hastalığı, 108.582 geçimsizlik, 1158 diğer ve 3976 bilinmeyen sebep olarak kayda geçmiştir. Bunu sadakatsizlik %24.5 ile evliliğe ihanet başı çekiyor. Onu %17,6 ile fiziki şiddet %17,4 ile eşler arası sevgisizlik %17,3 aşırı alkol ve kumar gibi kötü alışkanlıklar izlemektedir (Özdemir, 2013: 253).

Son zamanlarda boşanma nedenlerine ve boşanma sürecine medya aracılığıyla ilgi çekilmektedir. Medya, boşanma olgusunu hem ileten hem de sorgulayan bir araçtır. Kitle iletişim araçları görsel-işitsel ve yazılı şekilde hayatın hemen hemen her alanında var olmuş ve etkisini göstermiştir. Kitle iletişim araçları, farklı konuları farklı şekillerde ele alıp aktarabilmektedir.

Medya, çeşitli işlevleriyle toplumu kendisine çeken ve izler kitlesini arttıran bir iletişim ağıdır. İçinde bulunduğumuz çağın teknoloji çağı olması dolayısıyla medyanın en önemli işlevi küresel bilgi aktarımıdır. Medya dünyada olan olayları, haberleri insanlara duyurması, aydınlatması, gerçekleri göstermesi, toplumu bilgilendirmesi açısından azımsanmayacak güçte bir araçtır (Dönmez, 2010:2'den akt Yavuz, 2014:2). Medya organları (kitle iletişim araçları) görsel-işitsel ve yazılı araçları ile birlikte tüm olayları,

haberleri insanlara iletmesi ve aydınlatmasının yanı sıra konuları, olayları tek başına ele alan ve işleyen konumundadır. Şöyle ki, bir konu gerçekliği ile birlikte kitle iletişim araçları vasıtasıyla hem izleyicilere, okura iletilmekte hem de var olan konu aynı zamanda gerçekliğinin yanı sıra ele alınıp işlenmekte ve izleyici veya okura olduğundan farklı şekillerde iletilebilmektedir.

Kitle iletişim araçlarından televizyon, izleyici üzerinde görsel ve işitsel anlamda etkisinin fazlalığı ve kolay erişime sahipliği açısından etkili bir araçtır. Televizyonun birçok işlevi mevcuttur. Bunlardan ilki ve en önemlisi bilginin aktarılmasıdır. Televizyonun; mevcut kültürün aktarılması, yaşatılmasının yanı sıra kültürel yapının değiştirilmesi üzerinde de önemli etkileri mevcuttur. Bu etkileri magazin, eğlence programları, reklamlar, film ve dizilerle sağlamaktadır. Geniş bir program yansımalarına ve etki alanına sahip olduğundan dolayı boşanma olayına, boşanan kişilere, boşanma haberlerine daha çok televizyon üzerinden rast gelmekteyiz. Özetle söylemek gerekirse, toplum hem medyaya maruz kalmakta hem de medyadan etkilenmektedir. İki iletide verilmek, aktarılmak istenen mesajlar bir yandan var olan gerçek boşanma haberlerinin aktarılması bir yandansa bu olgunun farklı temalarla işlenerek iletilesidir.

Bu çalışmanın amacı, boşanma olgusunun tüm hatlarıyla birlikte, kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonda yayınlanan *Evli ve Öfkeli* dizisindeki temsili ile toplumsal gerçekliğinin karşılaştırılmasıdır. Bu noktada araştırmanın birinci ve ikinci bölümünde yapılan literatür taramasıyla kavramsal çerçeve çizilmiştir. Birinci bölümde evlilik, evlilik türleri ve çeşitleri tanımlanmıştır. İkinci bölümde boşanma, boşanma çeşitleri ve boşanma nedenleri tanımlanıp aktarılmıştır. Üçüncü bölümde kitle iletişim araçları ve işlevlerinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde, boşanma süreci gerçek yaşamdaki örnekler ile aktararak, örneklem olarak seçilmiş olan *Evli ve Öfkeli* dizinin özeti sunulularak; boşanma olgusunun medyadaki yansımaları dizideki karakter ve hikâye temsili kapsamında toplumsal gerçekliğinin karşılaştırılması ele alınıp incelenmiştir.

1. BÖLÜM

1. EVLİLİK

1.1. Evlilik Nedir?

İnsanlığın var oluşundan itibaren toplumlar, kadın ile erkeğin gelişigüzel beraber olmalarına her daim mesafeli ve belirli kurallar çerçevesinde yaklaşmıştır (Özkaya, 2016: 45). Bütün sosyal yapılar farklı saikler aracılığıyla kimin kiminle, nerede ve nasıl birlikte yaşayabileceğine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu sebeple evlilik kurumu, oluşumundan itibaren her toplumun mevcut kültür alışkanlıklarından dolayı farklı şekillerde ortaya çıkmıştır.

Evlilik kurumunun sosyal yapılar içerisinde şekillenmesinden ötürüdür ki ‘evlilik’ sosyal bir olgudur. Sosyal bir olgu olarak evlilik kavramı, farklı disiplinlerde farklı bakış açılarıyla tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra toplumların farklı kültürel özellikleri de tanımsal farklılıkların ortaya çıkmasına neden olan önemli etkenlerden biri olmaktadır. Anthony Giddens (2000) açısından evlilik, iki yetişkin birey arasında sosyal olarak gerçekleşen ve onaylanan cinsel birleşme olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan evlilik, “aileyi oluşturan toplumsal ilişkileri belirli kalıplar içine yerleştiren bir sözleşme” şeklinde de ifade edilmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 66).

Evlilik kurumunun farklı kurumlar tarafından nasıl tanımlandığına bakmak gerekirse, Devlet Planlama Teşkilatı’nın tanımına göre, “bir sosyal yapı içinde mevcut normlara uygun bir biçimde; örfi veya medeni hukuk açısından meşru bir bağın kurularak, aile kurumunun o topluluk tarafından kabulünü sağlayan bir olgudur” (Demirkan, Yurtkuran ve Türkarlan, 2007’den akt. Akıcı, 2012: 19). BM Nüfus Komisyonu’na göre evlilik, “erkek ve kadının kanunî birleşmesinden doğan müesseseye verilen isimdir.” Serper, (1960) “Evlilik, erkek ve kadın ilişkisini meşru temele dayandıran, ilişkiyi toplumun kabul etmesi ve onaylaması nedeniyle toplumsal bir ilişki özelliğini taşıyan, ailenin varlığını ve sürekliliğini sağlayan bir kurumdur.” Doğan, (1998), evlilik; kurumsallaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, kadınla erkeği birbirine bağlayan, bu birliktelikten doğacak çocuklara belli bir statü kazandıran, toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir (Özgüven 2000’den akt Akıcı, 2012: 17).

Çiftler evlendiklerinde birlikte hayat ortaklığına adım atmış olurlar, bu adım beraberinde öncelikle karşılıklı olarak birbirlerine sonrasında içinde yaşadıkları topluma karşı hak ve sorumluluklar yüklemektedir. Evliliğin yapısında iki temel söylem mevcuttur. Bunlar, fiziksel ve kültürel bağ olarak isimlendirilebilir. Fiziksel bağ ile anlatılmak istenen, cinsel ilişkidir. Kültürel bağ ise, aile kurumunun toplumun geneline onaylanması ve duyurulmasıdır. Genel hatlarıyla birçok toplumda nikâh ailenin kurulmasında kilit bir faktör olarak belirtilmektedir. Tüm bu maddi ve manevi getiriler, değişken birçok etken doğurmaktadır. Bunlar sırasıyla; çocuk yapmak, meşru cinsel doyum elde etmek, belirli haklardan yararlanmak gibi temel getirileri barındırmaktadır. Bu bakış açısında tanımlanan evlilik kurumu aynı zamanda, kadın ve erkek açısından karşılıklı duygu paylaşımı, birlikte bir yaşamı beraber geçirme kararı, beraber paylaşılması arzulanan bu yaşamın aynı zamanda sorumluluklarının beraber üstlenilmesi anlamına da gelmektedir.

Bu açıklamalar ve tanımlar eşliğinde insanların neden evlendikleri konusunda birçok farklı neden sıralanabilir. Yapılan araştırmalarda; toplumsal beklentiler, sosyal idealler, aşk ve sevgi, çocuk isteği, düzenli cinsel yaşam, evlenme isteğinin öncelikli nedenleri arasında olduğu iddia edilebilir. Ancak insanların evlenmelerine etken olan önemli bir neden de toplumun beklentisidir. Birçok kültürde, evlenecek insanlarla ilgili düzenlenmiş toplumsal, hukuksal kurallar ve bunun yanı sıra genellikle insanların evlenmesi yönünde yoğun bir toplumsal baskı da vardır (Aktaş, 2011: 13). Evlilikte, eşlerin bazı bireysel ve toplumsal ihtiyaçları bulunmaktadır. Bireysel ihtiyaçlar; sevgi, saygı ve buna bağlı olarak evlilikte doyuma ulaşmak şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumsal ihtiyaçlar ise; güvenlik isteği, korunma, dayanışma içinde olduğunu hissetme ve geleceğe birlikte güvenle bakabilme arzusu, birliktelik duygusunu yaşama ve birbirlerinden onur duyabilme, ortak amaçlar doğrultusunda bir arada olabilmek şeklinde tanımlanabilir (Güneş, 2007'den akt Aktaş, 2011: 14). Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar her bireyde ve çiftte evlilik noktasında farklılaşmaktadır. Bu istekler aynı zamanda yukarıda belirtilen ihtiyaçlarla sınırlı kalmayıp çeşitlendirilebilir. Örneğin; bazı ihtiyaçlar, çocuk sahibi olmak gibi, her iki ihtiyacı da karşılar. Bireyler hem kendi nesillerini devam ettirebilmek hem de gelecek yıllarda kendileri için bir dayanak noktası oluşturmak adına çocuk sahibi olmak isterler. Bu durum bireysel ihtiyaçtır. Aynı ihtiyaç; topluma faydalı bireyler dünyaya getirmek, kendi düşünce eksenindeki bireylerin toplumdaki varlığını artırma isteği şeklinde yorumlanırsa evlilik kurumu aynı zamanda toplumsal ihtiyaçları da karşılamış olur. Bazı durumlarda ise iki ihtiyaç birbiri ile çatışabilir. Bu durum bireysel ihtiyaç olan birlikte olma arzusu ile kültürel

normların çatışmasına neden olabilir. Söz konusu yaşanan norm dışı birliktelik toplumlardaki bireysel ihtiyaçlar ile toplumsal ihtiyaçları karşı karşıya getirir. Nitekim öncesinde de ele aldığımız “evlilik” tanımlarının, açıklamalarının ve evliliği gerçekleştirme amaçlarının çoğunda gözlemlenen; evlilik kurumunun tek taraflı bir şekilde ele alınması sorunsalıdır. Bu duruma en iyi örnek günümüzde eşcinsel evliliklerin mevcut olmasıdır.

Eşcinsel ilişkilerin, meşru ve yasal olarak tanınmadığı ülkemizde bu duruma rastlamak mümkün olmasa da başka ülkelerde örnekleri mevcuttur. Eşcinsel çiftler birlikte, aynı evi paylaşabilmekte ama yasalar gereği evlilik gerçekleştirememektedir. Bu birliktelikler geleneksel bağların çözülmediği ve örfi adetlerin baskın olduğu toplumlarda, toplumca hoş karşılanmamakta hatta bu birlikteliklere sahip insanlar en başta kendi aileleri sonrasında toplum tarafından ötekileştirilmektedir. Bu gibi olumsuz etmenlerden dolayı yaşanan ilişkiler, gün yüzüne çıkamamaktadır. Fakat günümüzde farklı ülkelerde eşcinsel birliktelikler legal olmakla birlikte, çiftler her ülkede yasal olarak evlenme hakkına sahip olamamaktadırlar.

Sonuç olarak, heteroseksüel ya da homoseksüel birlikteliklerin meşruluk kazanması için yasal şekilde evliliğin gerçekleşmesi gerekmektedir. Aksi takdirde çiftler ne kadar süre birlikte olsalar da aralarındaki sosyal bağ resmiyete dönüşmediği zaman, devlet kurumları nazarında birliktelikleri yok sayılmaktadır. Doğal olarak yasal evlilik gerçekleştirmemiş bireyler, evlilik birliğinin getirdiği hak ve imtiyazlardan yararlanamamaktadır. Bu durumu açıklayan en iyi örnek dini evliliktir. Yalnızca dini görevli tarafından şahitler eşliğinde kutsanan çift, inançları gereğince Tanrı huzurunda birlikteliklerini ilan ederler fakat ele alındığı gibi bu birliktelik devlet nezdinde tanınmadığı için resmiyette hiçbir hükmü yoktur.

1.2. Evlilik Türleri

1.2.1. Dini Evlilik

Paçacı (2006), fıkıh literatüründe dini nikâh: “Karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamalarına ve karşılıklı yardımlaşmalarına imkân veren ve taraflara karşılıklı hak ve sorumluluklar yükleyen bir sözleşmedir.” Ya da Attar (1993), “şer‘an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkek ile bir kadının hayatlarını daimi bir şekilde birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder.”(Aslan, 2016: 28). “İslamda ruhbanlık ve din adamlığı gibi, evlenme anlaşmasının imam tarafından veya camide yapılması şart değildir. Bugün belediye

dairelerinde kıyılan nikâhlar, İslam Hukuku açısından uygundur.” (Karaman, 1974: 236). Zira bu görüşe göre önemli olan evlenme anlaşmasıyla birlikte, her iki eşin de hukuken tanınması ve haklarının korunmasıdır.

İslam Hukuku’nda evlenme, öncelikle akit (sözleşme) olarak kabul edilmektedir. İslamda evlenme akdi, gerek siyasî, gerek dini otorite ve sınıfların katılım ve müdahalesinden uzak, daimi ve ciddi sıfatlarıyla nitelenmektedir (Tüzüner, 2013:140).

Şakir (2002), İslam Hukuku’nda düzenlenen evlilik şekli, kendine has bir akit olmakla birlikte, geçmişte sürdürülen dini evlilik anlayışından farklılık göstermektedir. Çünkü İslam dininde evlenme, devlet otoritesinin ve kontrolünün dışında, sivil ve özerk bir alanda meydana gelmektedir (Hatemi, 2005’ten akt Tüzüner, 2013:137).

1.2.2. Resmi Evlilik

Türk Medeni Kanunu’na göre evlilik töreni; resmi görevli evlendirme memuru tarafından, kanuni olarak yeterliliğe sahip iki tanık önünde ve açık olarak yapılmalıdır. Tanıklar önünde, tarafların evlenme isteklerini belirtmesiyle evlenme gerçekleşir (Ünlü, 1993’den akt Aktaş 2011: 14). Türk Medeni Kanunu’nda evlenmenin gerçekleşmesi için belirli şartlar vardır. Kişilerin evlenmeye ehil sayılabilmeleri için ayırt etme gücüne sahip ve kanunun öngördüğü kadın ve erkeğin 17 yaşını doldurması gerekmektedir. Evlenecek kişiler, evlilik yaşı olarak belirlenmiş yaş sınırının altında ise yasal temsilcilerinin izinlerinin bulunması gerekmektedir (Akıntürk, 2002’den akt Keskin, 2007: 20).

Akyüz (1991), Türkiye’de bazı istisnalar dışında evlilik, resmi nikâh temel olmak üzere imam nikâhı ile birlikte gerçekleştirilmektedir. Sadece imam nikâhına göre evlenmek Medeni Kanun ile yasaklanmıştır. Ülkemizde evliliklerin büyük çoğunluğu (%91¹) hem resmi hem de imam nikâhı ile gerçekleşmektedir. Sadece resmi nikâh ile yapılan evliliklerin oranı %3’tür. Yerleşim yerine göre bakıldığında ise genel olarak kırsal yerleşim yerlerinden kentsel alanlara gidildikçe; sadece imam nikâhı ile yapılan evliliklerde büyük oranda azalma, sadece resmi nikâh ile gerçekleştirilen evliliklerde oransal yönden artış görülmektedir (Aydın ve Baran 2010: 120-121).

¹ Türkiye Aile Araştırması, 1968; Türkiye Doğurganlık Araştırması, 1978; Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1983, 1988, 1993, 1998 ve 2003.

1.3. Evlilik Çeşitleri

Tablo 1.1. Evlilik Türleri

Eş sayısına göre	Tek eşle evlilik (monogami) Çok eşle evlilik (poligami)
Eşin seçildiği çevreye göre	Grup içi evlenme (endogami) Grup dışı evlenme (exogami)
Eşlerin yerleşim yerine göre	Erkeğin yakınlarının yanına yerleşme (patrilokalite)
Soyun izlenmesi ve mirasın bölüşümüne göre	Baba soyunun izlenmesi (patriliniyal) Ana soyunun izlenmesi (matriliniyal) Her iki tarafın eşitliği (bilateral)
Evde otoritenin kullanımına göre	Erkek otoritesinin üstünlüğü (patriyarki) Kadın otoritesinin üstünlüğü (matriyarki) Otoritenin eşit kullanımı (egaliteryan)

Evlilik ve aile evrensel bir kavramdır ancak toplumdaki farklılıklar gösterdiği gibi, aynı toplum içinde kendi aralarında da farklılık gösterebilmektedir. Bu sebepten dolayı, aile tiplerinin belirlenmesinde hangi kriterlerin kullanılacağı hep tartışılmış ve bu alanda çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır (Akhan, 2009: 8).

Temel olarak bu sınıflandırmalarda evlilik çeşitleri, yapılan çalışmada eş seçimine ve oturma yerine göre iki ana başlık halinde toplumsal açıdan incelenmiş ve söz konusu evlilikler hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

1.3.1. Eş Seçimine Göre Evlilik Çeşitleri

Genel itibarıyla toplum içerisindeki bireylerin kiminle ve kaç kişi ile evleneceğine akrabalık sistemleri karar vermektedir. Bazı toplumlarında akraba içi evlilik çok fazla tercih edilmezken bazı toplumlarda akraba içi evlilik yaygın şekilde görülmektedir. Bu tür evliliklere örnek vermek gerekirse; çoğu Müslüman toplumlarda kişiler aynı akraba grupları içerisinde evlenebilmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 67). Eşin seçildiği gruba göre yapılan evlilik, endogami ve egzogami olmak üzere ikiye ayrılır.

1.3.1.1. Endogami (İçten Evlilik)

Akrabalar arasında yapılan evlilik endogami (içten evlilik)dir (Kul, 2019:18). Endogami olarak isimlendirilen evlilikler genellikle tarıma dayalı toplumlarda görülmektedir. Bunun nedeni ise sahip olunan toprağın evlilik münasebeti ile bölünmemesi

toplum nazarında “toprağın yabancıya aile dışından birine gitmemesidir”. Tarıma dayalı toplumlarda özellikle akrabalık ilişkileri yüksek ve sosyal mobilizasyon düşüktür. Bu yüzden grup içerisindeki dengeyi kurmak ve korumak adına grup içi evlilikler önem arz etmektedir.

Bu tür evlilikler genetik (kalıtsal) hastalıkları tetikleyen önemli etmenlerden biridir ve ne yazık ki dünya üzerindeki toplumların en az %20'si tarafından tercih edilmektedir. Araştırmalar akraba evliliğinin 9 bin yıl önce başladığını iddia etmektedir. Afrika, Avrupa ve Uzak Doğu'ya kıyasla; Türkiye dâhil olmak üzere Fas'tan Pakistan'a kadar uzanan Geniş Orta Doğu'da daha yaygın olduğu görülmektedir. Günümüzde her ne kadar etkisini kaybetse de sosyal kimlikler ve sosyal sınıflar evlilik üzerinde belirleyici etmenler arasındadır. Örneğin, ABD'de hâlen göçmen, siyah ve beyaz topluluklar arasında evlilik oranı oldukça düşüktür. Çoğu evlilik aynı sınıf, din ve etnik gruplar arasında yapılmaktadır (Andersen-Taylor, 2001'den akt Canatan ve Yıldırım, 2011: 68). Bu evlilik tipinin eski Mısır'da uygulandığı görülmüştür. Mısır firavunları kral soyu karışmasını diye kız kardeşleriyle hatta kendi kızlarıyla bile evlenebilmekteydi (Çimen, 2008'den akt Akhan, 2009: 14).

1.3.1.2. Egzogami (Dıştan Evlilik)

Kişinin kendi grubu dışından yaptığı evliliğe denir. Söz konusu grup; dinsel, ırksal kimlik, bölgesel, sınıf, sosyal tabaka, kent, köy, aşiret vs temellerine yanarak varlığını sürdürebilir. Sosyal mobilizasyonun yüksek olduğu modern toplumlarda, gruplar arası etkileşim arttığı için farklı gruptan insanlarla tanışma ve karşılaşma imkânları çoğalmıştır. Bu da insanların farklı gruplardan evlilik yapmasını arttırmıştır. Günümüzde modernleşmeyle beraber göç ve kentleşme modern toplumlarda, sosyal hareketliliği arttırmıştır. Artan sosyal hareketlilik beraberinde, bireylere başka kültürlerle ve topluluklarla kaynaşma imkânı sunmuştur. Bununla beraber farklı kültürlerle gerçekleşen evliliklerin oluşmasına olanak sağlamıştır. Bu sebeple endogami evlilik türleri azalmıştır. Ayrıca dinlerin sekülerleşme etkisi farklı din mensupları arasındaki evlilik oranlarını da fazlalaştırmıştır. Örnek vermek gerekirse; Almanya'da yaşayan özellikle ikinci ve üçüncü kuşak Türkler Avrupa'da tanıştıkları farklı din gruplarına ve etnik yapılara mensup kişilerle evlilik gerçekleştirmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2011: 67-68).

1.3.2. Oturma Yerine Göre Evlilik Çeşitleri

1.3.2.1. Matrilokal (Ana Çevresi)

Matrilokal evlilikte, erkeğin kadının çevresine girmesi gerekmektedir (Akar, 2006: 65). Bu evlilik türü Türk toplumunda iç güveysi olarak ifade edilmektedir. Nedeninin daha ziyade ekonomik şartlardan kaynaklı olduğu gözlenmiştir. Ataerkil toplumlarda, matrilokal evlilik ile birlikte olan çiftler, erkek tarafından hoş karşılanmaz. Acizlik, zayıflık, çıkarıcılık olarak görülebilmekte, bu durum aynı zamanda sosyal dışlanmaya da sebep olabilmektedir.

1.3.2.2. Patriokal (Baba Çevresi)

Bu evlilik tipinde evlenen kadının, erkeğin sosyal, kültürel, dini ve coğrafi çevresine dâhil olması söz konusudur (Akar, 2006: 64). Nedeni yalnızca ekonomik olmayıp çoğu kez kültürel etmenlerden kaynaklıdır. Bu durum ataerkil toplumlarda olağanken, anaerkil toplumlarda olağandışıdır. Anaerkil toplumlarda eğer ki erkeğin ailesinde yetişkin bir kadın yoksa bu durum olağan karşılanır. Bu evlilik çeşidi matrilokal evlilik çeşidinin tam tersidir.

1.3.2.3. Neolokal (Ev Açma)

Neolokal evlilikde evli çiftler ailelerinden ayrı bir yerde yaşarlar (Kul, 2019: 18). Bu tür evlilik daha ziyade modern toplumlarda görülür. Aynı zamanda bu tip evlilikler, çekirdek aileleri oluşturur. Bunun nedeni toplumsal değerlerin ve kültürün zamanla değişim göstermesinden kaynaklı olmayıp evlenen çiftlerin çoğunlukla eğitimsel ve ekonomik nedenlere bağlı olarak farklı şehirlerde yaşama durumudur.

2. BÖLÜM

2. EVLİLİĞİN SONA ERMESİ VE BOŞANMA

2.1. Resmi Olarak Evliliğin Sona Ermesi (Boşanma)

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde boşanma: “Eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması” ve yahut “yasal olarak kurulmuş evlilik ilişkisinin yine yasal biçimde ortadan kaldırılması” şeklinde ifade edilmektedir. TÜİK'in açıklamasına göre boşanma; evlenmenin hukuki yönden sona ermesidir. Yani erkek ve kadının, yasal yollarla evliliklerini tamamen sonlandırarak yeni bir evlenme yapacak medeni duruma ulaşmalarıdır (Keskin, 2007: 15). BM İstatistik Komisyonu'nun kabul ettiği tanıma göre, boşanmanın istatistiksel açıdan kabul görmesi için evlilik kurumunun hukuki açıdan sona ermiş ve tarafların tekrar evlenebilecek serbestliğe sahip olmaları gerekmektedir (Doğan, 1998: 60).

Hukuki yönden boşanma, evlilik sözleşmesinin sona ermesidir. Ruhsal açıdan ailenin bölünmesine neden olan bütün aile üyelerini etkileyen kompleks bir olaydır (Yılmaz, 1986: 10'dan akt Arpacı ve Tokyürek, 2012). Boşanma; hukuken eşler hayattayken evlilik ilişkisinin mahkeme kararı ile sonlandırılmasını ifade ederken, sosyolojik açıdan kadın ve erkek arasında yasal, duygusal ve cinsel bağların bitirilmesi kararını içerir. Boşanma olgusu psikolojik boyutuyla ele alındığında ise, boşanmanın, aile birliğinin bozulmasına, ailenin bölünmesine ya da bütünüyle dağılmasına yol açarak, bireylerin yakın çevrelerini ve bütün aile üyelerini sarsan karmaşık bir olgu olduğu görülür (Uğur, 2014: 294).

Evlilik, gibi boşanma olayının gerçekleştirilmesi de sosyal bir olgudur. Boşanma toplumun çözülmesine neden olmakta ve toplumun çözülmesiyle boşanma olayları süreklilik kazanmaktadır. Boşanmayı, aniden ortaya çıkan bir durum olarak değerlendirmek yanlıştır. Çünkü boşanma belli bir sürecin nihai noktasıdır. Boşanma olayını değerlendirirken sadece tek bir nedene bağlı kalarak değerlendirmek yanlış ve eksik olacaktır. Bu nedenle boşanma olgusunu, farklı faktörlerle değerlendirerek analiz etmek gerekir (Kır ve Bülbül, 2012: 101).

Farklı faktörler toplumların iktisadi, siyasi, kültürel, teknolojik ve hukuk alanında geçirdiği değişim ve dönüşümlerdir. Bu değişkenler aile kurumlarının, boşanma durumlarını etkilemektedir. Boşanma olgusu, geleneksel-geniş aile modellerinin çözülme sürecinin geçirdiği değişimleri anlama ve açıklama noktasında önemli bir toplumsal göstergiyi temsil

etmektedir. Aile yapılarının geçirdiği dönüşümlerin Türkiye gibi modernleşme süreçlerini yaşayan toplumlara da nüfuz etmesi özellikle son yıllarda artış göstererek yüksek düzeyde toplumsal risk belirtilerine işaret eden boşanmalara da dikkatleri yoğunlaştırmıştır (Meder ve Gültekin, 2012: 150).

Boşanma; yukarıda da belirttiğimiz gibi çok boyutu olan ve arka planında yer alan farklı etmenler dolayısıyla anlaşılması zor bir olgudur. Sanayileşme, kentleşme sonucu yaşanan hızlı yapısal değişimler, kadının ekonomik ve sosyal hayatta daha aktif bir şekilde rol alması, eşlerin evlilikten beklentileri arasındaki farklılık, evlilikten beklentilerin fazlaşması, boşanma konusundaki toplumsal direncin azalması ve bu konudaki olumsuz yargılar konusundaki zihniyet dönüşümü, boşanma oranları üzerinde arttırıcı etki yapmıştır. Fakat bir taraftan da; Türkiye'de aile bağlarının sağlamlığı, geleneksel evlilik kurumuna atfedilen değer ve buna bağlı olarak evliliklerin ömür boyu sürmesi konusundaki toplumsal beklentiler de vardır. Boşanma sonrası yaşanan ekonomik, toplumsal ve psikolojik sorunlar ailenin boşanma sürecini zorlaştırmaktadır (Ersöz, b.t: 249). Bundan dolayıdır ki boşanma, aslında arka planda, Türkiye'de hem boşanmak isteyen bireyler hem de toplum açısından kabullenilmesi zor bir durumdur. Boşanma olgusunun beraberinde getirdiği tüm bu zorluklar, eşlerin resmi olarak ayrılmasına, toplum tarafından tereddütle yaklaşılmasına neden olmaktadır (Konaş Büyükpınar, 2013: 7-8).

Boşanma, sadece Türk toplumunda değil diğer bütün toplumlarda sosyal problem olarak algılanmaktadır. Öncesinde de değindiğimiz üzere problemlerin temel kaynağı, boşanmaların artmasıyla ailenin zayıflayacağı endişesidir. Ailenin güçlü olması, sağlıklı ve güçlü nesillerin varlığı toplumların geleceğinin güvencesi olarak genel kabul görmektedir. Bu yüzden aile ne kadar sorunlu olursa olsun, eğer mahkeme boşanma kararı vermemişse hukuksal yönden eşler arasındaki ilişki bağı sorunsuz olarak değerlendirilmektedir. Ancak aile bağlarının sorunsuz yaşanıp yaşanmaması hukuk sisteminin onu tespit etmesine bağlı değildir (Doğan, 1998: 67). Hukuk sistemi aslında var veya yok kavramı üzerinde durur. Yani boşanma gerçekleşmemişse evlilikte kadın ve erkek 'birliktedir'. Bundan dolayıdır ki kavramı sadece hukuk veya sosyoloji perspektifinde incelemek yanlı ve gerçeklikten uzak veriler sunacaktır. Birliktelik somut yapı dışında soyutluğu da içerir. Nicel her birliktelik niteliksel olmayabilir. Bu sebepten ötürü sosyolojik yönden durumu ele almak daha gerçekçi sonuçlar elde etmek açısından önem arz etmektedir. Ailelerde var olan boşanma sürecinin anlaşılır olması ancak bu şekilde daha mümkün olacaktır.

Detaylı bir şekilde boşanma olgusunu, sosyolojik perspektiften ele alırsak tarihsel bir sıralama yapmak gerekmektedir. Bu durumun arka planında yer alan en büyük etkenin Sanayi Devrimi olduğu iddia edilebilir. Sanayi Devrimi her ne kadar iktisadi değişim ve dönüşümü belirtse de hemen hemen dünya üzerindeki tüm toplumlarda sosyolojik, psikolojik ve hukuksal yönden büyük etki yaratmıştır.

Karney ve Bradbury (1995), üretim araçlarındaki değişikliklerin yol açtığı kentleşme ve dolayısıyla yeni yaşam tarzları toplumsal hayatta hareketliliğe yol açmıştır. Bu gelişme zamanla bireyselleşmeye, kadının özgürleşmesine ve aile kurumunu, kadınların ikinci planda kalmadığı, sevgi ve saygının karşılıklı yaşandığı bir yapıya dönüştürmüştür. Bu temelde kurulan evliliklerde, kadının erkeğe 'bağımlılığı' yerine 'karşılıklı bağlılık' ilişkisi ön plana çıkmıştır. Evliliğe yüklenen anlamlar değişmiş; evlilikten daha fazla dayanışma, dostluk, sevgi paylaşımı ve duygusal yakınlık beklenilmeye başlanmıştır. İlişkinin niteliği, eşlerin beklentilerini karşılamadığı noktada boşanmalar daha fazla gündeme gelmiştir. Sanayi Devrimi sonrasında, ortaya çıkan hızlı toplumsal değişimin etkilerinin en fazla görüldüğü alanlardan birisi, bahsedilen bağlamlarda işlevleri ve yapısıyla farklılaşan ailedir. Girişimciliği ve bireyselliği ön plana alan yenedünya düzeninde, feodal kültüre özgü katı kurallar değişime direnememiş ve modern toplumda yeni durumlar ortaya çıkmıştır. Modern toplumda yaşanan değişimin etkisiyle, refah toplumu olarak adlandırılan sanayileşmiş ülkelerde evlenme oranları düşerken, boşanma oranları artmakta, aynı zamanda yalnız yaşama veya nikâhsız beraberlikleri kapsayan alternatif hayat tarzları ortaya çıkmaktadır. Evliliğe, paylaşımdan çok kişisel doyumunu vurgulayan anlamlar yüklenmesi, boşanmanın evlilik gibi bir tercih meselesi olarak algılanmaya başlanması, evlilikten beklentilerin karşılanamadığı noktada daha fazla çifti boşanma durumuyla karşı karşıya bırakmaktadır (Aydın ve Baran, 2010: 121-124).

Sanayi Devrim'ine bağlı olarak gerçekleşen değişim ve dönüşümlerin yansıması bizim ülkemiz açısından da fark göstermiştir. Toplumsal ve kültürel tüm değişimler ve bunların aileye yansıması boşananların artışından sorumlu tutulabilir. Örneğin; kentleşmenin artmasına bağlı olarak boşanma oranlarında da bir artış gözlenmiştir. Örnek olarak, ülkemizde kentleşmenin aile üzerinde çok karmaşık etkileri olmuştur. Kırsal kesimde aile üyelerini bir arada tutan toprak, mal ve mülk kentlerde azdır. Taşınmaz mal mülk saygınlık ölçüsü olarak yerini para, eğitim, toplumsal statüye bırakmıştır. Yeni özgürlük anlayışı görev ve bağlılık duygularını gevşetmiştir. Bunun sonucu olarak boşanan eşlere toplum daha hoşgörülü davranmaya, boşanmayı ayıp ve günah olarak görmemeye

başlamıştır. Kadın haklarının ve eğitim düzeyinin gelişmesi ve kadının toplumsal hayata iştiraki beklenenin tersine evlilikte uyumu arttırmamıştır. Ailenin yaşam düzeyi yükselirken, aile içi rol çatışmaları gündeme gelmiştir. Örneğin; ataerkil aileden gelen bir kocayla eşitliği savunan, eve gelir getiren kadının uyumlu ilişkiler kurması güçleşmiştir. Meslek sahibi bir kadın, erkek hegemonyasına boyun eğmek istememiştir. Boşanınca ailesinde misafir olarak yaşama kaygısı da çekmemeye başlamıştır. Ancak kırsal kesimde yaşayan ve toprağına bağlı olan ev kadınının bunu yapması olanaksızdır (Yörükoğlu, 1986: 11-12).

Boşanmaların yaklaşık yarısı kent ailelerinde ve daha sıklıkla evliliğin ilk beş yılında gerçekleşiyor (Yıldırım, 2004: 69). Başlıca boşanma nedeni ise yüzde yetmiş beş oranında, geçimsizliktir. Devamında evi bırakıp gitme, eşi aldatma ve öteki nedenler gelmektedir. Nedenlerin yanı sıra yıllara göre boşanmak için mahkemeye başvuran kadın oranındaki artış da dikkatleri çekmeye başlamıştır. Örneğin; 1960 yılında boşanma isteğı çoğunlukla erkekten gelirken, 1976 yılında boşanmak isteyen kadınların sayısı erkek sayısını aşmıştır. Davaların yaklaşık % 75'i kentlerde ve % 60'ı kadınlar tarafından açılmaktadır. Kentlerde kadınların boşanma davaları açma oranı, kırsal bölgelerde de erkeklerin boşanma davası açma oranı yüksektir (Doğan, 1998: 68).

Çiftlerin yanı sıra boşanma kavramı, çocuklar açısından düşünüldüğünde de; boşanma çocuklarda psikolojik, sosyolojik yıkımlar meydana getirmektedir. Her boşanma çocuk yaştaki birey için ciddi ve kalıcı problemler doğurmaktadır. Öncelikle çocukların iyi örnek olarak gördüğü anne ve babasına karşı saygısında zedelenme olmaktadır. Bunun yanı sıra boşanmak suretiyle beraber yaşamayan anne ve babalar artan ekonomik maliyetleri karşılamak için çocuklarına daha az vakit ayırabilmektedirler. Bu da yine çocukların ihtiyaçlarının ister istemez ertelenmesi veya ihmal edilmesi manasına gelebilmektedir. Ayrıca boşanarak ayrılmış ailenin çocukları, ileride evlilik hayatına, aile kurmaya daha temkinli, korkak ve çekimser yaklaşabilmektedir (Cihan, 2009: 4).

Kalmijn ve Monden (2006) açısından boşanma, evlenme durumunu iyi olarak değerlendirenler için sorun, evliliklerini kötü olarak nitelendirenler için yeni yaşam düzeni kurmak için bir fırsat teşkil edebilmektedir. Katz'e (1994) göre, az sayıdaki varlıklı insanların dışında, artık evlilikle mülkiyetin ve statünün kuşaktan kuşağı aktarılma olasılığı oldukça düşüktür. Lyngstad (2004), evlilik kurumu eskisine nazaran giderek daha az zorunlu bir ekonomik ortaklık olarak görülmektedir. Genel refahtaki artış, evlilikle ilgili bir sorun olduğunda ayrı evde yaşamayı eskisine oranla kolaylaştırmıştır (Aydın ve Baran,

2010: 121-122). Bu da ayrı yaşamaları ve boşanmaları da beraberinde getirmiştir. Tüm burada baştan sona değin ele alınan boşanmanın arkasında yatan birçok soyolojik, psikolojik ve ekonomik dinamikler boşanmanın salt hukuksal açıdan ve tek bir perpektiften bakılamayacağını, oldukça çok yönlü bir kavram olduğunu göstermektedir. Bundan dolayıdır ki boşanma beş farklı başlık altında ele alınıp incelenmektedir; boşanma kavramına; duygusal boşanma, hukuki boşanma, ekonomik boşanma, toplumsal boşanma ve psikolojik boşanma şeklindeki farklı alanlarda açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

2.2. Boşanma Çeşitleri

Boşanma, çok boyutlu ve hızlı bir değişim sürecidir. Kavramın çok yönlü sosyal bir olgu oluşu hem anlaşılmasını hem de açıklanmasını zorlaştırmaktadır. Bu yüzden ki boşanma olayını çeşitli evrelere ayırarak, inceleyenlere de rastlanılmaktadır. Bu tür boşanma sınıflandırması yapılabileceği gibi kısaca, duygusal ve ruhsal boşanma, yasal boşanma ve toplumsal boşanma şeklinde üçlü evrelerde de incelenebilir (Doğan, 1998: 60).

Boşanma, sadece hukuki bağın çözülerek çiftlerin resmi olarak ayrılması olmayıp, aşağıda ele alınan boyutların her birinde gerçekleşmektedir:

1. Duygusal Boşanma
2. Hukuki boşanma
3. Ekonomik boşanma
4. Toplumsal boşanma
5. Psikolojik boşanma (Hultsch ve Deutsch, 1981'den akt Korkut, 1998: 104).

2.2.1. Duygusal Boşanma

Duygusal boşanmayı, boşanmanın genellikle ilk evresi olarak sevgi, güven ve saygının azaldığı dönem olarak belirtebiliriz (Doğan, 1998: 60). Duygusal boşanma kısaca, 'kendiliğin' evlilikten geri çekilmesidir (Carter ve Mc Goldrick, 2000). Her bir eş, diğerine ve bu evliliğe yatırdığı umutları, hayalleri, planları ve beklentileri geri çekmek zorundadır. Bu da kaybedilen için yas tutmayı ve açığa çıkacak olan incinmeler, öfkeler, suçlamalar, utançlar ile başa çıkmayı gerektirecektir. Ayrılan kişiler için duyguların tekrar 'dengeye oturması' 1-3 yıl kadar bir süreyi gerektirebilmektedir (Korkut, 2012: 104).

Bu ilk evre, evliliğin bozulması ve kötüye gitme sürecidir. Eşlerin birbirine karşı yabancılaştığı ve karşılıklı duygusal bağlarının azaldığı dönemdir. Eşler sosyal birlikteliklerini devam ettirseler de birbirlerine yönelik çekim ve güven kaybolmuştur. Goode (1965), günümüzde, boşanmanın duygusal anlamına yönelik birkaç sistematik bilgi bulunmaktadır. Boşanmayla ilgili çalışmaların çoğu göstermiştir ki; boşanmış bireyler yoğun bir çatışma ve baskı altındadırlar (Aktaş, 2011: 33-34).

2.2.2. Hukuki Boşanma

Yasal boşanmayı, hukuki işlemin yapıldığı ve sorunların da yasal yollarla neticelendiği evre olarak söyleyebiliriz (Doğan, 1998: 60). Hukuksal anlamda boşanma; hukuksal olarak kurulmuş bir evliliğin resmi yasalar çerçevesinde ortadan kalkmasıdır. TMK'da belirtilen nedenlere dayanarak eşlerden birinin açacağı bir dava sonunda hâkimin vereceği kararla evlilik birliği sona erdirilmektedir (AB, 2002: 85). Boşanma kararının kesinleşmesi ile taraflar arasındaki evlilik statüsü sona ermekte, eşlerin birbirine karşı evlilikten doğan karşılıklı hakları ve yükümlülükleri son bulmaktadır (Ersöz, b.t: 252).

2.2.3. Ekonomik Boşanma

Ekonomik boşanma, ilişkileri birtakım sebeplerden ötürü çıkmaza girmiş eşlerin, ekonomik anlamda birbirlerinden uzaklaşarak, beraberliklerinin sona ermesini ifade etmektedir (İbrahimoglu, 2004: 29'dan akt Aktaş, 2018: 2).

Ekonomik boşanma, eşlerin sahip oldukları malları ikiye ayırarak iktisadi bir düzenleme yapmalarıyla, ekonomik birlikteliklerini ayırmaları anlamına gelmektedir.

2.2.4. Toplumsal Boşanma

Toplumsal boşanma, toplumun boşanmış kimseleri kabulüdür. Söz konusu kabul, her toplulukta farklılık gösterebilmektedir. Çeşitli toplumlarda, toplumun kabulü oldukça güçken, bazılarında ise bu duruma bakış açısı normal ve hoşgörülüdür. Evlilik bağının eşler hayatayken çözülmesine neden olan boşanma, çeşitli devirlerde ve ülkelerde farklı açılardan ele alınıp toplumun ihtiyaçlarına göre değişen kurullarla düzenlenmiştir (Doğan, 1998: 60). Örneğin; (Cin ve Halil) Eski Roma'da boşanma nedenleri yasal olarak düzenlenmemiştir. Söz konusu toplumda, eşler istedikleri zaman birbirlerinden ayrılma hürriyetine sahipken, Antik Yunan'da koca serbestçe, evliliği sonlandırabilmekteydi. Bunun için yasal süreç aranmazdı. Kadın ise boşanabilmek için yargıca başvurmak zorundaydı.

Buna karşılık evliliği dini bakımdan kutsal bir kurum kabul eden Katolik Kilisesi ise, hukuki boşanmayı kabul etmemiştir. TMK, ise boşanmada kadın ve erkeğe eşit hak ilkesiyle hareket etmektedir (Doğan, 1998: 61).

2.2.5. Psikolojik Boşanma

Psikolojik boşanma, her zaman en son ve en zor aşamadır. Boşanan her birey yasal boşanmadan önce ya da sonra sosyal bir birey olarak kendisine dönmekte, kendini ayrı bir birey olarak görme alışkanlığını geliştirmektedir.

2.3. Boşanma Nedenleri

Modern hayat tarzının yaygınlaşması, aile kurumunun zayıflamasına neden olmuş bu durum beraberinde boşanmaların artışını gündeme getirmiştir. Bu durum toplumda kendi kendine yeten, ihtiyacı olan şeyleri kendisi temin eden, başkasının yardımına gereksinim duymayan bir yapı ortaya çıkarabilmektedir. Kişiyi kolektif davranmaktan ziyade bireycil davranmaya yönlendirebilmektedir. Birey, bir başka kişinin düşüncelerine tahammül etme, bir arada yaşama, kazandıklarını paylaşma, sorumluluk alma, gibi bir eylem gerektiren konularda problem yaşayabilmektedir (Kır ve Bülbül, 2012:101).

Her bireyde olduğu gibi her toplum için de evlilik kurumu, farklı anlam içermektedir. Toplumun evliliğe atfettiği anlam, o toplum içerisinde yaşayan kadın ve erkeğin evliliğe olan bakış açısını ve ona yüklediği anlamı da etkilemektedir. Ergün'e göre (2005), geleneksel toplumlarda evlilik kadın için bir sosyal güvence olarak algılanmaktadır. Kadın evde, ev işlerini yapar ve erkek çalışır, kazanır ve aileyi korur. Bundan dolayı kadının, evlilik birliğini sona erdirmesi zordur. Boşanmayı gerektiren nedenler olsa dahi, kadın buna katlanabilmektedir. Modern toplumlarda ise her bireyin sosyal güvencesi vardır. Dolayısıyla kişilerin korunmaya da ihtiyacı yoktur. Çiftler, huzursuzluğa ve şiddete maruz kaldığı zaman, evlilik birliğini sona erdirme konusunda daha rahat karar verilebilmektedir. Bu yüzden boşanma oranlarının en yüksek olduğu yerler modern hayatın en yoğun yaşandığı ülkelerdir. Yapılan araştırmalarda özellikle boşanma hızının birçok modern ülkede arttığı görülmektedir. Mesela boşanma hızı oranları ABD'de binde 4.57, Almanya'da 4.6, İsviçre'de 2.23 ve Norveç'te 2.54 iken, Türkiye'de ise bu oranın bir olduğu tespit edilmiştir. Yörükoğlu'nun verdiği bilgiye göre (1997), Türk Medeni Kanunu'nda kabul edilen boşanma nedenleri; özel ve genel boşanma nedenleri olarak iki ana başlık altında nitelendirilmiştir. Medeni Kanunda belirtilen özel boşanma sebepleri; zina, hayata kast, terk,

çok kötü ve onur kırıcı davranış, eylemler ayrılık ve eşlerin anlaşmasıdır. Genel boşanma sebebi ise kanunda belirtilen ifadeye göre, ispat olduğu halde hâkimin diğer eş için boşanmanın hayatı çekilmez hale getirip getirmediğini araştırmaktır. Bu şart sağlanırsa hâkim ona göre çiftlerin boşanmalarına karar verir. Genel boşanma nedenleri; akıl hastalığı, suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme ve evlilik birliğinin sarsılmasıdır. Bu sebepler nedeniyle evlilik sorunları yaşayan bir çiftin anne-baba olarak da çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri beklenemez, anne ya da baba ayrı ayrı çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kursalar bile, birlikte çocuklarına karşı tutarlı, dengeli tutum ve davranışlar sergilemekte güçlük çekeceklerdir (Kır ve Bülbül, 2012:102).

Sürekli geçimsizlik gibi nedenler her zaman evliliği yıkmaz. Ağır ruhsal dengesizliklere, çok kötü davranışlara, evlilik dışı ilişkilere karşın sürüp giden nice evlilik gösterilebilir. Eşlerden birinin ya da ikisinin mutsuzluğu pahasına sürdürülen evlilikler hiç de az değildir. Birçok mutlu görünen evlilikler de vardır ki; yüzeysel nedenlerden dolayı, kısa sürede boşanmayla biter. Evlilikte karşılıklı beklentiler vardır. Sürekli olarak boşa çıkan beklentiler başarısız kalan yaklaşma çabaları, duygusal bağı sarsar. Böylece evlilik, duygusal alışverişin dengesiz olduğu bir ortama dönüşür ve boşanma kaçınılmaz bir hal alır (Yörükoğlu, 1994: 264-266'den akt. Keskin, 2007: 23-24).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nce (2006) yapılan Türk Aile Yapısı Araştırması'na göre Türk toplumunda boşanma nedenleri cinsiyete göre farklılaşabilmektedir. Erkeklerin boşanma nedenlerinde sırasıyla aldatma, eşin sorumsuz ve ilgisiz davranması, eşinin ailesine karşı saygısız davranması öncelikli boşanma nedenleri olarak görülmektedir. Kadınlarda ise, sırasıyla eşin sorumsuz ve ilgisiz davranması, aldatma, dayak/kötü muamele, içki/kumar öncelikli nedenler olarak görülmektedir. Aile ve Sosyal Araştırma Genel Müdürlüğü tarafından (1998) yapılan "boşanma sebepleri" araştırmasında boşanma davası açmış ya da bu dava ile muhatap olmuş 700 kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya göre sağlıklı evliliğin altı nedeni bulunmaktadır. Bunlar çiftlerin doğrudan diğerlerine yönelmeyen ve önemli toplumsal tepki de doğurmayan genel nitelikli yanlış davranışlardır. Çiftlerin diğer eşe ya da çocuklara yönelen fakat yoğun toplumsal tepki doğurmayan davranışları, eşlerin birbirini yeterince tanımadan evlenmesinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Uyumsuzluk hâlleri ise, eşlerin önemli toplumsal tepki doğuran ve ahlaksızca sayılan hâlleri, eşler arasında temelde geleneksel rol dağılımının reddinden kaynaklanan ve çeşitli konularda kendini gösteren otorite tartışmalarıdır (Meder ve Gültekin, 2012: 154-155).

DPT'ne göre (1990) ülkemizde en çok boşanma 1987 istatistiklerine göre 25-29 yaş grubunda görülmekte, bunu 20-24 yaş grubu izlemektedir. Bu yaş grupları ortalama evlilik yaşı bakımından evliliğin ilk beş yılına girmektedir. Türkiye'deki boşanmaların yaklaşık yarısı, evliliğin ilk beş yılında ve bilhassa çocuksuz ailelerde gerçekleşmektedir. Ülkemizde toplam nüfusa göre boşanma oranı onbinde 3.46'dır. Boşananların eğitim durumuna göre oranlarındaki dağılımlar; ilkokul mezunlarında % 56.5, ortaokul mezunlarında % 16.5, lise mezunlarında % 10,8, üniversite mezunlarında ise % 2.8'dir (Erkal, b.t.:18).

Çiftlerin empati kuramamalarının temel sebepleri; problemlili ailelerde yetişen bireylerin kendilerine örnek rol model oluşturacak anne ve babadan yoksun olmaları, beklentilerinin ve dünya görüşlerinin farklı olması, eşler arası kıskançlık, güvensizlik, hoşgörü eksikliği, madde bağımlılıkları ve kumar alışkanlığıyla beraber son olarak kadına karşı uygulanan sembolik ya da fiziksel şiddettir. 2009 resmi istatistiklerine göre toplam 114.162 boşanmanın; 76'sı zina, 29'u cana kast ve ağır fiziksel muamele, 42'si cürüm, 285'i terk, 38'i akıl hastalığı, 108.582 geçimsizlik, 1158 diğer ve 3976 bilinmeyen sebep olarak kayda geçmiştir. Bunu sadakatsizlik %24.5 ile evliliğe ihanet başı çekiyor. Onu %17,6 ile fiziki şiddet %17,4 ile eşler arası sevgisizlik %17,3 aşırı alkol ve kumar gibi kötü alışkanlıklar izlemektedir (Özdemir, 2013: 253).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nce yapılan 'Boşanma Nedenleri' araştırmasına göre, Türkiye'deki boşanma nedenleri arasında; "Kötü alışkanlıklar, geçimsizlik, istismar, sadakatsizlik ve ekonomik sebepler gelmektedir" (Ferşadoğlu, 2013:101). TMK boşanma nedenlerini; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı ile evlilik birliğinin sarsılması olmak üzere altı başlık altında incelenmektedir (Ersöz, b.t.: 252).

2.3.1. Boşanmanın Özel Nedenleri

2.3.1.1. Zina

Çiftlerden bir taraf zina ederse, diğer taraf boşanma davası açabilir. Davaya hakkı olan tarafın boşanma sebebini öğrenmesinden itibaren hukuki süreç başlar. Boşanma nedenini öğrendikten sonra altı ay ve zina olayından itibaren en geç 5 yıl içinde bu gerekçeye dayanarak boşanma davası açabilir. Boşanma davası açma hakkı olan eş, zinadan dolayı eşini affetmişse, dava açma hakkını kaybeder (m.161'den akt Keskin, 2007: 16-17). Affeden tarafın dava hakkı yoktur. Zina sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için evli

olan birinin eşinin haricinde başka biriyle cinsel ilişkide bulunması gerekir. Yargıtay cinsel ilişkiye teşebbüsü de zina saymaktadır. Fakat kendisine uyuşturucu verilerek veya bayıltılarak başkasıyla cinsel ilişkiye giren eşe karşı zina sebebiyle boşanma davası açılmaz.

Türk toplumunda özellikle erkek tarafının eşi dışındaki kadınlarla cinsel ilişkiye girmesi ‘elinin kiri mantığı’ ile normalleştirilmekte ve evli erkekten ziyade onunla ilişkiye giren kadın kaba ve çirkin sıfatlarla anılmaktadır. Toplumumuzdaki eğitim seviyesinin düşüklüğü, gelir seviyesinin azlığı kadının ekonomik gücünün erkeğe nazaran güçsüz olması zorunlu kabullenişleri beraberinde getirmiştir (Konaş Büyükpınar, 2013: 13-15).

2.3.1.2. Hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış

Evlilik süreci içerisinde tarafların birbirlerini öldürme amaçlı davranışlarda bulunması, intihara teşvik etmesi ya da dayak, işkence yapması, aç bırakması, istek dışı cinsel ilişki vb. kötü ve onur kırıcı muamelelerde bulunulması da önemli boşanma nedenidir. Bu durumda da dava açma hakkı olan eşin, boşanma nedenini öğrendikten itibaren 6 ay ve olaydan itibaren en geç 5 yıl içinde dava açması gerekir. Dava açma hakkı olan eşin diğerini affetmesi halinde dava hakkı da kaybolur (m. 162’den akt Keskin, 2007: 17).

Kanun koyucu bu maddede üç ayrı boşanma nedeni düzenlemiştir. Birincisi, hayata kasttır. Eşini öldürme amacıyla, öldürücü aletle saldırıp yaralamak, intihar etmeye teşvik etmek hayata kast olarak kabul edilir. İkinci boşanma nedeni, sembolik ve fiziksel kötü davranışlardır. Eşlerden biri, diğerinin ruh ve beden bütünlüğüne zarar verici hareketlerde bulunması boşanma nedeni olarak gösterilir. Bu davranışların öldürme amacı taşıyıp taşımadığına bakılmaz. Örneğin; eşinin evden çıkmasını yasaklamak, cinsel ilişki esnasında tarafların istek ve arzuları dışında cinsel birleşmeye zorlamak olumsuz davranışlar olarak kabul edilir. Üçüncü boşanma nedeni ise, onur kırıcı davranışlardır. Kanunda sayılı özel boşanma nedenlerinden her birinin tek başına varlığı boşanma için yeterlidir (Konaş Büyükpınar, 2013: 15-16).

2.3.1.3. Suç işleme

Eşlerden birinin küçük düşürücü, yüz kızartıcı veya utandırıcı bir suç işlemesi ya da kendisiyle birlikte yaşamı çekilmez hale getirmesi halinde diğer eş her zaman boşanma davası açabilir (m. 163'den akt Keskin, 2007: 18).

Özel boşanma nedenlerinin sayıldığı maddede; eşlerden birinin diğerine yönelik yaptığı hareketler aranmaktayken, burada yapılan davranışlar diğer eşe karşı değil üçüncü kişilere karşıdır. Toplum ve insanlık onuru adına kabul görmeyen (tecavüz, uyuşturucu satma, hırsızlık vb.) suçların hepsi küçük düşürücüdür. Bunlardan birini bilerek ve isteyerek işleyen eşe karşı diğer boşanma davası açabilir (Konaş Büyükpınar, 2013: 16-17).

2.3.1.4. Terk

Evlilik kurumunda, evliliğin beraberinde getirdiği sorumlulukların yerine getirilmemesi ve diğer eşin evi terk etmesi ve haklı bir neden olmaksızın en az 6 ay geri dönmemesi halinde, terk edilen eş bu gerekçeyle boşanma davası açabilir. Terk nedeniyle boşanma davasında davacı eş, terk tarihinden itibaren en az 4 ay geçtikten sonra mahkemeye başvurabilir. Mahkemeden, terk eden eşe 2 ay içinde geri dönmesi için bir ihtarda bulunulmasını isteyebilir. Bu ihtar gerektiğinde ilan yoluyla yapılır. Terkten itibaren 4 ay geçmedikçe, terk eden eşe ihtar talebinde bulunulamaz ve ihtardan itibaren de en az 2 ay geçmeden boşanma davası açılmaz (m. 164). Yeni MK'da, "diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eşinde, terk etmiş sayılacağı" hükmü eklenmiştir (Keskin, 2007: 18).

2.3.1.5. Akıl hastalığı

Akıl hastalığının, tedavisi mümkün olmadığı ve birlikteliği çekilmez hale getireceği sağlık kurulu raporuyla belirlenmeden boşanma kararı verilemez. Sadece akıl hastalığı, özel boşanma nedeni olarak düzenlenmiştir (Konaş Büyükpınar, 2013: 20)

2.3.2. Boşanmanın Genel Nedenleri

Genel boşanma sebeplerinde, önceden belirlenmesi mümkün olmayan pek çok olay söz konusudur. Bu olaylar belli bir durumun ortaya çıkmasına sebep olunca boşanma noktasında adım atılır (Dural, Ögüz ve Gümüş, 2015: 115).

2.3.2.1. Evlilik birliğinin temelden sarsılması

Çiftler arasında duygu ve düşünce ayrılığının varlığı, karakter farklılığının oluşması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı durumlar vardır. Bundan dolayı da eşler, ortak yaşamı sürdüremeyebilir. Bu durum evlilik birliğinin ortak yaşamı yeniden kuramayacak şekilde sarsıldığının kabulüne neden olur (Keskin, 2007: 18-19). Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olarak boşanmanın gerçekleşmesine örnek teşkil eden durumlar şu başlıklardaki; eşine kötü muamele etmek, başkalarının yanında küçük düşürmek, ahlaken kötü bir hayat sürmek, cinsel uyumsuzluk, evin ve çocukların bakımını ihmal etmek, cinsel iktidarsızlık gibidir (Dural, Öğüz ve Gümüş, 2015: 117-118).

Örnek vermek gerekirse; Akraba evliliği yapmış iki çocuklu bir aile şiddetli geçimsizlik nedeniyle mahkemeye başvurmaktadır. İsnat edilen suçlar; kadının ev işlerini yapmadığı, kayınvalidesiyle anlaşamadığı gerekçeleridir. Kadın, hâkim karşısında boşanmaya niyetli olmadığını tüm sorunların kayınvalidesinden kaynaklandığını söylemektedir. Erkekse aksini iddia etmekte, bir an önce boşanmak istemektedir. Duruşmadan sonra iki çocuk babası Baki Yılmaz'ın duygu ve düşüncelerini, aynı zamanda boşanma gerekçelerini öğrenmek için birkaç soru yöneltmiştir:

“Şu an ki durumunuzu anlatır mısınız bize?”

- Çok üzgünüm, sinirlerim de bozuk, bir an önce boşanmak ve iki çocuğumu da alarak bir müddet başımı dinlemek istiyorum.

Boşanmak bu kadar kolay mı da bir an önce boşanmak istiyorsunuz?

- Tabi ki kolay değil. Hayatım, çocuklarım perişan olacak belki ama önceden de perişandı. Bir gün huzurlu olamadım.

Neden, ne yapıyordun da huzursuzdunuz?

- Bir günden bir güne evinin kadını olamadı, çocuklara bakmıyor. İşim gereği sabahları erken kalkıyorum, bir günden bir güne önüme kahvaltı koymadı.

Asliye hukuk hâkimi ile yaptığımız görüşmede şu soruları sorduk:

Daha çok neden boşanıyorlar?

-Öne sürdükleri öncelikli neden şiddetli geçimsizlik, ama biz şahitlerin ve kendilerinin beyanatlarından esas sebepleri çıkarıyoruz ve bir çözüm bulmaya çalışıyoruz.

En çok kimler boşanıyor?

-Çocuksuz aileler daha çok boşanıyor. Müşterek çocuk sahibi ailelerin daha az boşanma nedeni ise daha bilinçli hareket etmeleri, sorumlulukları bilmelerinden kaynaklanıyor.

Kadınların çalışma hayatına atılmaları boşanmalara etkisi oluyor mu?

-Tabi iktisadi bağımsızlığın artması ve hür olma isteği boşanmayı arttırıyor (Ceyhan, 1986: 8-9).

2.3.2.2. Eşlerin boşanma hususunda anlaşmaları

Evliliğin en az 1 yıl sürmesi koşuluyla eşler, aralarında anlaşarak birlikte boşanma davası açabilir ya da biri diğerinin açtığı boşanma davasını kabul edebilir. “Anlaşmalı boşanma” da denilen bu tür boşanmada tarafların bizzat mahkemeye gelmeleri ve hâkimin, tarafların serbest iradeleriyle böyle bir karar verdiği inancını edinmesi gerekir. Böyle bir durumda evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabul edilir ve hâkim, tarafların isteklerine uygun olarak boşanma kararı vermek zorundadır. Aynı zamanda herhangi bir gerekçeyle bir boşanma davası açılıp, mahkemece reddedilmiş ve ret kararının kesinleşmesinden itibaren en az 3 yıl süreyle taraflar bir araya gelmemiş, ortak bir yaşam sürmemiş, fiilen ayrı yaşamışlarsa, eşlerden birinin talebi halinde mahkeme, boşanmaya karar verir (Keskin, 2007: 19).

2.3.2.3. Ortak hayatın kurulamaması ve resmi ayrılık

Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır. Eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir (TMK, 2001: Md.161-165’den akt Keskin, 2007: 19)

3. BÖLÜM

3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

İnsan ilişkilerinin temeli ‘dil’e dayanır. İçinde bulunulan şartların durumuna uygun olarak dili en iyi şekilde kullanmak oldukça önemlidir. Dolayısıyla bireyler arası ilişkilerden toplumsal ilişkilere kadar içtenliği yansıtacak biçimde dile hâkimiyet, herkesin farkına vardığı bir gerçektir. Bu ilişkilerin kurallı ve sistematik şekilde ortaya çıkması ortak dilin oluşmasıyla mümkündür. Dil; anlam, kişi eğilim ve davranışları, öğrenme, şartlanma, grup normları, kültürel değişmelerde karşılaşılan güçlükleri, etki tepki ilişkileri gibi çeşitli konuları incelemektedir. Dil, toplumsal ilişkileri belirleyen etmendir. İçinde yaşadığımız toplumsal yapıyı ve ilişkileri ve başka toplumlarla olan ya da olabilecek ilişkileri belirleyen, hayati öneme sahip toplumsal kurum niteliğini gösteren iletişimdir (Yıldız, 2005: 42-44). Konfüçyüs’e sorduklarında: “Ülkenin bütün yönetimi sana bırakılsaydı ilk iş olarak ne yapardın? Hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle, dili düzeltmekle işe başladım”, yanıtını almışlardır. Niçin dil diye sorulduğunda ise: “Dil düzgün olmayınca söylenen söylenmek istenen değildir, söylenen söylenmek istenen olmayınca yapılması gereken yapılmadan kalır, yapılması gereken yapılmadan kalınca törelerle sanatlar geriler, törelerle sanatlar gerileyince de adalet yoldan çıkar. Adalet yoldan çıkınca halk çaresizlik içinde kalır. Bu sebeple dil her şeyden önemlidir” (Ünalın, 2002’den akt. Yıldız, 2005: 42).

İnsanoğlunun çevresiyle yaptığı duygu ve düşüncelerini paylaşmasına “iletişim” denmektedir. Bu süreç insanın varlığı ile başlayıp ve varlığının sona ermesi ile bitmektedir. “Haberleşme ve iletişim ihtiyacı”, insanoğlunun doğasında değişmeyen ender olgulardan biridir. Yaşam biçimleri ve kültürler başkalaşırken, insanın iletişim ihtiyacının tükenmediği görülmektedir (Yıldız, 2005: 106). İletişim; kişiler arasındaki karşılıklı bilgi alışverişini gerçekleştirerek, insanların birbirleriyle anlaşmasını sağlar (Elbin, 34’den akt Yıldız, 2005: 48). Williams’a göre (1977), iletişim; bilgi, düşünce ve davranışların aktarılma sürecidir (İlal, 1995: 9). İnsanlar arasındaki iletişimde sürecin temel öğeleri iki yönlüdür. Bunlar iletiyi üreten, üretici ve iletiyi tüketen, tüketicidir. İletişim, karmaşık kültürel bir süreçtir. Herhangi iletinin aktarılması, tarih içinde zaman ve yer kavramlarına bağlıdır. Bir iletinin üretilmesi, belli bir bilgi birikimi gerektirmektedir. İletişim sürecinin temelini, iletiyi üreten ve tüketen bireylerin üzerinde anlaştıkları ortak kavramların bulunması oluşturmaktadır (İlal, 1995: 9-18).

‘İletişim’ kavramı kapsadığı alanların genişliği, kendi içerisindeki karmaşık yapısı ve çeşitli biçimlerde ortaya çıkışı açısından günümüzün başat kavramları arasında yer almaktadır. İletişimde tüm tanımlar içerisinde genel uzlaşa sağlanan şey iletişimin bir “alış-veriş süreci” olduğudur (Bulut, 2006: 3). İletişim, ileti alışveriş ilişkisinden ibaret basit bir çizgisel süreç değil, karmaşık ve çok boyutlu bir ilişki ortamıdır. Dolayısıyla da iletişim; gönderici, ileti, araç, alıcı gibi ögeler arası doğrusal işleyen bir süreç değildir. Çok yönlü ve girift bir işleyiştir (Güngör, 2011: 21).

3.1. Kitle İletişim Nedir?

Kitle iletişim, toplumun tamamına ilişkin olarak gerçekleşen etkileşim şeklidir. İletişim ve kitle iletişim kavramlarının ortaya çıkması gazete, radyo, televizyon vb. uygulamaların yaygınlaşmasıyla olmuştur. Bahsi geçen uygulamaların kitlesel düzeyde kullanıma girmeleriyle birlikte, bu yöndeki gelişmeleri anlama ve anlamlandırma amacına yönelik geliştirilmiştir. Kent meydanlarında düzenlenen mitingler, stadyumlarda gerçekleştirilen etkinlikler, antik dönemlerdeki agora geleneği kitle iletişime örnektir (Güngör, 2011: 199).

Dökmen (1994), “bir takım bilgilerin /sembollerin birtakım hedefler tarafından üretilmesi, geniş insan topluluklarına iletilmesi ve bu insanlar tarafından yorumlanması sürecini kitle iletişimi” olarak tanımlar (Bulut, 2006: 4). Kitle iletişim, yüz yüze iletişimden daha zordur. Çünkü toplumsal yapılanma çok sayıdaki farklı katmandaki kişinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Herhangi bir kitleye, mesajlar gönderen kaynak durumundaki kitle iletişimcisi alıcı durumundaki kitlede, düşüncelerini tam olarak ve istediği yönde onlarla uyumlu şekilde aktaramayabilir (Yüksel, 1994: 28’ den akt Yıldız, 2005: 46).

Kitle iletişim kavramı, uygarlığımızın yeni tanımaya başladığı bir olgudur. Modern iletişiminin başlangıcını, yazılı basının gelişmesi ve okumanın bireyselleşmesiyle ele almak mümkündür. Okumanın bireyselleşmesi, haber ve kültürün üretilmesinin-dağıtımının birliktelik gerektiren bir çabayla gerçekleştirilmesinin de başlangıcı olmaktadır. Kitle iletişim, olgusuna kavuşmak için belirli ön koşulların oluşmuş olması gerekmektedir (Yıldız, 2005:112).

3.2. Kitle İletişim Araçları

İletişim araçları birer toplumsallaşma aracıdır. Bireyler toplumla ilişkilerini, iletişim kurarak sürdürürler. Bireyler toplumda iletişim sayesinde var olurlar ve varlıklarını devam ettirirler. Her yeni toplumsal kuruma, konuma ve toplumsal duruma yine iletişim ile erişirler. İletişim bireylerin toplumsallaşması açısından kaçınılmazdır. İletişim yoksa toplum da yoktur. Bundan dolayıdır ki her iletişim ile toplum içe içe geçmiş sarmal bir ilişki halindedir. İletişim toplumsal süreç ve olgulardan direk etkilenir. İletişim kültür taşır. Aynı zamanda da kültür sayesinde biz hangi kavramlarla nasıl ortak anlam paydasında buluşacağımızı anlarız. Çünkü iletişimde kullandığımız kelimeler, cümleler, kavramlar, metaforlar, göndermeler vb. hep kültürel bağlamları olan unsurlardır. Kültür iletişimi taşırken iletişimde kültürü olanaklı kılar (Yıldız, 2005: 50-51).

Genel hatlarıyla iletişim teknolojisindeki gelişmelerle ortaya çıkan araçlar ikiye ayrılmaktadır:

1. İki kişi arasındaki karşılıklı iletişimi sağlayan ve kolaylaştıran araçlar. Örneğin; mektup, telefon, telgraf, mesaj vb.

2. Bir iletiyi üreten kişinin bunu birden çok tüketiciye giderek yığınlara aktarmasının sağlayan araçlar. Örneğin basım araçları, sinema, radyo ve televizyon. Bu araçları birincil gruptaki iletişim araçlarından ayıran temel özellik, büyük sayıda yığınlara iletiyi ulaştırma olanağı sağlamaları ve artık süreci tek yönlü bir iletme dönüştürmeleridir. Bu nedenlerle bu araçlara yığınsal iletişim araçları adı verilmektedir (İlal,1995: 23-24).

Basım araçları ve diğer iletişim araçları iletişim sürecine uygarlığın gelişmesi boyunca önemli değişiklikler getirmekte ve temel yapısını etkilemektedir. Lewis, (a.g.e.), araç-uygarlık ilişkisi yalnızca iletişim alanında değil, her konuda büyük önem taşımaktadır. Tekerlekten uydu teknolojisine geçilirken, toplumsal-ekonomik yapılarla gelişen araçlar ve teknolojiler arasında ilişki bulunmaktadır. Örneğin; sanayileşmiş kapitalist toplumlar enerji gereksinimlerini, yarattığı akaryakıt kullanımlı araçlarda doğadaki petrol kaynaklarının bu gereksinimi duymayan toplumların elinden alınması, bu ilişkinin açık bir örneğidir. İletişim alanında da Ortaçağın toplumsal yapısında kilise ve feodal beylerin bilgi tekeli pekiştiren el yazmaları ve yerel iletişim araçları kapitalist toplumun yaygın tüketimine dayalı evrensel yapısında basın, sinema ve özellikle radyo-televizyon, internet teknolojilerine dönüşmektedir (İlal,1995: 20).

Dumanla iletişimden günümüz teknolojik iletişim araçlarına ulaşıncaya kadar kitle iletişim araçları çeşitli aşamalardan geçmiş ve her dönemin yeni kitle iletişim aracı o dönem içerisinde büyük toplumsal değişikliklerinin yaşanmasına neden olmuştur. Mektup, kitap, gazete, telefon, radyo, televizyon ve internet kitle iletişimin hem daha büyük bir çoğunluğa ulaşmak için hem de bilgi akışını, hızlandırmak için atılmış dev adımlardır. Kitle iletişim araçlarının temel işlevi, iletileri kitlelere ulaştırmaktır (Bulut, 2006: 9). Kitle iletişim araçlarının fiziksel işlevi dışında birçok farklı işlevleri de vardır. Bunları genel olarak şu başlıklar altında toplayabiliriz; haber verme ve bilgilendirme, eğitim, kültür, eğlendirme, reklam ve en önemlisi dayatmacı toplumsallaştırma ve kamuoyu oluşturmaktır (Baudrillard, 1997'den akt Bulut, 2006: 10).

Kitle iletişim araçlarının işleyiş açısından işlevleri:

1. Haber verir, eğitir ve eğlendirir.
2. Bizim dışımızda olan şeyleri gözlememize yardım eder.
3. Dışımızda oluşan fırsat ve çağrılara karşılık verme ile toplumsal hareketlerde genel manaya ulaşma arasında bağ kurmamıza yardım eder.
4. İletişim olgusunun genel işlevine paralel olarak kültürün bizden sonraki toplumlara nesilden nesile geçişini sağlar (Yüksel, 1994: 105'den akt Yıldız, 2012: 7-48).

Kitle iletişim araçlarının işlevi her şeyden önce popüler bilimsel bilgileri yaygınlaştırabilmesiyle bağlantılıdır. Bilimsel-teknik ilerlemelerle birlikte toplumda manevi kültürün gelişmesi konusunda büyük önem taşır. Kitle kültürü üreten iletişim araçları, tüketim toplumunun genel yapısına uygun, bilgiyi de bir nesneye dönüştürüp üretip, sonra kitlesel tüketime sunmaktadır. Bundan dolayıdır ki kitle iletişim araçları, geniş halk kitlelerini siyasi ve kültürel yönden etkilemede büyük önem taşır. Bu da toplumsal yaşam tarzının gelişmesine yardımcı olması açısından önemlidir (Yıldız, 2005: 116-138).

İletişimin kurumsallaşması ve kitlesel bir nitelik almasının çağdaş kitle iletişim araçlarıyla bir neden /sonuç ilişkisine sokulmasına yol açan nedenlerden birisi, 20. Yüzyılın başında kitlesel dağıtım olanaklarının büyük bir sıçrama yapmasıdır. Televizyon, radyo kitlesel boyutta dağıtılan gazeteler, kısaca haber iletimi ile ilgili tüm yeni buluşların iletişime getirdiği gözlenen yenilikler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Özkök, 1980):

1. Aynı haber biriminin bir defada aynı anda ve alıcının toplumsal statüsüne göre bir ayırmaşmaya uğramadan çok sayıda insana ulaştırabilmesi olanağı,
2. Aynı haber biriminin tek yönlü olarak iletilebilmesi,
3. Haberin bu araçlar yüzünden kazandığı olağanüstü kabullendirme yeteneği gibi (Yıldız, 2005: 105).

Kitle iletişim araçları dendiğinde toplumların yapısına göre, toplumdan topluma değişen yoğunluk ve düzlemde kullanılan gazete, dergi, kitap gibi basılı yayımların yanı sıra radyo ve televizyon gibi elektromanyetik olarak çalışan araçlar, sinema, plak, ses ve görüntü bantları ile tiyatro anlaşılmaktadır (Yıldız, 2005: 44-45).

3.2.1. Gazete

1450'li yıllarda John Gutenberg'in gazete basımı uygarlık tarihinde yeni bir değişim yaratmıştır. Bu sayede insanlığın ürettiği her yeniliğin ve gelişmenin istenilen hedefe, istenildiği kadar çoğaltılarak ulaştırılması olanağına ve kolaylığına kavuşulmuştur (Jefferson, 2004: 7-9'dan akt Yıldız, 2005: 106).

Bir zamanların ayaklı gazetecilerin yerini matbaanın icadıyla birlikte yazılı metin olarak gazete almış ve daha sonra buna modern iletişim teknolojisi ürünleri olan radyo, tv ve nihayet internet eklenmiştir. Matbanın gelişimine paralel olarak modernleşen basılı gazetecilik anlayışı bilgiyi düzenleme ve dağıtma işlevi açısından kısa sürede kurumsallaşmıştır. Gazetede haber diye adlandırılan bilgi gerçekliğin yeniden üretilmiş halidir. Temelde toplumsallaşmayı ve toplumsal çıkarları gözeterek şekilde düzenlediği varsayılan haber, bilginin karşımıza geliş biçimi ve örgütlenişi bilgi toplumu diye adlandırılan günümüzde sürekli dönüşümlere uğramaktadır (Bulut, 2006: 18).

3.2.2. Dergi

Dergiler; edebiyat, siyaset, teknik gibi belli bir saha hakkında muhtevaya sahip, genellikle haftalık veya aylık olarak çıkan yayınlardır. Basılı yayımların tarihine bakıldığında, dergi şeklindeki yayımlar Batı'da 17. yüzyıldan itibaren başlayan aydınlanma hareketiyle birlikte gelişmiştir. Bu dönemde bilim insanlarını bir araya getiren cemiyetler kurulmuştur. Bunlar içeriğinde bilgi olan süreli yayımlar çıkarmıştır. Bu amaçla yapılan ilk süreli yayımlar, bilim insanları arasındaki iletişimi sağlayarak bilimsel tartışmalara

sayfalarını açmışlardır. İlk dergi, 1665 yılında “Jornal de Scavant” adıyla Fransa’da yayınlanmıştır. Bu dergiyi 1682 yılında Almanya’da Latince olarak yayınlanan, içeriğinde ve matematik ve fen dallarında çeşitli makalelerin olduğu “Acta Eruditorum” takip etmiştir (Şimşek, 2001: 2’den akt Özsoy, 2018: 76).

Bilimsel iletişimde dergiler, ayrı bir önem atfetmektedir. Farklı birçok bilim alanında en güncel bilgi kaynaklarına sahip olduklarından dolayı, dergiler kütüphane koleksiyonlarının en önemli kaynakları arasında yer almaktadırlar. Özellikle temel bilimlerdeki, araştırma sonuçlarını diğer iletişim araçlarına nazaran daha çabuk yansıttıkları için daha fazla kullanılmaktadır (Küçük, Al ve Olcay, 2008: 309).

3.2.3. Radyo

Tekinalp (2003), radyo sözcüğü, Latince radius (ışınlama) ve Yunanca fone (ses) sözcüklerinin bir araya gelmesinden oluşan “radyofoni” sözcüğünün kısaltılmış biçimidir. Gökova, (2005), radyo, elektromanyetik dalgalar aracılığı ile ses unsurunun bir program şeklinden insanların eğlenmesi ya da haber alması maksatlı kullanılışı olarak tanımlanabilmektedir. Günümüzde özellikle müzik yayıncılığı açısından değerlendirilişi ilk sırada olsa da, radyo mecrası tarihin farklı dönemlerinde farklı görevler üstlenmiştir. Bunlardan en bilineni özellikle 2. Dünya Savaşı döneminde, savaşa katılan devletler tarafından en önemli haberleşme aracı olarak kullanılması olmuştur. Radyoyu icat edenin kim olduğu halen günümüzde tartışılmaktadır. İlk yıllarda şebeke elektriği ile çalışan ve sabit bir yere konulan radyo, oturma odalarında aile bireylerinin birlikte dinlediği bir kitle iletişim aracı durumundayken, transistörün ortaya çıkması ile her yere taşınabilen tek tek bireylerce dinlenebilen bir kitle iletişim aracı haline gelmiştir (Çakır, 2005: 6’dan akt Seçim, 2017:1).

Radyo dilini ele aldığımızda ise, diğer kitle iletişim araçlarında kullanılan dile göre çok farklıdır. Yazılı basında göze hitap etme ve yazılı metni bir defa daha okuma imkânı vardır. Radyoda anlaşılamayan bir kelimenin tekrarının neredeyse imkânsız olmasından dolayı burada kullanılan dilin basit ve kolay, anlaşılır olması önemlidir. Radyo için, dilin sade ve anlaşılır olması, radyoya daha geniş kitlelere ulaşma imkânı sağlar (Yıldız, 2005: 61).

3.2.4. Televizyon

Hem görüntü hem de ses tekniklerinden yararlanarak geliştirilen televizyon, kitle iletişim alanında tam anlamıyla bir devrim etkisi yarattı. TV 1940'ların başında geliştirilmiş bir kitle iletişim aracıdır. 1950'lerin başlarında ise Amerika başta olmak üzere kullanıma girmiştir. Televizyonun kullanıma girmesiyle, dünyanın çok farklı yerlerindeki insanlar, toplumlar, kültürler arasında tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar yoğun bir etkileşim başlamıştır (Güngör, 2011: 207-208).

Çağımız insanı, televizyon ile kendisine gidilmeyen kendisinin ona geldiği bir dünyada yaşamaktadır. Olaylar yaşanmamakta, haber ve görüntü olarak evlerimize birer meta olarak girmekte, gerçek olaylar yeniden üretilip belli bir söylem içinde verildiklerinden toplumsal bir işlev ve anlam kazandıkları için oluşturulan meta gerçek olaydan daha fazla önem kazanmaktadır. Toplumsal olarak konuya bakıldığında insani ilişkileri güçlendiren değer yargılarının yerini televizyonun getirdiği yeni kültürel değerlere bıraktığı görülmektedir (Yıldız, 2005: 115-116). Televizyon programları, planlanmış davranışlar sergileyerek bir model oluşturmakta ve izleyicilerin bu davranışları örnek alması hedeflenmektedir (Bulut, 2006: 11).

3.2.5. İnternet

İlk kez 1960'lı yıllarda ve özel laboratuvarlarda kullanılmaya başlanan internette amaç, bir noktada toplanan bilgilere aynı anda farklı birimlerin kolayca ulaşmasını sağlamaktır. İnternet İngiltere'de uygulamaya geçilmiştir. 1960'lı yılların sonunda Amerika Savunma Bakanlığı'nın savunma amaçlı kurduğu bilgisayar ağı bugünkü internetin prototipini oluşturmuştur. 1980'li yıllarda ABD tarafından MİLNET adıyla askeri amaçlı kurulan ağ 1990'lı yıllarda ticari kullanıma açılarak hızla yayılmış ve bugün yüz milyonların kullandığı bir yapı haline gelmiştir. İnternetin bu derece hızlı yaygınlaşması ve kullanılmasının temelinde gün geçtikçe ucuzlayan bir teknolojik donanımla beslenmesi ve geleneksel kitle iletişim araçlarına göre farklı bir yapılanmaya sahip olması vardır. İnterneti, diğer kitle iletişim araçlarından ayıran bir başka özelliği de iletişimde sınır tanımamazlığıdır. Bu özelliğiyle kendi coğrafyasını kendisi yaratmıştır. Bu coğrafyanın sınırları yoktur ve bu coğrafyada hiç bir yer sabit değildir (Bulut, 2006: 22).

İnternetin devreye girmesi, televizyonun ardından yeni bir iletişimsel devrimin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Ancak bilgisayarın getirdiği iletişimsel olanaklar,

televizyonu da içine alacak biçimde televizyonun ötesine geçmiştir. Dünyanın her yanından, her kültürden, her toplumdaki, her dilden, her dinden vb. insanlar internet aracılığıyla karşılıklı iletişim kurabilmektedirler. İnternetle birlikte interaktif iletişim olanaklı hale gelmiştir. Ayrıca bilimsel bilgi de dünya çapında daha hızlı yayılabilme imkânı bulmuştur (Güngör, 2011: 208).

İnternet, içerik ve özellikleriyle özgür bir iletişim ortamıdır. Kullanımı kolaydır, ekonomiktir, yer/alan ve zaman olarak oldukça esnektir. Diğer iletişim kanallarına göre, hedef kitleye erişimde daha başarılıdır. Her istenilen konu istenildiği biçimde sunulabilir, paylaşılabilir (Yıldız, 2005: 184). İletişim teknolojisi alanında özellikle 2000'li yıllardan sonra yaygınlaşan internetin bilgiye ulaşımında sağladığı hız ve maliyet düşüklüğü onun günümüzde en popüler araç olmasına neden olmuştur. Ayrıca internetin uzaktan aktif tartışma hızlı haberleşme olanağı sağlaması modern yaşamın vazgeçilmez araçlarından biri haline getirmiştir (Bulut, 2006: 24).

Artık iletişim kuram ve teknolojilerinde; basılı gazetelerden çok, online gazeteler, TV dizileri yanında Netflix, Blu TV vb. internet teknolojisi temelli sinema ve dizi yayın araçları, radyo ve TV ile birlikte Youtube gibi yeni medya mecralarından söz edilmekte ve bu araçlarda yayınlanan içerikler üzerine pek çok araştırma yapılmaktadır.

3.3. Kitle İletişim Kuramları

İletişimi sosyolojik bir olgu olarak ele alanların başında Chicago Okulu gelmektedir. Sosyolojide etkileşimci yaklaşımın da kurucularından olan John Dewey, Charles H. Cooley, Robert Park gibi isimler bu anlamda önemlidir. Bunlardan Dewey iletişimi, toplumsal yaşamın ancak iletişimle olanaklı olduğunu iddia edecek kadar merkezi bir yere koyar. Robert Park ise, ilk kapsamlı çalışmasını kitle toplumu ve kitle iletişimi üzerine yapar. Cooley ise iletişimi, insan ilişkilerinin içerisinde var olduğu ve geliştiği bir mekanizma olarak tanımlarken insanlar arası etkileşime dikkat çeker (Erdoğan, 2002: 22'den akt Güngör, 2011:19). Toplum ve insanları, ruhsal ve zihinsel yanlarıyla birer organik bütün olarak ele alan Cooley, toplumdaki her türlü iletişim ve etkileşimin bireyle başladığını ifade eder. İletişimin, toplumların örgütlenme biçimlerine göre de toplumsal düzlemde yaygınlaştığı üzerinde durur. Cooley, iletişimin işleyişinin geleneksel ve modern toplum yapılarını dikkate alarak yüz yüze ve kişilerarası iletişimden kitle iletişimine kadar farklı düzeylerde gerçekleştiğini ileri sürer. Toplum gelenekselden, moderne doğru evrildikçe

toplumdaki egemen iletişim, kişilerarası düzeyden grup ve toplum düzeyine doğru evrilerek varlığını sürdürür.

Abraham Moles'e göre, ise kitle iletişim araçları kültür ile toplum arasında sibernetik bir ilişki kurar (Özkök, 1985: 63-263 akt Güngör, 2011: 19-20). Moles'e göre kitle iletişim ortamında üretilen, standardize bir yapıya sahip kültür topluma aktarılmaktadır. Bütün bir topluma ekilen aynı kültürel göstergeler, zaman içerisinde toplumu oluşturan bütün birimlerin benzeşmesini sağlamaktadır; bu da toplumun homojen bir bütün haline gelmesi demektir.

İletişime sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşanlar, kavramı belli bir merkezden topluma ileti aktarımı olarak ele alırlar. Toplumu atomize birimlerden oluşan homojen bir kitlesel yapı olarak gören bu görüşe göre kitleler, kendilerine çeşitli kanallardan aktarılan her türlü iletiyi alır ve kendilerinden beklenildiği gibi de kullanırlar. Bu yaklaşıma göre alıcının istekleri, beklentileri, gereksinimleri önemli değildir, asıl olan alıcıya gönderilenlerdir. Önemli olan kitlelerin ne istediği değil, onlardan ne istenildiğidir. İletişimi doğrusal ya da çizgisel bir süreç olarak ele alan yaklaşımların temelinde söz konusu anlayışın olduğunu söylemek yanlış olmaz (Güngör, 2011: 20).

Frankfurt Okulu çevresinden Adorno, Horkheimer, Marcuse gibi bazı düşünürler ise toplumun geniş kesimlerini, pasifleştirilmiş kitleler olarak tanımlarken onların kültürlerini de kitle kültürü olarak adlandırırlar. Kitle kültürü yaklaşımı, kitlelere dışarıdan dayatılan, kendi yaşam pratikleri içerisinde yeri olmayan bir kültürel forma karşılık gelir ve eleştirel bakışı temsil eder. Bennett, (1986), 2. Dünya Savaşının sona ermesi ile birlikte Batı dünyasında yeniden egemen olmaya başlayan liberalizmin de etkisiyle çoğulculuğa ve çeşitliliğe ters düşmelerinden dolayı kitle toplumu ve kitle kültürünün tedavülden kalktığını belirtir. Popüler kültüre yaklaşımlar, kitle kültürüne oranla daha esnek, daha olumlu, daha makuldür. Genelde J. Fiske gibi tutucu liberallerin bakış açılarıyla uyumluluk gösteren popüler kültüre sol entelektüeller daha temkinli yaklaşmayı tercih ederler. Örneğin bunlardan; T. Bennett, dıştan dayatılsa bile popüler kültürün, kendi içerisinde birtakım karşı direnç alanları oluşturarak uzun vadede egemen düzenin işleyişine meydan okuyabilecek duruma geleceğini iddia eder. Bell, Kellner, Garnham, Hebditge gibi düşünürler de buna benzer görüşleri ileri sürerler. Sol düşüncü paylaşan bu düşünürlerin tümünün ortak görüşü, endüstri ortamında üretilerek, insanlara dıştan dayatılan, tüketime yönelik olan, sığ ve bayağı olan popüler kültür yine de çeşitliliğe, çoğulluğa yer verdiği için uzun vadede

toplumsal değişimin önemli bir destekçisi olabilir. Kitle iletişim araçları şimdilerde başkalarına ait, hatta belki de hiç kimseye ait olmayan, endüstriyel ortamda, sentetik olarak tümüyle de ticari kaygıyla üretilen birtakım değerler, düşünüş, duyuş, davranış, tavır alış, inanış ve seviş biçimleri yönünü belirlemekte, yaşamlarımızı tümüyle yönsüzleştirmektedir (Güngör, 2011: 102).

Kitle iletişim araçlarının toplumdaki etkilerinin olumlu veya olumsuz yönde olması yine insanlığın elinde olan bir şeydir. Örneğın, bilim insanı mermiyi, öldürme amaçlı kullanılsın diye icat etmemişti. Aynı şey kitle iletişim araçları için de geçerlidir. İnsanların, araçları hangi saikle nasıl kullandıklarına bağlı olarak etkileri olumlu veya olumsuz olabilir. McQuail, Wright gibi iletişim bilimciler kitle iletişim araçlarının işlevlerinin yalnızca olumlu yönde işleyen bu işlevlerle sınırlı olmadığını, bunların yanında birtakım istenmeyen işlevlerinin de olduğunu ileri sürerler. Buna göre kitle iletişim araçları, sundukları kurmaca dünyayla insanları gerçek yaşamlarından koparırlar. İnsanlar böylece kendi gerçek yaşamlarındaki sorunları çözmeye çalışmak, yaşam koşullarını iyileştirmeye çabalamak yerine kitle iletişimin kurmaca fantezi dünyasına sığınarak orada oyalanmayı tercih ederler. Diğer yandan kitle iletişim araçlarının toplumda şiddet ve sapkın seksüel eğilimler gibi yönelimleri ekmek gibi bir işlevi olduğu da iddia edilmektedir. Vurgulanması gereken bir diğer önemli olan nokta ise kitle iletişim araçlarının dünyadaki her toplum üzerinde, her kültür üzerinde ya da toplumdaki her birey üzerinde aynı etkiyi yaratmadığıdır. Çünkü her toplumun kendine özgü, toplumsal iklimi vardır. Her bireyin de kendine özgü bir kişiliği, ilişkileri, etkileşim ortamları, eğitim düzeyi, bilgi düzeyi, algısı, duygu hali bilinç yapısı vb. özellikleri vardır. Gerek kitle iletişim araçlarının etki alanında bulunanlar gerekse söz konusu araçların kullanıcısı durumunda bulunan kesimdeki kişilerin birbirinden farklı olmaları kitle iletişim araçlarının işlevlerinin de aynı biçimde kişiye, topluma, kültüre, amaca, kullanım biçimine, kullanıcının ve etkilenen kişinin koşullarına göre farklılık göstermesine neden olur. Örneğın; okuryazar olup da düşük eğitim düzeyine, düşük entelektüel kapasiteye sahip nüfusun yüksek oranda bulunduğu toplumsal ortamlarda insanlar genelde kitle iletişim araçlarını oldukça bilinçsiz kullanırlar (Güngör, 2011: 235-236-237).

Tarafllık ve manipölasyon haberlerde işlenen bilgi karşımıza, haberin biçimsel farklılığına uğratılmış yansıması olarak çıkmaktadır. Sözen, Akademi İletişim Dergisi'nde yaptığı söyleşisinde bu olguyu 'gerçeklerin boyutlarının değiştirilmesi, Baudrillard'ın deyimiyle *simölasyon* olarak adlandırmaktadır. Irak Savaşı'nda bir kare örnek vermek

gerekirse; Bağdat üzerinde geceleri patlatılan bombalar Noel ağacında yakılan ışıklar gibi parlayıp sönmekte ve bu görüntüler bir savaş ortamından çok barış eğlence ortamı gibi verilmektedir. Burada çok büyük bir manipülasyon vardır. Bu bir haberin çarpıtılması veya haberin mesajı ile ilgili değil, tamamıyla gerçekliğin boyut değiştirmesi ile ilgilidir. Bu manipülasyondan da öte Baudrillard'ın *simülasyon* diye tanımladığı şeydir (Bulut, 2006: 53-54).

İletişim etkileri, planlanmış uzun erimli ve kısa erimli olabilir. Planlanmış etkiler iletişim sürecinde kaynağın hedef üzerinde yaratmayı amaçladığı tutumsal ve davranışsal değişikliklerle ilgiliyken, planlanmamış etkiler mesajın öngörülme sonuçlarıyla ilgilidir. Kısa erişimli etkiler mesajın, iletişim sürecinin sonunda alımlayıcı üzerinde hemen bir davranışsal değişiklik yaratmasını dile getirirken uzun erimli etkiler daha çok kültürlenme, toplumsallaşma gibi iletişimin global etkileriyle ilgilidir (Rogers, 1986' dan akt Yıldız, 2005: 50).

Sosyal İletişim Kuramı, iletişimi bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde bir fenomen olarak görür. İletişimin bireysel ilişkiler arasındaki alışveriş ya da yalıtılmış birimler süreci olarak tanımlanması gerekliliğini öne süren bir yaklaşımdır (Sigman, 1987:331'den akt Yıldız, 2005: 59). Bu yaklaşıma göre iletişim, toplumsal gerçekliğin yaratılması, yaşatılması, sürdürme veya değiştirme aracıdır (Yıldız, 2005: 59).

Yığınsal iletişim kuramlarına baktığımızda toplum ile kitle iletişim araçları arasındaki ilişkileri farklı şekillerde ele almaktadırlar. Bu kuramlar genel anlamda dörde ayrılmaktadır (İlal, 1995: 46-47):

- Yığınsal Kültür Kuramları
- Özgürlükçü-Çoğulcu Kuramlar
- Frankfurt Okulunun Eleştirisel Kuramı
- Marxçı Kuramlar

a) Yığınsal Toplum Kuramı

Kuram 19. Yy ortalarından başlayarak gelişen yığınların eleştirisine dayanmaktadır. Seçkin devleti yüceltilmesi ve bunun üstün nitelikli bireyler tarafından yürütülmesinden yana olan ve demokratik katılmaya açıkça karşı çıkan Nietzsche ve Ortega-Gasset gibi

düşünürler besin ve genel eğitim alanlarındaki gelişmeleri, seçkinlerle yığınlar arasındaki dengeyi bozan bir tehlike olarak görürler. Yığınsal kültür kuramcıları, halkın kendi özgün halk kültüründen ayırdıkları “yığınsal kültürü” siyasal baskının bir aracı olarak görmektedirler. Yığınsal kültür izleyicileri ise seçenekleri satın almak ya da almamak olan bir sınırlı katılımla, edilgen tüketicilerdir (İlal, 1995: 47-48).

b) Özgürlükçü-Çoğulcu Kuram

Yığınsal Toplum Kuramı'nda seçkinler-yığınlar ayrımı belirsizdir. Bahsi geçen kuram, organik bütünlüğü olan toplumsal yapının neden parçalandığını, egemen kültürünün yerini neden bir yığın kültürünün aldığını açıklayamamaktadır. Bu nedenle kuramın eleştirisine dayanarak ve özellikle ABD ve Shils ve Bell gibi toplum-bilimcilerin çabalarıyla yığınsal iletişim araçlarının işlevini çok olumlu değerlendiren bir *Özgürlükçü-Çoğulcu Kuram* gelişmiştir. Bu kuramda yığınsal iletişim araçları artık yığınsal kültür aracılığıyla siyasal bağımlılık yaratan tek-yapılı baskı araçları değildir. Tam tersine, yığınsal iletişim araçları değişik görüşlerin kamuoyuna yansımada baskın grup görüşlerinin, yönetici seçkinleri etkilemesine olanak vermeyen, devletin “dördüncü kuvveti” idiler. Yığınsal iletişim araçları, çoğunluğun görüşünü yansıtmaya yardımcı olmaktadır (İlal, 1995: 48-49). Çoğulcu kuramlar giderek üreticiyi irdelemeye yönelmiş, Benn'in çok yerinde gözlemlendiği gibi iletilerin yapısını inceleyerek yeterli bir yöntem ve kuramsal yaklaşımla kuramlarını doğrulama olanağı bulamamışlardır (Bennett, 1982'den akt İlal, 1995: 49-50).

c) Frankfurt Okulu

Herbert Marcuse, Theodor Adorno ve Max Horkheimer gibi düşünürler 1923 yılında Frankfurt'ta kurdukları “Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü” çevresinde toplanmıştır. Bu kuramcılar yığınsal iletişim araçları konusunda tümüyle olumsuz, karamsar bir sonuca varmışlardır. Bu yaklaşıma göre Batının kapitalist yapısı toplumsal değişmeyi gerçekleştirecek güçleri, denetim altına almıştır ve bu denetimde yığınsal iletişim araçlarının büyük bir işlevi vardır. Marcuse'ye göre yığınsal iletişim araçları tartışma ortamını sınırlamakta, eleştiri ve düşünce olanağını yok ederek düzenin sürmesini sağlayan bir “tek boyutluluğu” yaymaktadır. *Frankfurt Okulu*, yığınsal iletişim araçlarında yer alan “yığınsal iletişim” ürünlerini, işleyiş ve etkilerini inceleyerek, onların toplumu uyutmak, giderek beyinlerini yok etmek amacına yönelik olduklarını söylemektedirler (İlal, 1995: 50-51).

Frankfurt Okulu'na göre, kitleler kapitalizm ve kapitalistlerin kontrol ettiği kültür endüstrileri tarafından kolayca aptallştırılabilirler. Metod olarak eşyayı temsil eden kavramlara bakarak kötümser ve sinik bir şekilde onları gerçeklerle karşılaştırırlar. Onlara göre; kapitalist toplumlarda gerekçeler burjuvazi tarafından üretilir ve kültür endüstrilerinde işlenir. İdeoloji gerçekliği çarpıtır. Bunu yaparken amacı eşit olmayan güç ve iktidar mücadelelerini gizlemek ve mevcut sistemi meşrulaştırmaktır (Yaylagül, 2006: 84).

d) Marxçı Kuram

Marx iletişime toplum yapısı ve değişimi çerçevesinden bakarak, iletişim teknolojilerinin gelişiminin beraberinde getirdiği sonuçlara odaklanmıştır. Marksist anlayışa göre, iletişim sorunu iki kapsamda ele alınır. Birincisi; iletişimin üretimi, dağıtımı ve dolaşımının tüketimin doğası ve ilişkileri kapsamında ikincisi; iletişimin bilişsel içeriği, ideolojik kültürel sonuçları bağlamında ele alınır (Erdoğan ve Alemdar, 2010:196).

Marxçı kuramcıların, yığınsal iletişim araçlarının toplumdaki ideolojik-kültürel işlevine eleştirel yaklaşımları olmuştur. Bu görüşe göre, ekonomik ilişkilere dayalı temel ideoloji yapı, kültürel yapıyı kesin biçimde belirlemektedir. Bunun sonucu yığınsal iletişim ürünlerinin salt bir ekonomik ürün olarak görülmesidir. Bu konuda geliştirdiği kuramlarla başı çeken Althusser'e göre yığınsal iletişim araçları, aile, okul ve kilise gibi kurumlarla birlikte toplumda ideolojik yapıyı somutlaştıran devletin ideolojik aygıtlarıdır. Söz konusu aygıtlar, toplumdaki iktisadi ilişkilerin yeniden üretilmesini belirleyen araçlardır. Poulantzas da kapitalist üretimde ekonomik üretim süreçlerinin işlevini sürdürmede, yeniden üretilmesinde ve onları yaymada yığınsal iletişim araçlarının önemli olduğunu dile getirmiştir. Marxçı yaklaşımlar kitle iletişim araçlarını açıklamada bütün süreci ekonomik boyutlara indirgediklerini fark ederek, değişen toplumsal yapılarda bu araçların olumlu bilinçlendirici işlevler kazanabileceğini kabul ederler. Böylece *Frankfurt Okulu*'nun yığınsal iletişim araçları konusundaki karamsar yaklaşımının dışına çıkmış olurlar (İlal,1995: 53-54).

4. BÖLÜM

4. BOŞANMANIN KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI ÜZERİNDEKİ TEMSİLİ: EVLİ VE ÖFKELİ DİZİSİ ÖRNEĞİ

Toplumlar genel olarak, kadın ve erkek bireyler arasında, cinsel ilişkiye izin vermeden önce evlilik ya da nikâh töreni yaparlar (Güvenç, 1996). Bu törende kadın ve erkeğe, simgesel olarak birbirleriyle evlenmeyi isteyip istemedikleri sorusu yöneltilir. Bu törenlerin amacı, birlikteliğin toplum ve aileler tarafından onayladığının belirtilmesi ve ilişkinin çevreye ilan edilmesidir. Yasal ve toplumsal kurallar neticesinde, kadın ve erkek arasında gerçekleştirilen sözleşmeye evlilik denir (Ünlü, 1993). Türk Medeni Kanunu'na göre evlilik töreni; yasal olarak görevlendirilmiş evlendirme memuru tarafından, kanuni olarak yeterliliğe sahip iki tanık önünde ve açık olarak yapılmalıdır. Evlilik, insanlar tarafından geliştirilen kültürel bir olgudur. Bu nedenle, tarihsel yapı içinde yüzyıllardır nesilden nesile aktarılır. Ait olduğu kültüre göre şekillenen evlilik, gelenek, görenek ve törenler yönünden oldukça zengindir (Aktaş, 2011: 13-14).

Evlilik gibi evliliğin sona erdirilmesi de sosyal bir olgudur. Evliliğin resmi olarak sona ermesi boşanma olarak isimlendirilir. Boşanmayı, aniden ortaya çıkan bir durum olarak değerlendirmek yanlıştır. Çünkü boşanma belli bir sürecin nihai noktasıdır (Kır ve Bülbül, 2012:101). Doktor Emre KAPKIN “Yaşasın Boşanma” adlı kitabında, boşanma sürecinin, hiçbir neden yokken ortaya çıkmadığını yaşanmış olan boşanma hikâyesi ile şu şekilde dile getirmiştir: “Bir arkadaşım eşinden ayrılmaya kesin karar verdiği anı şöyle betimlemişti: ‘Yazlıktaydık. Aslında karımın babasının yazlığı, ara sıra orada buluşuruz. Son gidişimizde karım babasını, evi doğru düzgün temizletmediği için azarladı. Sonunda da evden kovdu. Adamın yüzündeki hayreti ve üzüntüyü gördüğümde onun yaşına geldiğimdeki kendi yüzümü gördüm ve her şey o anda benim için bitti.’ Yine de boşanmanın yasal sürecini başlatmak için bir yıl beklemişti. Kırılma noktası ise çok daha öncelere dayanıyordu” (Kapkın, 2014:193). Boşanma, örnekle de desteklendiği üzere ani gelişen bir olay değildir. Bundan dolayıdır ki boşanma sonuç olarak incelenmekten ziyade üç ana bölümde; boşanma öncesi, boşanma süreci ve sonrası şeklinde evrelere ayrılarak incelenir. Boşanma öncesinde elimizde resmi olarak kurulmuş bir aile vardır. Evlilik süresi boyunca çiftlerin yaşadıkları ilişki bütünüyle aileye şekil verir. Bu şekil bazen istenilen gibi olmayabilir. İstenilmeyen herhangi durumla karşılaşıldığında bunu ört pas etmeyen çiftlerin ilişkileri, kırılma

noktalarında yeni bir yola evrilebilir. Tam tersi olduğunda, çiftler aralarında yaşanan problemleri göz ardı ettikleri takdirde belirli birikimler halinde evliliğin seyrini boşanmaya doğru götürebilir. Aile olmayı başaramayan çift, belirli birikimler nedeniyle kimi zaman farkında olarak kimi zamansa farkında olmadan boşanma öncesi sürece girerler. Boşanma ve sonrası ele alındığında, öncesinde yaşananların bilinmesi gerekir. Tam tersi şekilde sadece boşanma eylemine ve sonrasına odaklanıldığında, bu bir nevi okumak için ele aldığımız metnin sadece sonuç kısmını okumaya benzer. Metnin giriş ve gelişmeden habersiz olan okuyucunun sonuç kısmından metin hakkında ne çıkarabileceği ile doğru orantılıdır. Metni tam anlamak için diğer iki bölümün de okunması gerekir. Öyle ki boşanma eylemini ve sonrasını ele almak için öncesini çok iyi bilmek gerekir. Bundandır ki boşanma süreci, salt o anki evlilik birliğinin resmi olarak sona erdiği an değildir. Tek bir yere odaklanmanın mümkün olmadığı olgu, farklı birçok bireysel ve sosyal olgularla ilişkilidir. Boşanmanın ortaya çıkışı, boşanma süreci ve sonrasında karşılaşılan durumlar aslen bireyler arasında da farklılık göstermektedir. Bu farklılıklarsa birçok nedenden etkilenmektedir. Etkenlere genel bir çerçeve çizilecek olursa; kişilerin eğitim düzeyleri, cinsiyetleri, yaşları, yaşamışlıkları, kişilerin ekonomik bağımsızlıkları, yetiştikleri aile çevresi, kendi sosyal çevreleri, birlikteliklerini ne şekilde kurdukları (aile aracılığıyla mı duygusal bağ olarak mı) boşanmaya neden olan etmenlerin neler olduğu, birlikteliklerinden çocuklarının var oluşu vb. şekilde sıralandırılabilir.

Diğer bölümlerde evliliğin tanımına, evlilik türlerine ve çeşitlerine, sonrasında boşanma olgusuna ve boşanmanın nedenlerine açıklık getirilmeye çalışılmıştır. İletişim, kitle iletişim ve kitle iletişim araçları tanımlanarak örneklerle açıklanmıştır. Bu başlıkta ise ilk olarak boşanma sürecinin nasıl başladığı, sonrasında bu sürecin nasıl ilerlediği ve sonuçları literatür taramaları ve de kitle iletişim araçları vasıtasıyla erişilen gerçek yaşamdaki boşanma hikâyeleri eşliğinde örneklendirilerek aktarılacaktır.

Kadın tecrübesi üzerinden örneklendirecek olursak şiddete maruz kalan evli bir kadın, etrafındaki kişilerle durumunu paylaştığında:

- “Bir tokatla ne olacak ki? Babandan dayak yemedin mi hiç? Hemen öyle arkamı dönüp gidilmez. Evlilik sabır gerektirir, bak büyüklerimize baban anneni hiç mi dövmedi sanki? Adam dışarda bir sürü stresle karşılaşılıyor, eve ekmek getireceğim diye uğraşılıyor, sende azıcık alttan alıver, sinirini senden çıkartmış...” vb gibi dışsal kaynaklı tepkiler kendisini gösterebilmektedir.

Özellikle bu yönde yapılan araştırmalarda elde edilen bilgiler doğrultusunda; ekonomik yönden eşine bağlı olan bir kadın, olası bir şiddet, aldatma olayına daha fazla katlanabildiği görölmektedir. Fakat evlilik sonrası çalışmayıp, evlenmeden önce ekonomik bağımsızlığa sahip olan bir kadının özellikle de eşinin maddi durumunda da sıkıntı yoksa şiddet ve aldatma gibi bir olayla karşı karşıya kalınca, boşanma kararı alma noktasında tereddüt etmeyebilmektedir. Gerçek bir hikâyeden örnek vermek gerekirse, bir avukatın karşılaştığı hikâye şöyledir;

“Neşe ile ilk karşılaşmam benim için de hafif bir çok gibiydi. Bir insanın bir insanı döve döve nasıl bu hale getirdiğini ancak gözünüzle görürseniz inanabilirsiniz. O zarif, o kibar kadının yüzü bir balon gibi şişmişti. Gözleri ağlamaktan kan çanağına dönmüştü. Konuşurken hem titriyor hem anlatıyordu. İlk başlardaki hikâye klasik. Mutlu bir flört dönemi, sonrasında nice umutlarla yapılan evlilik... Evliliklerinin ilk yılları gayet mutlu geçmiş, iki çocukları olmuş. Çocukların peş peşe doğması sonucu Neşe işten ayrılıp evde çocuklarla birlikte olmayı tercih etmiş. Kocasının geliri oldukça yüksek olduğundan bu durum ekonomik olarak bir zorluk getirmemiş... Oturdıkları siteden tanıdıklarının, “geçen hafta kocanı Antalya uçağında gördüm”, demesiyle içine bir şüphe düşmüş. Oysaki söylenen tarihte kocası iş için iki günlüğüne Ankara’daymış. Akşam kocasına Ankara seyahati ile ilgili sorduğu sorular, kocası tarafından; “ne o şimdide beni mi sorguluyorsun, anlatsam da anlamazsın” şeklindeki kaçamak yanıtlarla geiştirilmiş. Ancak eve her akşam belirli saatlerde gelen kocası haftada en az 2-3 gece geç ve yemek yemiş olarak eve gelmeye başlamış. Yine kocasının eve geç geldiği bir akşam, onu bekleyen Neşe, kocasına; “saat kaç oldu, nereden, kimden geliyorsun?” sorularını sorunca cevap olarak eşi tarafından tanınmayacak hale gelene kadar dövölmüş. Neşe’ye derhal gidip rapor aldık. Sonrasında Aile Mahkesi’ne başvurduk. Uzaklaştırma kararı çıkartarak boşanma davasını açtık. Dava sonucunda Neşe boşandı, kocasından aldığı tazminat ve nafakayla çocuklarıyla birlikte kendine yeni bir hayat kurdu.” (Konaş Büyökpınar, 2013: 47-48).

Bu gerçek boşanma hikâyesinde göröldüğu üzere ekonomik imkânlar, olumsuz ve tolerans gösterilmeyecek olaylarda, karşıdaki kişiye karşı sabır eşiğini belirleyici etmen olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Bazı durumlarda ise boşanma nedenleri çiftleri açan, çiftlerin dışında nedenler olabilmektedir. Çiftlerin boşanmasında dışsal ve içsel nedenler oldukça etkilidir. Dışsal problemlerle başa çıkmak, içsel nedenlere göre daha zor olabilir. Örneğin; ekonomik sıkıntı,

içsel bir problemdir. Bu problem karşılıklı anlayış ile daha kolay aşılabilirken, üçüncü bir kişinin bu ilişkiye müdahale etmesiyle durum daha zor aşılabılır. Problemler bazı zaman hem içsel hem dışsal da olabilir: Örneğin, sürece neden olan etmenlere baktığımızda kadın ve erkek arasında evlilik sürecinde iş bölümü farkının olduğu algısının yarattığı problem var olmaktadır. Biraz daha geleneksel diye tabir edilen ailelerde, kadın ve erkek arasındaki toplumsal roller, problem olarak kendini çok fazla gün yüzüne çıkarmamaktadır. Çünkü her iki birey de ailede kadın ve erkeğin rollerini kanıksamış durumda olabilmektedir: Fakat eşi çalışma hayatında olan bir erkek de eve geldiğinde yine yemeği eşinden bekleyebilmektedir. Dışarıda çalışan kadın, sonrasında eve gelip evde kendisine atfedilen görevleri yerine getirmek için iki kat çaba sarf etmek durumunda kalabilmektedir. Bu durumda eğer ki eşler arasında bir görev dağılımı yok ise kadın daha çok yorulurken sabır eşiği düşebilmektedir. Sonrasında yorgunluklar, anlayışsızlıklar, beklentiler birikerek boşanmaya kadar gidebilmektedir. Bu duruma, salt geleneksel toplumun üyesi olan erkek ve kadında değil, aslında modern toplumda yetişmiş, belli bir eğitim almış bireylerde de rastlanılabilmektedir. Ailedeki rollerin keskinliği geleneksel yapının içerisinde, olduğu gibi modern ailelerde olmayabilmekte, eğitim düzeyi yüksek olan her iki tarafın da çalıştığı eşler arasında, iş bölümü geleneksel bağlardan çözülmüş olabilmektedir. Çözülemeyenlerdeyse bir taraf kendinden daha fazla ödün vermek durumunda kalabilmektedir. Verilen ödümler, belli birikime dönüştüğünde ve problem büyüyüp çözüm odaklı yaklaşılmadığında boşanma süreci kendini göstermektedir. Söz konusu boşanma nedenine örnek vermek gerekirse bir boşanma avukatının kaleminden hikâye şöyledir:

“Serap ile Tayfun 30’lu yaşların ortalarında tanışmışlar. Üç dört ay tanışma sonrasında evliliğe karar verdiler ve hayatlarını birleştirdiler. Sonrasında balayı dönüşü aynı evde yaşamaya başlayan çiftin sorunları da kendisini göstermeye başladı. Serap, işten eve gelince yorgun argın halde mutfığa giriyor, yemeği sofrayı hazırlıyor, sonrasında kaldırıp bulaşıkları yıkıyordu. Bütün bunlar bittikten sonra kocasının çayını hazırlıyor, ütüye başlıyordu. Haftanın en az üç-dört gecesi bu yoğun tempoyla geçiyordu. Tayfun, ailesinin tek oğlu olarak şımarık yetiştirilmiş bir Türk erkeği idi. Ev işlerine yardım etmek, hele hele yemek yapmak hiç hoşuna giden şeyler değildi. Bunlar kadının işleriydi ve kadın bunları kendi yapmak zorundaydı. Annesi yıllardır koskoca evlerinin bütün işlerini kendi yaptığı gibi, dört de çocuk yetiştirmemiş miydi? Öyleyse, karısı da çocuksuz bir evin işlerini tek başına pek ala yapabiliirdi. Tayfun’un kadının çalışmasıyla ilgili düşüncesi ise, “istiyorsa, evdeki görevlerini aksatmamak koşuluyla kadın çalışılabilir, ancak kazandığını kuruşu

kuruşuna kocasına vermek şartıyla” şeklinde idi. Serap’ın üniversite mezunu, yurtdışında yüksek lisans yapmış kocasının gerçek kişiliğini anlaması neyse ki çok uzun sürmedi. Serap, kişilik sahibi, eğitilmiş, kendine güvenen bir kadın olarak Tayfun’u değiştirmesinin imkânsız olduğunun, kendisi açısından ise bu duruma katlanmanın imkânsız olduğunun farkına varıp kısa sürede benden yardım istedi. Boşanmaları gerçekleşti” (Konaş Büyükpınar, 2013: 30-31).

Boşanma süreçlerinde, durum kadın ve erkek içinde farklı işliyor. Daha ziyade işleyişteki farklılıklar, alışkanlıklar, yalnızlık, varsa çocukların sorumluluğu ile tek başına nasıl başa çıkılabileceği (çocuğun sorumluluklarını nasıl üstlenebileceği) ile alakalı olabilmektedir. Ama yukarıdaki hikâyeden farklı olarak, kadın ekonomik anlamda bağımsız değilse, bu durumu biraz daha çekilir kılabilir. Neden mi? Çünkü dışarıda çalışmayan kadın, evde ona biçilen rolleri çalışan kadına oranla daha rahat kabullenebilmekte; kendisi de evde bütün gün oturmanın yanlış olduğunu, ee bir zahmet! Yemek yapması, bulaşık yıkaması, evi temizlemesi gerekliliğini hissetmektedir. İçindeki durumun farkında olmayan kişi neden içindeki durumu eleştirsin ki? Neden bu durumdan kurtulmak için harekete geçsin? Ona göre zaten her şey olması gerektiği gibi işlemektedir. Toplumun biçtiği rolden sapma yok; erkek dışarıda evin maddi geçimini sağlamak için çalışmakta kadın da evdeki düzenin yürümesi için erkeğin ona sunduğu bütçe doğrultusunda ev içerisindeki ekonomiyi çevirmektedir. Bu durum problem teşkil etmiyor. Bu tarz bir nedenden dolayı boşanma eğilimine giren çiftler büyük ölçüde iki tarafında çalıştığı bireyler olabilmektedir.

Özellikle kadınlar için problem teşkil eden bir diğer durum ise kayınvalidenin çekirdek aile içinde yer almaya çalışması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının toplum içerisinde çalışma hayatında var oluşu beraberinde çocuklara kim bakacak sorusunu da getirebilmektedir. Bu durumda çiftler tarafından, özellikle büyük şehirlerde ekonomik yetersizlikler, güven problemleri, mesafeler gibi nedenlerden dolayı bakıcı veya kreşler tercih edilmemektedir. Sonrasında kayınvalideler devreye girerek çocuklarının, torunlarının yanına gitmekte; çocukları ve torunlarının yanına giden kayınvalide için, toruna bakmak; aslında kendi varlığını hissettirmek ve kendisini değerli kılabilir adına büyük bir avantaj teşkil etmektedir. Fakat kayınvalideler çocuklarının ona atfettiği görevin (toruna bakmak) dışına çıkarak evin düzenine, çocuklarının yaşam biçimine, davranışlarına da karışabilmektedirler. Bu süreç kontrol edilemezse, çiftler arasında gerginliğe neden olabilir. Kayınvalidenin davranışlarında devamlılık söz konusu olduğunda ve çiftler birlikte, duruma

müdahale etmediklerinde, aile içerisindeki düzen kontrolden çıkabilmektedir. Ortadaki kontrol mekanizmasını görev alan kayınvalide, boşanma sürecini de beraberinde getirebilmektedir. Dışsal bir etken olan ebeveynlerin tutum ve davranışları aslında bir noktadan sonra içsel neden olabilmektedir. Şöyle ki çiftlerin de her iki aile üyesine karşı mesafelerini iyi ayarlayarak ve birlikte tutarlı şekilde hareket etmeleri gerekmektedir. Resmedilen tablo, sadece erkeğin ailesi veya kadının ailesi için geçerli olmayıp, her iki bireyin de ailesi için geçerlilik arz etmektedir. Geleneksel toplumlarda “kaynana eziyeti” genel anlamda kadınlar üzerinden şekillendiği için buradaki rol genelde erkek annesine verilmektedir fakat bu rol kadınların annelerinde de mevcut olabilmektedir. Bu boşanma nedenine örnek vermek gerekirse:

İHA'nın haberine göre yaşadıkları geçimsizlik sebebiyle boşanmaya karar veren çift, devreye aile büyüklerinin girmesiyle barıştı. Bir süre sonra 6. Aile Mahkemesi'nde boşanma davası açan koca, kaynanasıyla görüşmek istememesine rağmen, eşinin sürekli baskısına maruz kaldığını iddia etti. Bunun üzerine: "Asıl mağdur benim, kaynanamın evindeki işleri yapmam için bana şiddet uyguluyor" diyen kadın da boşanmak için karşı dava açtı. Mahkemede ifade veren davacı-karşı davalı koca: "Eşimin ailesi, her şeye müdahale ediyor. Barıştıktan sonra kredi çekip bir ev aldık. Kredi ödemelerinde sorun yaşadım. Karımdan çalışmasını isteyince tartıştık. Ailesi, bana hakaret ve küfür etti. Bir süre sonra da ayrıldık. Çocuğumun velayetinin tarafıma verilmesini talep ediyorum" dedi.²

Bunun yanı sıra ailelerin çiftler üzerindeki etkilerine örnek vermek gerekirse şöyle bir senaryoyla da karşılaşılabilir. Kadın ve erkek evlenmiştir, görselde bir çekirdek aile vardır fakat ekonomik zorluklar kendisini gösterdiğinde ve çift bu zorluklarla mücadele edemez duruma geldiğinde, aileler çiftlere maddi anlamda destek çıkabilmektedir. Maddi destekte bulunan ebeveynler, çiftin evliliklerine karışma ve söz söyleme hakkını kendilerinde bulabilirler. Kontrolden çıkan ve ebeveynlerin kontrolü altına giren evlilik kurumu bir süre sonra sarsılabilmekte, sonrasında karşı karşıya kalınan senaryo, beraberinde boşanmayı da getirebilmektedir. Boşanma kararı, genelde ebeveynlerin tutumundan rahatsız olan taraftan gelebilir. Çiftler ikisi de böyle bir tavır ve davranıştan rahatsızlık duyduğu takdirde, dışsal bir etmen olan ebeveyn tutumlarına iki tarafta müdahale edip problemi birlikte çözebilmektedirler. Ama rahatsızlık tek taraflı ise ve taraflardan biri bunu dile getirdiği halde, çözülmesiyle işte bu noktada boşanma düşüncesi devreye girebilmektedir.

² <https://www.haberturk.com/yargitay-dan-kaynana-karari-1952730> (Erişim Tarihi: 03.04.2019).

Bu da aslında genellenenin doğru olmadığı fakat çoğunlukla kayınvalide sorunu olarak karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle yukarıda bahsedildiği şekliyle değil de genelde geleneksel ailelerde ve toplumlarda gelinin kayınvalidesinin evinde hep birlikte geniş aile şeklinde ailesini var etmeye çalıştığı evliliklerde, kayınvalidenin, gelininin evliliğine karışması durumunda evlilik o kadın için çekilmez hal alabilir. Toplumda geniş aile şeklinde yaşamının getirdiği kendi ailesini var edememe probleminin dışında, kadınlar kayınvalide kayınpederden ve eşinin erkek veya kız kardeşinden şiddet görebilmektedirler. Kadınlar söz konusu mevcut problemde, maddi yetersizlik ve toplum baskısından dolayı kurtulamayabilirler. Sonrasında ise boşanmaya karar veren kadınlarda, süreç oldukça sancılı işliyebilmektedir. Mesela kadını kendi ailesi, kabul etmeyebilir: Etse de kısa süreliğine yanlarında barınmasını sağlayıp, sonrasında eşiyile barışması için zorlayabilmektedirler. Kadın bu durumda iki hane arasında arafta yaşayabilir. Belki de çocukları varsa onlar büyüsün bana sahip çıkar umuduyla yıllarca bekleyebilir. Çalışan veya çalışmak için işe giren kadında ise durum aslında pek de farklı görünmemektedir. Maddi kaygı boyutu daha az olsa dahi toplum baskısı aynı oranda rahatsız edici olabilir. Örneklendirmeler kadınlar üzerinde yoğunluk teşkil etse de, aynı durum içinde birlikteliğini devam ettirmeye çalışan erkeklerde vardır. Kadının annesiyle veya ebeveynleri ile evliliğini uzun süre birlikte geçiren bir erkek özel alanında kendini kısıtlı ve daha fazla sorumluluk altında hissedebilmektedir. Erkek, tek hane içinde iki ailenin yükünü taşır. Bu durum böyle olmasa dahi, toplumsal cinsiyet rolleri bunu hissetmesine neden olabilir. Bu yük ve sorumluluk, evliliği erkeğin nazarında sarsabilir. Bu sarsıntının yanı sıra erkek de kadın gibi kendi kayınvalidesi, kayınpederi ve eşinin erkek kardeşlerinden şiddet görebilir. Fiziksel şiddet yanında ya da dışında, psikolojik şiddete maruz kalınması da söz konusu olabilmektedir. Eşinin babasından şiddet gören bir erkeğin hikâyesi haberlere şöyle konu olmuştur:

Zafer Samancı'nın haberine göre, eşiyile boşanma aşamasında olan 36 yaşındaki Mehmet K., merkez Selçuklu ilçesi Uluyayla Caddesi'ndeki İtfaiye Müdürlüğü'nde görev yapan kayınpederi 47 yaşındaki Mustafa A.'nin yanına gitti. Burada damat ile kayınpederi arasında çıkan tartışmanın kavgaya dönüşmesi üzerine Mustafa A. silahla Mehmet K.'ye 3 el ateş etti. Vücudunun çeşitli yerlerinden yaralanan Mehmet K. ambulansla hastaneye kaldırıldı. Şüpheli Mustafa A., Asayiş Şube Müdürlüğü Cinayet Büro Amirliği ekipleri tarafından gözaltına alınarak emniyete götürüldü. Mustafa A.'nin polisteki ilk ifadesinde, kızıyla damadının boşanma aşamasında olduklarını, damadı Mehmet K.'nin kızını ve kendisini sürekli tehdit ettiğini belirterek; 'Bugün konuşmak için yanıma geldi. Kısa sürede

konuşmamız, onun yine beni ve kızımı tehdit etmesiyle tartışmaya dönüştü. Silahımı çekip ona ateş ettim. Bizi tehditleri ile çok bunaltmıştı' dediği öğrenildi. Mustafa A'nın polisteki işlemlerinin devam ettiği öğrenildi³.

Boşanma sürecine neden olan etmenlerden bir diğeri ise, cinsel birleşmede kadın veya erkeğin belirli bir hazzı erişememesidir. Bu içsel bir neden olarak karşımıza çıkar ve bu problem tespit edildiği andan itibaren karşılıklı iletişime geçilerek çözülmediği takdirde birleşme ya bu şekilde devam eder ya da rahatsız edici boyuta ulaştığında ayrılık gündeme gelebilir. Erkeğin bu birleşmede kadının haz almasını arka plana atması kadının haz alacağı eylemi, problem haline dönüştürebilmektedir. Böylece çiftler arasındaki cinsel birleşme, tek taraflı mutluluk olarak seyretmektedir. Cinsel birleşme, iki taraf için haz vermiyorsa tek taraflı bir haz ile sınırlı kalıyorsa, çiftlerden diğeri ilişki kurmak istemeyebilmektedir. İlk etapta bunu eşine ifade etmesi oldukça güç olabilir. Her ne kadar ortada bir evlilik, ortak yaşam söz konusu olsa da toplumumuzda seks, 'konuşulmayan, yaşanan' bir alandan ibarettir. Kültürel yapıdan dolayı cinselliği konuşmak, dile dökmek; 'ayıp, saygısızca' olarak atfedilmektedir. Çiftler problemleri kendi en yakınındaki ebeveynlerine dahi söyleyemeyebilirler. Durum ifade edildiğinde ise, evlilikteki problemler tabloya dair ya bir kabul ediş ya da dur deyiş gündeme gelmektedir. Erkek için birliktelikten kaçınan bir kadına dur deyişin sonu, ya başka bir kadınla bu hazzı yakalamak ya da evden uzaklaşmak veya boşanmak olabilmektedir. Kadın içinse durum bu 'ayıp' alanı ifade edeceği bir yer bulamamasında ve bunu bir ayrılık gerekçesi olarak belirtmesinin oldukça güç olmasından dolayı daha trejik bir hale dönüşebilmektedir. Bir avukata bile ifade etmesi can sıkıcı ve zaman alıcı olabilmektedir. Aslında bunun arka planında olan şey bahsedildiği üzere 'elalem ne der?' sorusu ve kaygıları olarak görülebilmektedir. 'Mahrem problemlerden' denilen alandan dolayı birlikteliği sonlandırma isteği ve boşanma sürecine girilmesi bir engel yaratabilmektedir. Bu süreçte çevre tarafından yöneltilen sorular, sorunu sürekli tekrar tekrar anlatma durumunda kalınması, utanıp sıkılmalar, ailesel çevresel baskılar, yaftalamalar çifti bu süreçte iki kat daha zor duruma düşürebilmektedir. Bu şekilde yaşanmış çok fazla örnekten söz edilebilir. Boşanma avukatının başına gelen buna benzer bir hikâyeye bakıldığında:

Pırıl, Lise 1. sınıftayken derslerinde başarılı olamayınca okulu bırakmıştır. Aile büyüklerinin önerisi ile 17 yaşındayken memleketlileri olan bir ailenin oğlu ile nişanlanmış

³ <https://www.haberturk.com/tartistigi-damadini-silahla-yaraladi-2376964> (Erişim Tarihi: 11.04.2019).

ve 18 yaşına gelince de evlendirilmiştir. İstanbul’da yaşamasına rağmen tutucu bir ailede yetişmiş, evden dışarı yanında bir büyük olmadan çıkmasına izin verilmemiştir. Evlendikten sonra kocası ile birlikte olmayı beklerken kocasının kendinden farklı beklentileri olduğunu görünce bunu uzun süre hiç kimseye paylaşamamış. Evlilikleri birinci yılını doldurduğunda her iki tarafın ailesi de bebek beklentisine girip, Pırıl ve kocasını sıkıştırmaya başlamışlar. İlk başlarda kendisine yöneltilen soruları yanıtlamaktan kaçınmış. Daha sonra annesi ve kayınvalidesinin ısrarı ile görüldüğü Jinekolog, Pırıl’ın hala bakire olduğunu söylemiş. Pırıl doktora gittikten sonra yaşadıklarını abisinin eşine anlatmış. Pırıl’ın kocası için önemli olan tek şey, ayaklarmış. Pırıl’ın ayaklarına her gün bakım yapmasını, her hafta kuaföre gidip pedikür yaptırmasını şart koşan kocası Pırıl’ın ayaklarıyla cinsel doyuma ulaşıyormuş. Pırıl evliliğin başında bunun geçici bir şey olduğunu düşünmüş, sonrasındaysa utandığından bunu kimseye söyleyememiş. Öyle ki bu cinsel arzu sadece Pırıl’ın ayaklarına karşı değil, güzel ve bakımlı olan her ayağa sahip kadın içinmiş. Pırıl bu durumu sonrasında kendi ailesine ve eşinin ailesine söylemiştir. Öncesinde Pırıl’a inanmayan eşinin ailesi sonrasında oğullarıyla konuşunca Pırıl’ın anlattıklarının doğru olduğuna inanmışlar sonrasında boşanma davası açtık ve dava uzun sürmedi. Pırıl böylece eşinden boşandı” (Konaş Büyükpınar, 2013:30-31).

Boşanma nedenlerinden bir diğeri ise çiftlerin ebeveynlik görevlerini yerine getirememeleri olabiliyor. Erkek, baba rolünü kadınsa, annelik rolünü yerine getirmediğinde bu evlilik ve çocuklar için büyük sıkıntı teşkil edebiliyor. Yoğun iş yaşamları, iş seyahatleri nedeniyle evden uzaklaşmalar ve sonrasında bunu dengede tutamamalar büyük sıkıntı olarak karşımıza çıkabiliyor. Gerçek hayattan örnek vermek gerekirse başarılı olan çiftin ebeveynlik rolleri ile iş hayatındaki rolleri arasında kaldıklarıdır. Detaylıca hikâye şu şekildedir:

“Defne ile Talip aslında üniversite yıllarından tanışmaktadır. O yıllarda da Talip’in Defne’ye karşı bir ilgisi vardır. Fakat Defne’nin eğitiminden dolayı yurt dışına gitmesiyle bu ilişki başlayamamıştır. Sonrasında aradan 10 yıl geçtikten sonra bir iş toplantısı esnasında karşılaşırlar. Kısa bir flörtleşmeden sonra evlenirler. Defne ilk aşk heyecanı geçtikten sonra büyük bir hayal kırıklığı yaşamaya başlamıştır. 10 yıl önce aşk dolu, romantik adam ile şimdiki adam arasında dağlar kadar fark vardır. Üniversitede esprili, düşünceli, neşeli adam gitmiş, iş dışında başka hiç bir şey düşünmeyen, tek hedefi iş hayatında CEO olmak olan hırslı, bencil bir adam gelmiştir. Bu sırada bunca şeyle karşılaştığı Defne hamile olduğunu öğrenir. Bu Defne için yıllardır hayalini kurduğu şeydir.

Fakat 40'lı yaşlarda hamile kalmasının getirdiği güçlükler, Defne'nin zor bir hamilelik yaşamasına neden olur. Bu süreçte ise Talip'ten hiç destek alamaz. Talip'in iş toplantıları, yemekleri, ayda en az iki kere çıktığı yurt dışı seyahatleri Defne'yi iyice yalnızlaştırır. Defne zorlu olan bu süreci ablası ve onun eşi sayesinde atlattır. Sonrasında Pelin adını verdikleri kızları dünyaya gelir. Talip ilk zamanlarda Pelin'i çok sevse de onun ağlamasına, gürültüsüne katlanamaz. Defne ise bu durumu idare etmeye çalışır. Fakat Talip bir yandan da Defne'ye, Pelin'den dolayı iş hayatına ara vermesine kızar. Talip bu süreçte sık sık yurt dışına çıkmaya başlar; aynı zamanda uzun uzadıya süren iş yemeklerinden Defne'ye ve kızına vakit ayıramaz. Defne, Talip'in kendisine değer vermemesini bir nebze de olsa görmezden gelebiliyor ancak kızına ilgi göstermemesini onu sevmemesini anlayamıyor. İşinin onun babalığının önüne geçmesinden sonra iyice bunalan Defne boşanmaya karar veriyor. Talip bu boşanma sürecinde bile hırsını kendi kızını ve eşini üzmeğe yönelik kullanıyor. Pelin'i almakla, Defne'yi tehdit ediyor. Boşanma süreci Talip'in çıkardığı problemlerle bir yıl kadar uzuyor. Sonunda ise boşanıyorlar. Pelin iki yaşında annesine ihtiyacı olan bir bebek olduğu için hâkim tarafından Defne'ye veriliyor.” (Konaş Büyükpınar, 2013:103-105).

Boşanmaya bu nedenle başvurma halinde, boşanma süreci her iki çiftten ziyade çocuklar açısından da sancılı geçebilmektedir. Boşanma sürecinin gerek hukuki gerek kişisel nedenlerden dolayı uzun sürmesi de bu sancıyı çok fazla tetikleyebilmektedir. Literatürden, kitle iletişim araçları vasıtasıyla ve gözlemlerden elde edilen bulgular, genellikle bu sürecin uzun sürmemesi kararına varan hukuki danışanlar “şiddetli geçimsizlik” şeklinde anlaşmalı boşanma isteği ile süreci kısaltabilmektedirler.

Son olarak, resmi yollar ile birlikteliği var olmayan çiftler için, yani dini nikâhli kişilerdeyse boşanma olayı farklı şekillerde gündeme geliyor. Hukuki, gerçek anlamda boşanmanın olması için gerçekte hukuki anlamda bir evliliğin var olması gerekmektedir. Fakat bazı çevrelerde erkeğin tek resmi eşi varken beraberinde 2-3 tane de dini nikâhli eşi mevcuttur. Bu nikâhtan birliktelik kurduğu kadının ilişkiden memnun olmadığı takdirde başvurabileceği resmi bir merci yoktur. Buna rağmen dini nikâhli evlilikte, haklarının olmadığını bilen kadınlar, bu birlikteliğe razı olabilir. Bunlara rağmen sadece bu şekilde, dini nikâhla kurulan evlilikler toplumumuzda varlığını devam ettirmektedir. Fakat eski dönemlerde dini nikahla birlikte olan kadınlara da boşanma haklarının verildiği gözlenmektedir. Osmanlı döneminde “Saray ve üst tabaka ailelerinde nikâh akdi sırasında kadına da boşanma hakkı verilmesi, kadının, kocanın da razı olacağı bir bedel ödeyerek

boşanmayı sağlaması ve çeşitli sebeplerle kadıya başvurarak boşanma talebinde bulunması gibi uygulamalar şer-iyeye sicillerinde ve fetva mecmualarında bol miktarda yer almaktadır”⁴.

Literatürden ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla elde edilen gerçek boşanmış kişilerce yaşanmış, boşanma nedenlerinden ve süreçlerinden bahsedilmiştir. Fakat bahsi geçen nedenler, boşanma nedenlerinin sadece bir kaç örneğini temsil etmektedir. Bu örneklerin dışında daha birçok nedene bağlı boşanma örnekleri mevcuttur. Kısaca özetlemek gerekirse, her iki çift için de boşanma süreci yıpratıcı ve zor bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Nasıl evlilik birliği ile bir aile kurulurken kişiler tatlı bir telaş ve heyecana kapılıyorsa bu heyecanın, emeğinin yok oluşunu seyrederek de bir o kadar hezeyana kapılabilmektedirler. Nedenler her vakada farklı, bambaşka hikâyeler, sorunlar olsa da süreç her zaman her iki taraf içinde zor olabilmektedir. İki taraf da anlaşmalı şekilde boşanma kararı alsada dahi durum aslında çok değişmektedir. Sadece süre kısaltarak ve basitleşebilmektedir. Bunların yanı sıra elbette anlaşamayan ve problemleri olan bir çift için boşanmak değil, evliliğe devam etmek daha zor ve yıpratıcı bir süreç olabilmektedir. Bundan dolayı boşanmak her durumda kötü bir eylem değildir. Çalışmada işlenebilen gerçek hayattan örneklere baktığımızda; aldatılan, eşinden şiddet gören evlilik taraflarından biri için boşanma değil, evliliğin devamı kötü bir karar olabilmektedir. Bu neden sadece aldatma veya şiddetle kısıtlı kalmamaktadır. Medyada özellikle televizyon, gazete ve internet araçları üzerinden sıklıkla bu gibi haberlerle gündeme gelmektedir. Eşinden şiddet gören kadın, boşanmak isteyen kadının kocası tarafından öldürülmesi, karısı boşanmak isteyince intihar eden koca, kayınalidesi tarafından psikolojik şiddete maruz kalan eşler vb gibi pek çok boşanmak için gerekçe arz edecek durum, kitle iletişim araçları tarafından işlenmektedir. Kısacası taraflardan biri dahi bu birliktelikten yana mutsuzsa, saygı ve sevgiyi yitirmişse, evliliği sürdürmek iki tarafa da zarar veriyorsa boşanmak verilecek en doğru karar gibi durmaktadır. Yapılan çalışmada, boşanma nedenlerinden ziyade gerçek boşanma hikayelerinden hareketle kitle iletişim araçları üzerinden boşanma süreci ve sonrasında çiftlerin karşı karşıya kaldığı durumu ele alınmaktadır.

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Kitle iletişim araçlarından olan televizyon, bilginin işlenmesi ve aktarılması konusunda önemli bir araçtır. Televizyonun etki alanı, birden fazla duyu oranına hitap

⁴ bk. M. A. Aydın, İ. Ortaylı, S. Savaş: akt; <https://yandex.com.tr/search/?text=http%3A%2F%2Fwww.aile.org.tr%2F&clid=2270511&lr=11508&redirent=1558093339.1> ‘dan akt Aktaş, 2011:19

etmesinden dolayı oldukça fazladır. Ayrıca tüm yaş gruplarından izleyici kitlesine sahip olması, erişiminin zahmetsiz oluşu da onun etki alanını oldukça genişletmektedir. Mowlona (1985), etki alanı çerçevesinde televizyonların, ana programlarında ya da büyük izleyici kitlelerini çeken yayınlarında gerçek dünya çarpıtılarak verilir, gerçek yerine sunulanların kabullenilmesi sağlanır. Televizyonda sunulan kısmi gerçekler, çok basit bir biçimde izleyicinin kafasında bütün bir gerçek haline dönüşebilmektedir. Çünkü televizyon insanlara, olaylara doğrudan şahit olma duygusu kazandırır. Oysa televizyonun gösterdiği, olayın belli bir boyutudur. Onun içindir ki, iletişim araçları toplumun aynası olarak kabul edilemez (Solmaz, 2004: 53).

Araştırmada, televizyonun gösterime aldığı haber, program, film, dizi vb gibi yayınlar üzerinden sunduğu gerçekliğin kısmi tarafına odaklanılmıştır. Televizyondaki sunuların kısmi gerçekliğine dayanarak, boşanma olgusunun televizyondaki temsilleri ile toplumsal gerçekliğinin araştırılması kapsamında, söz konusu çalışmanın temel amacı boşanmanın tüm boyutlarının televizyon dizisi olan *Evli ve Öfkeli* dizisi temsilinden ele alınıp incelenmesidir. Araştırmaya konu olan dizi temsilinden, boşanmanın seyirciye hangi boyutlarda ve nasıl sunulduğu, sunulan karakterlerin nelerle karşılaştıkları, nasıl tepkiler verdikleri; söylem ve içerik analizi çerçevesinde dizideki roller eşliğinde belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de boşanma olgusunun toplumsal gerçekliği ile kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonda yayınlanan *Evli ve Öfkeli* dizisindeki temsilinin eleştirel bir karşılaştırmasını ve okumasını yapmaktır. İncelemeler neticesinde *Evli ve Öfkeli* dizisinin, boşanma olgusunun toplumsal gerçekliğini ne şekilde yansıttığının araştırılması, hedeflenen amaçlardan biridir. Çalışmanın bir diğer amacı ise boşanma sonrasında, özellikle boşanmış kadının dizi içerisindeki temsili ile toplumsal gerçekliğinin literatür çalışmalarında ve yine medyada işlenen gerçek boşanma haberlerindeki sunumunun karşılaştırılması hedeflenmiştir.

4.2. Araştırmanın Önemi

Boşanma, çiftlerin bir arada kalmalarının getirdiği sorunlar, uyumsuzluklar ve çatışma nedeniyle tıklandıklarında, yıpranma sürecine bir son vermek istediklerinde olası alternatif olarak düşünülmektedir (Korku, 2012:103). Boşanma, çok boyutlu ve hızlı bir değişim sürecidir. Boşanmanın sosyal bir olgu oluşu, boşanmaya gerekçe olan birçok

değişik etmeni beraberinde getirmiştir. Boşanma öncesinde var olan farklı nedenler ve çeşitli dinamikler boşanma sonrasında da kişilerce karşılaşılan farklı avantaj ve dezavantajları gündeme getirmiştir. Ayrılık sonrasında; aile kavramındaki değişiklikler, boşanmış kişilerin ve boşanmış aile çocuklarının yaşadıkları tüm süreç farklı şekillerde nüksetmektedir. Toplumda pek çok boşanmış erkek ve kadın bulunmaktadır. Boşanan kadın ve erkeklerin aile kavramını yitirdikten sonra bir arada yaşamak istemedikleri kararına varıp, boşanmak için attıkları ilk adımdan boşanma sonrasına değin karşılaştıkları olumlu ve olumsuz pek çok durum mevcuttur. Boşanan kişilere, yakın çevreleri ve toplum kimi zaman geleneksel öğreti ve kabuller doğrultusunda etiketleme ve ötekileştirme yönünde tutum ve davranışlar sergilemektedir. Etiketleme yönünden örnek vermek gerekirse, toplum eşi ölen kadına nasıl “dul” demekte ise boşanan kadını da “dul” olarak görmektedir. Boşanma sonrasında da, eşi öldükten sonra da kadın, toplumda çeşitli sorunlara maruz kalmaktadır. Toplum her iki şekilde de kadını ötekileştirmekte, bu da kadının boşanma veya eş kaybı sonrası benlik saygısını, özgüvenini zedelemektedir (Seçen Uzunkaya, 2017:139).

Bu araştırma, boşanma kavramını açıklamak, boşanmanın üç evresini (boşanma öncesi, boşanma süreci ve sonrası) literatür ve medyadan yansıyan gerçek haberler eşliğinden hareketle, boşanmış kişiler için ne ifade ettiğini, kişilerin ne gibi bireysel ve toplumsal sorunlarla karşılaştığını açıklamak adına, önem atfetmektedir. Çalışma, gerçekte var olan boşanma olgusunun kitle iletişim araçları üzerinden topluma ne şekilde yansıtıldığını incelemesi yönünden oldukça önemlidir. Kitle iletişim araçları üzerinden boşanmanın temsili, boşanma olgusuna yönelik söz konusu toplumdaki kişilere, farklı bir perspektif sunması yönünden önem teşkil etmektedir.

Son zamanlarda toplumdaki boşanma oranlarındaki artış, boşanma olgusunun farklı disiplinlerce araştırılıp incelenmesine neden olmuştur. Söz konusu çalışmanın, güncel olan boşanma konusunu ele alması, son yıllarda fazlaca gündemde olan toplumsal bir olaya vurgu yapması yönünden de önemli olduğu düşünülmektedir. Birçok farklı alanda özellikle hukuk, klinik psikoloji, sosyal hizmet alanında boşanma olgusu makale ve tez araştırmalarında çalışılmıştır. Fakat bu çalışma süresince boşanma konusunun, medya temsili üzerindeki sosyolojik araştırmaların neredeyse yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Boşanma olgusunun medya üzerinden özellikle tv dizisi örneklemleri çerçevesinden, akademik anlamda çalışılmamış oluşu sonrasında benzeri alanlarda yapılacak araştırmalara yardımcı olacağı düşünüldüğünden önem arz etmektedir. Aynı zamanda boşanma olgusunun, medyadaki yansımalarına dair araştırma, makale ve kitabın

sınırlı şekilde ele alınmış olması yapılan bu çalışmanın, boşanma olgusunun, medyadaki temsili ile toplumsal gerçekliğinin farklı ve geniş bir perspektiften karşılaştırılmasının, sonrasında, bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sunabileceği düşünülmüştür.

4.3. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Gerçekleştirilen çalışmada, literatür taramasına ek olarak kitle iletişim kuramlarından Gerbner'in *Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı* çerçevesinde araştırmaya konu olan dizi üzerinden içerik analizi yöntemi ile ileti çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. George Gerbner tarafından geliştirilen *Ekme Kuramı*'nın asıl araştırmak istediği televizyon izlemenin, izleyicilerin gündelik yaşam hakkındaki düşüncelerini etkileyip etkilemediğidir. Televizyon izlemenin gerçek hayattan çok televizyon programlarındaki dünyayla tutarlı tutumları ektiği düşünülür. Gerbner, *Ekme Kuramı*'nda televizyonun gerçek yaşamdaki dünyayı yansıtmadığını açık ve net şekilde dile getirmemiş olup kuramını ortaya koyarken yaptığı açıklamalar çerçevesinde bu kanıya varılmıştır. Gerbner kuramında, kitle iletişim aracı olan televizyonun seyirciye yansıttığı gerçekliğin toplumda var olan gerçeklik ile bire bir uyuşmadığını öne sürmektedir (Yaylagül, 2006: 64-65). 'Televizyonun gerçek hayattan çok, sanal ve yapay dünyayla bağlantılı tutumlar geliştirdiği düşünülür.' *Ekme Kuramı* temelinde, medyayı sosyalleşme aracı olarak görür ve TV izleme süreleri arttıkça gerçekliğin televizyonda sunulan sanal versiyonuna inanç oranlarının artıp artmadığını ortaya koymayı amaçlar. Gerbner'in öne sürdüğü *Ekme Kuramı*'nda ortaya koymayı amaçladığı cümleden hareketle: "...gerçekliğin televizyonda sunulan versiyonuna inanma oranları" sunulan gerçekliğin, gerçekte var olup olmadığı çıkarımında bulunabilmemize yardımcı olmaktadır. Bu temel yaklaşım, çalışma üzerinde ele alınan temaların tümü için geçerli odak noktası olması planlanmaktadır. Temalar üzerinden yapılan örneklendirmelerde dizideki dört boşanmış ana karakterin boşanma süreçlerini ne şekilde yansıttıkları incelenecektir. Gerbner aynı zamanda medyanın kültürel yapıda var olan değer ve tutumları beslediğini öne sürmüştür. Ona göre televizyon kurulu endüstriyel kapitalist düzenin kültürel silahıdır. İlk amacı geleneksel inançları ve davranışları değiştirmek, tehdit etmek ve zayıflatmaktan ziyade sürdürmek, onlara istikrar kazandırmak ve güçlendirmektir (Yaylagül, 2006: 64-65). Gerbner bu kuramında televizyonun birbirinden zıt iki farklı işlevini de ele alarak geniş bir perspektif sunmaktadır. Birinci işlevi olarak, televizyon vasıtasıyla seyirciye iletilen görsel-işitsel program, dizi, sinema, haber vb gibi sunuların gerçek hayattaki sosyal-kültürel, ekonomik ve politik yapıları, tam anlamıyla yansıtmadığına değinmiştir. İkinci işlevi ise

televizyonun kapitalist düzenin bir aracı olarak aynı zamanda da söz konusu toplumda var olan geleneksel inanç, norm ve kaideleri bire birde aktararak olumlayıp, beslediğini dile getirmiştir. Televizyonun zıt iki işlevi de dizi üzerinden ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Dizide boşanan karakterlerin boşanma süreci ve sonrasında karşılaştıkları tüm yaşantılar, yakın çevreleri ve toplum tarafından maruz kaldıkları geleneksel tutum davranış ve söylemler örneklendirilerek aktarılmıştır. Örneklerden hareketle karakterlerin çevreden aldıkları olumlu ve olumsuz maruz kaldıkları tüm olay ve söylemlere verdikleri tepkiler ışığında medyanın durumu ne şekilde ele aldığı sunulmuştur.

Ekme Kuramı ile ileti çözümlemesinin yapıldığı örnek seçilen dizideki, boşanmış kişilerce sunulan, boşanma olgusunun iletileri çerçevesinde incelenmiştir. Bunun yanı sıra Herman ile Chomsky'in geliştirdiği *Propaganda Modeli* çerçevesinden dizinin tüm bölümleri izlenerek karakterler üzerinden içerik, ileti çözümlemesi yapılmıştır. Herman ve Chomsky'in geliştirdiği *Propaganda Modeli* tez çalışmasını açıklama noktasında önemli katkılar sunmuştur. *Propaganda Modeli*'ndeki asıl amaç haber medyası üzerinden gelişmiş kapitalist ülkelerdeki medyaların asıl amaçlarının halka 24 saat propaganda yaparak egemen değerleri topluma empoze etmesidir. Medyanın buradaki amacı, geniş kitlelerin rızasını üretmektir. Medyanın en önemli işlevi, bu noktada propagandadır. Medyayı belli bir düzen içinde tutmak ve haberleri yönlendirmek hükümetin, iş dünyasında önde gelen isimlerin ve üst düzey yöneticilerin görevidir. Bunlar da temel konularda ortak bir bakış açısına sahiptir. Herman ve Chomsky'in geliştirdiği bu model birebirde ele alınan çalışmayı yansıtmamakla birlikte, savunuları medyanın toplumun nazarındaki gerçekliği sunmadığına yöneliktir. Onlar bunun temelini kapitalist düzen ve onun ajanlarına bağlamışlardır. Onlara göre medyanın bir konuda kimi gerçeklere yer vermesi o konunun yeterli veya doğru biçimde işlendiğini göstermez. Medya pek çok gerçeği gizler. Ama gerçeği gizlemekten, çok daha önemli bir nokta belli bir gerçeğe gösterilen dikkattir; yani gerçeğin nereye yerleştirildiği, tonu, tekrarlanıp tekrarlanmadığı hangi çözümleme çerçevesinde sunulduğu ve onunla birlikte verilerek, ona anlam kazandıran ilgili olguların neler olduğudur (Yaylagül, 2006:153-154). Çalışmadaki amaç, medyanın boşanma olgusundaki gerçekliği yansıtıp yansıtmadığını araştırmak, yansıtıyorsa da ne derece yansıttığını bulmaktır. Modelden hareketle hedeflenen, çalışma kapsamında seçilen *Evli ve Öfkeli* dizisi üzerinden boşanmanın tüm aşamalarında neyin ele alındığı neyin gizlendiği; daha ziyade boşanma konusunda seyircide dikkat uyandırdığı evrelerin nereler olduğunu incelemektir. Konunun seyirciye ne şekilde iletilişi, izleyicide uyandırmak istediği tepkilerin neler olduğunu

araştırmaktır. Çözümlemeler doğrultusunda, gerçek yaşamda boşanma sürecinden geçen kişilerin konu olduğu literatür çalışmaları ile gazete, dergi ve internet haberlerindeki gerçek örnek kişiler üzerinden karşılaştırmalar yapılarak sonuçlar elde edilmiştir.

Kitle iletişim kuramlarından, söz konusu çalışmanın temel amacının birebirde örtüştüğü bir kurama rastlanılmamıştır. Kitle iletişim kuramlarının çalışmanın amacını gerçekleştirmede yetersiz kalması sebebiyle farklı alanlarda okumalar yapılarak, çalışmayı daha doğru şekilde ifade edebilecek yöntemle ulaşılmıştır. Bu nedenle örneklem kapsamındaki dizi, senaryo metnindeki içerik ve ileti çözümlemesi, eleştirel söylem analizi perspektifinden de ele alınmıştır. Çözümlemede, eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak istenilen amaç ortaya konulmaya çalışılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi alanında; toplumsal cinsiyete dayalı kimlik ve eşitsizlik, kadın çalışmaları, ulusal ve etnik kimlikler, haber, reklam ve popüler kültür söylemi, tarih yazımı söylemi, küreselleşme en fazla ele alınan konulardır (Özer, 2001a: 17'den akt Doruk, 2013:3). Çözümlemenin eleştirel olması söylemin sosyokültürel, toplumsal, siyasi, ideolojik bir yapı arz etmesindedir. Eleştirel söylem çözümlemesi, disiplinler arası bir çalışma alanıdır ve analitik bir çözümleme süreci gerektirir (Doyuran, 2018: 303-304).

Araştırmanın amacı doğrultusunda seçilen *Evli ve Öfkeli* dizisi temsilinde, içerik analiz yöntemi ile yapılan çalışma, Fairclough'un eleştirel söylem çözümlemesiyle dört aşamada ele alınır. Bu dört aşama; tanımlama (söylem/metin), olay örgüsü, yorum (çözümleme süreci) ve açıklama (sonuç) şeklindedir. Eleştirel söylem analizi, dizinin, karakterleri üzerinden, boşanma süreci ve sonrasında dilsel şekilde medya üzerinden seyirciye ne şekilde yansıtıldığının, çözümlenmesinde kullanılmıştır. Böylece dizi örneklemini üzerinden eleştirel söylem çözümlemesi yapılarak boşanma olgusunun toplumsal gerçekliği ile kitle iletişim araçlarındaki temsili, farklı perspektiflerle sunulmaya çalışılmıştır.

4.4. Araştırmanın Örneklemi

Örneklem kapsamında seçilen *Evli ve Öfkeli* dizisi 2015 yılında TV'deki ulusal kanallardan biri olan ATV kanalında otuz bölümde yayınlanmıştır. Dizide, küçüklükten beri beraber büyüyen, çok yakın arkadaş olan dört farklı karakterdeki kadınların boşanma öyküsü anlatılır. Bu dört kadın da eşleri tarafından aldatılır. Dizide aldatılan kadınların; boşanma aşaması ve sonrasında yaşadıkları süreçler farklı şekillerde izleyiciye aktarılır.

Kitle iletişim araçları içerisinde TV’de yayınlanan, *Evli ve Öfkeli* dizisinin tezin amacı kapsamında seçilmesindeki temel saik ise, konuyu farklı karakterler eşliğinde ve boşanma olgusunun üç aşamasını da özellikle boşanma süreci ve boşanma sonrasını detaylı şekilde yansıtmadır. Aynı boşanma nedeninin, farklı toplumsal, ekonomik ve sosyal statüden ve de farklı tipolojideki boşanmış kadınlar üzerinden işlenmesi *Evli ve Öfkeli* dizisinin araştırmanın örneklemini oluşturması açısından uygun kılmaktadır. Aynı zamanda söz konusu dizinin örnekleme olarak seçilmesindeki bir diğer neden ise, birden fazla boşanmış kadın ve erkek karakteri içermesidir böylece boşanma olgusunun farklı görünümleri elde edilmiştir. Dizinin diğer Türk dizilerine oranla daha az bölümle yayınlanmış olması çalışmanın daha hızlı yol kat etmesine olanak sağlayacak olmasından dolayı da önem arz etmiştir.

4.4.1. Evli ve Öfkeli Dizisi

4.4.2. Dizinin Künyesi

Yönetmen : Nisan AKMAN, Kartal ÇİDAMLI, Erol ÖZLEVİ, Sadullah ÇELEN

Senaryo : Cem GÖRGEÇ

Hikâye : Deniz DARGI

Yapımcı : Ali GÜNDOĞDU

Yapım Yılı : 2015

Oyuncular : Ayça ERTURAN (Dilek)

Kemal PEKSER (Engin) –Dilek in Eşi-

Alisa Sezen SEVER (Merve) – Dilek’in Kızı

Birce AKALAY (Esra)

Burak SEVİNÇ (Cihan) –Esra’ nın Eşi-

Yıldız Çağrı ATIKSOY (Mine)

Yunus GÜNER (Metin) –Mine’nin Eşi-

Ebru CÜNDÜBEYOĞLU (Seray)

Fikret Yıldırım URAĞ (Macit) –Seray’ın Eşi-

Elif ATAKAN (Deniz) – Seray’ın Kızı

Serkan Altunorak (Tarık)- Dilek'in Sevgilisi

Sarp AKKAYA (Murat) – Esra'nın Sevgilisi

Sinan EROĞLU (Cenk) - Mine'nin Sevgilisi

4.4.3. Dizinin Karakterler Üzerinden İncelenmesi

Evli ve Öfkeli dizisindeki boşanma olgusu üç evrede; boşanma öncesi, boşanma aşaması ve boşanma sonrası olarak dört kadında da farklı şekillerde seyretmiştir. Karakterlerin söz konusu evrelerde olumlu ve de olumsuz olarak ne yaşadıkları, tek tek kişiler üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır. Dizideki olay kurgusunun detaylı işlenmesinin sebebi ise başrolde oynayan dört kadın ve boşandıkları eşlerin geçirdikleri evrelerin incelenmesidir. Diğer bir gerekçeyse; tezin amacındaki temel odak noktası olan “boşanma” kavramının tüm aşamalarının, açık ve net bir şekilde, karakter farklılıkları da göz önüne alınarak sunulmuş olmasıdır. Bundan dolayıdır ki iç içe geçmiş olay örgüsü ve uzun hikâye şeklinde özet sunulmamıştır. Bire birde dizideki karakterlerin, boşanma öykülerine ve yaşadıkları süreçlere, kitle iletişim araçlarındaki aktarım ve yansımaları ile boşanma olgusu çerçevesinden, konuya yaklaşmıştır.

Dilek Karakteri: Dilek tatlı, sempatik, çocuk ruhlu, eğlenceli bir kadındır. Ev hanımı, aynı zamanda bir çocuk annesidir. Meslek sahibi olmayı tercih etmemiş, erken yaşta evlenmiştir. Dilek'in eşi Engin ise mali müşavir yakışıklı, dikkat çeken bir adamdır. Dizi içerisinde Dilek; kilo almış, kendini sadece eşine ve çocuklarına adanmış, ev hanımı karakterinde bir kadını temsil eder.

Dilek'in kocası Engin, Esra'nın düğün günü boşanmak istediğini dile getirir, Dilek oldukça şaşırır. Durumu bir türlü kabullenemez ve kendinde suç arar. Engin'e, kendisi yüzünden bir karar aldığını iddia eder. Engin ise bu kararda Dilek'in neden olduğu bir durumun olmadığını öne sürer. Nedenin artık kendisinin Dilek'i sevmemesi olarak açıklar. Dilek Engin'in kararını sorgular fakat bir türlü neden bulamaz. Aklından, kocasının onu aldatabileceği düşüncesi geçmez. Durumu kabullenmeme nedenlerinden biri maddi olarak kendini güçlü görmemesidir. Dilek'in okumaya fırsatı olmamış, daha önce hiçbir yerde çalışmamıştır. Çalışan kadının kocasını ihmal ettiği düşüncesi hâkimdir. Dilek'in aşırı domestik ve evcimen oluşu, Engin'in Dilek'ten uzaklaşmasına neden olmuştur. Dilek, eşini geri döndürmeye çalışırken aldatıldığı gerçeğiyle yüz yüze gelir. Engin'in onu sevmediğini ve aldattığını kabullenemez. Engin için bu durumun geçici bir heves olduğunu dile getirir.

Çocuğunun olması boşanmama kararı almasına etki etmiştir. Boşanma konusunu kızı Merve'ye yansıtmak istememişler ancak Merve aldatma olayını öğrenir. Anne ve babasının boşanacağı haberini alan Merve derinden sarsılır. Dilek, Seray'la birlikte kanal muhabirleri ve kameralarla, Engin'i bir otel odasında sevgilisiyle uygunsuz şekilde yakalar. Merve, babasının aldatma haberini medyada görür ve şaşkına döner. Babasının annesini aldatma nedeni olarak; Dilek'i suçlu görür. Dilek, Merve'nin kendisini suçlaması karşısında çok üzülür.

Tüm yaşananlar Dilek'in yeni kararlar almasına neden olur. Zayıflamaya, sil baştan kendini yaratmaya karar verir. Eski lise arkadaşı aynı zamanda antrenör olan Tarık'tan yardım ister. Tarık'ın hocalığı eşliğinde, spora başlar. Dilek hızla yaşadığı değişime rağmen Engin'den boşanmak istemez. Israrla, yaşadıkları olaylardan Engin'in sevgilisini sorumlu tutar. Engin'in aklına girdiğini ve kandırdığını düşünür. Engin boşanma sürecinde ayrı eve taşınır. Bu durum Merve'yi olumsuz etkiler. Dilek'in boşanmaya razı gelmemesi, anlaşmalı boşanma olmadığından dolayı boşanmayı zora sokar. Engin Dilek'i kandırarak, boşanma belgelerini imzalatır. Dilek ise boşanma belgelerini imzaladığını Engin'in sevgilisinden öğrenir. Engin, Dilek'in haberi olmadan boşanma davalarına katılmaktadır. Bunu haber alan Dilek mahkemeye gider. Habersiz mahkeme salonuna giren Dilek, Engin'in hâkime; evlilikleri ve kendisi hakkında söylediklerinden dolayı çok kırılır ve boşanmayı kabul eder. Engin boşanmanın hemen ertesinde, Dilek'i aldattığı kadınla evlenir.

Engin'den nafaka alsa dahi, çalışmıyor oluşu maddi olarak onu sıkıntıya sokar. Evin geçimi, faturaların ödenmesi, kendi kişisel ihtiyaçları gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak artık Dilek'in sorumluluğundadır. Dilek yeni hayatına alışma evresinde çok zorlanmaktadır. Çünkü bugüne kadar tüm giderleri Engin tarafından karşılanmıştır. Ekonomik olarak kendisinde herhangi sorumluluk hissetmemiştir. Tüm bunlar Dilek'in kendi ekonomik gücünü karşılama konusunda düşünceye sevk eder. Ayrıca Dilek, Tarık'la arkadaşlık kurmaya başlar. Aslında geçmişte de (lise yıllarında) Tarık'a karşı duygusal hisler içerisinde olmuştur. Bugünde Tarık'a karşı aynı duygular içindedir. Tarık da Dilek'ten hoşlanmaya başlar. Boşanma süreci ve ekonomik kaygılar nedeniyle kafası karışık olan Dilek, Tarık'la arkadaşlığın ötesinde yakınlaşır. Bu sırada Dilek ve Tarık duygusal ilişkiye adım atar. Tarık hem Dilek'e hem de Merve'ye boşanma sürecinde destek olur. Merve, Tarık'ı çok sever. Tarık'ın annesini mutlu etmesinden dolayı Merve de mutlu olur. Dilek, tüm bu yeni gelişmeler olurken işe kabul alır. İşe başlaması kendine olan özgüvenini geri getirir. Ekonomik anlamda Engin'den bağımsız olan Dilek, kendine güvenmeye başlar.

Evliliği beklediği gibi gitmeyen Engin, boşanmaya karar verir. Dilek'e ve evliliğine haksızlık ettiğini düşünür. Dilek ile barışma kararı alır. Merve'yi de Tarık'a karşı olumsuz şekilde yönlendirmeye başlar. Merve babasından oldukça etkilenir. Dilek, Merve'nin Tarık'a karşı değişen düşüncelerine şaşırır. Merve, annesinin Tarık ile evlenmesi durumunda, kendisinin ikinci plana itileceğini anlatır. Dilek sürecin böyle devam edemeyeceğini düşünerek Merve'yle konuşmaya çalışır. Ancak hiçbir sonuç elde edemez. Dilek, bu yüzden kızı için Tarık'tan vazgeçer. ve Tarık'a bu durumu açıklar. Tarık, bu vazgeçme durumunu olgun bir şekilde karşılar. Tarık Merve'nin sevgisini tekrar kazanmak için Merve'yle konuşmaya çalışır. Ancak olumlu bir sonuç elde edemez. Kızı için Tarık'tan vazgeçmek zorunda kalır. Ancak aklı ve kalbi hâlâ Tarık'tadır.

Annesinin üzülmelerini istemeyen Merve, annesiyle birlikte Tarık için sürpriz yapmaya hazırlanır. Tarık'ın doğum gününü kutlamaya giderler. Dilek doğum gününde Tarık'a evlenme teklifi eder. Dilek ve Tarık sonunda evlenir.

Engin Karakteri: Dilek'in eski eşidir. Mesleği mali müşavirlik olan yakışıklı, bakımlı ve zengin bir erkek karakteri temsil eder. Annesine oldukça düşkündür. Dilek ve kızı, onun için arka plandadır. Dilek'i ünlü olan bir ilişki uzmanı ve yazar olan başarılı bir kadınla aldatır. Boşandıktan hemen sonra Dilek'i aldattığı kadınla evlenir. Mal varlığı nedeni ile kızı Merve'nin velayeti kendisine verilir. İkinci evliliğinde de aradığını bulamayan Engin, ikinci evliliğini de bitirme kararı alır. Sonrasında tekrardan Dilek'e dönmek istese de Dilek kabul etmez.

Tarık Karakteri: Dilek'in yeni eşidir. Olgun, merhametli, yakışıklı, çekici karizmatik, çapkın karakterde bir erkeği temsil eder. Spor eğitmenidir.

Esra Karakteri: Kendisi karakter olarak sert ve dominant bir yapıya sahiptir. Sinirli, inatçı ve işkolik yapısı vardır. Polis teşkilatında komiser bir kadını temsil eder.

Esra'nın babası yıllar önce annesine psikolojik ve fiziksel şiddet göstermiş ve bir gün annesi, aniden ortadan kaybolmuştur. Sonrasında annesinin arabasını uçurum kenarında kapısı açık şekilde bulmuşlardır. Günlerce denizde annesinin cesedini aramışlar fakat kendisini bulamamışlardır. Sonrasında babası başka kadınla evlenmiştir. Esra ise babasını, annesinin gidişinden sorumlu tuttuğu için hiç affetmemiştir.

Esra, düğün gecesi Cihan ile birlikte odalarına geçer. Yatağın üstünde duran gecelikle karşılaşılır. Gecelikte, şu not yazmaktadır; “Evlilik hediyem. Karına çok selam söyle...” Esra bunun üzerine aldatıldığı gerçeğiyle yüz yüze kalır. Yaşadıkları Esra’yı şaşırtır ve duygusal boşluğa sokar.

Yaşananlardan sonra Esra, boşanma süreciyle ilgili olarak Cihan’la tartışmaya başlar. Bu tartışma esnasında Cihan kötü bir kaza geçirir. Kaza sonrasında, Esra vicdanen Cihan’a bakmakta kendini sorumlu hisseder. Boşanma süreci ertelenir fakat Cihan, Esra’yı aldatmaya devam eder. Esra’nın emniyette birlikte çalıştıkları Murat komiser, tüm gün sahada ve emniyet ortamında birlikte çalıştıkları için Esra’nın evliliğinde yaşadığı olumsuz durumlara şahit olur. Murat komiserin emniyete tayini yeni çıkmıştır. Her ne kadar Esra ile ilk başlarda çekişmeli bir iş ortaklıkları olsa da sonrasında yakın arkadaş olurlar. Murat, Esra’nın evliliğinde yaşadığı sıkıntılar karşısında tepkisiz kalmaz. Cihan’ın Esra’yı aldatmaya devam ettiğini ispat etmek için Cihan’ın telefonunu takibe alır. Başka bir hat üzerinden kadınlarla görüştüğünü tespit eder. Esra’ya yalan söylediğini onu aldatmaya devam ettiğini öğrenir. Esra’ya tespit ettiği aldatma olayını delilleriyle birlikte sunar. Esra ise tam boşanma konusunda emin adımlar atacakken hamile olduğunu öğrenir. Bir yandan bebeğinin babasız büyümemesini öteki taraftan Cihan’a olan güvensizliği arasında kalır. Bebeğini aldırılmayı düşünür fakat kürtaj konusunda tereddütte kalır. Hamile olduğunu Cihan’a açıklama kararı alır. Esra’nın hamile oluşu Cihan’ı tekrar birlikte olma noktasında umutlandırır. Esra ayrılma konusunda oldukça kararsız kalır. Esra, bir çocuğunun olacağı fikrine kendini alıştırmaya başlar. Yine de Cihan’a karşı mesafeli davranır. Bu ikilinin evliliklerinin devam etmesinde, “bebek”, “ebeveysiz çocuk” şeklinde ifadeler gündemdedir. Esra, devamlı olarak doğacak çocuğunun ailesiz bir ortamda büyümesini istemediğini söyler. Talihsiz bir kaza sonucu bebeğini kaybeder. Cihan ise, tekrardan Esra’yı aldatır. Cihan sonrasında pişman olur. Esra’yı aldattığı kadından, uzaklaşmaya çalışır. Fakat kadın Cihan’ın peşini bırakmaz. Cihan’ın verdiği bu savaş çok uzun sürmez. Esra, Cihan’ın telefonunda o kadınla birlikte çekilmiş uygunsuz fotoğrafları yakalar. Cihan’ın ona yaşatmış olduklarından oldukça etkilenir ve Cihan’dan boşanmaya net bir şekilde karar verir. Bu esnada Murat komiser, Esra’ya karşı yoğun duygular hisseder. Fakat evli bir kadına duyduğu hislerden utanır. Esra, boşanma davası açar. Murat komiser, Esra’ya duygularını anlatmaya karar verir fakat bunun için mahkemeyi bekler. Mahkeme günü geldiğinde Cihan, hâkime boşanmak istemediğini eşini çok sevdiğini söyler. Mahkeme iki ay sonraya ertelenir. Murat komiserse Esra’nın boşanmasını bekleyemez. Fakat

aksiliklerden dolayı da bir türlü Esra'ya duygularını dile getiremez. Esra'nın ise dava günü gelir çatar. Esra ve Cihan karşılıklı anlaşmalı boşanmaya karar verirler. Murat sürekli Esra'ya açılmaya çalışırken, Esra sürekli Murat'tan kaçarak kendine güvenemeyen Esra evliliğe karşı hayal kırıklıklarından dolayı Murat'a yararı dokunmayacağını düşünür. Murat adına karar vererek, Murat'ın eski kız arkadaşına ulaşır. Murat'la eski kız arkadaşını bir araya getirir. Bunu yaparken duygusal olarak etkilenir. Esra, Murat'a karşı duygusal hislerinin devam ettiğini anlar. Murat, komiser Seray'ın sayesinde Esra'nın onu sevdiğini öğrenir. Bir yanda kız arkadaşı diğer yanda da Esra vardır. Murat komiser hâlâ Esra'yı sevmektedir. Murat'ın kız arkadaşı Murat ve Esra'nın arasındaki duygusal bağı Seray sayesinde fark eder, onların mutlu olması için Murat'dan ayrılır. Tüm gerçekler ortaya çıktıktan sonra Esra ve Murat komiser birlikte olmaya başlarlar. Üst üste gelen olumsuzluklardan sonra çift en nihayetinde sorunsuz bir ilişki yaşamaya başlar. Yaza evlenme kararı alırlar...

Cihan Karakteri: Esra'nın eski eşidir. Kendisi amatör bir müzisyendir. Akşamları yarı zamanlı şekilde kafe, barlarda çalışmaktadır. Gündüzleri genelde evde vakit geçirir. Vurdumduymaz, sorumsuz, korkak ve yalancı karakterlerde bir erkeği temsil eder. Esra'yı çok sever ama bir türlü başka kadınlardan da vazgeçemez. Esra'yı birkaç defa aldatır ve her defasında da Esra'ya yakalanır. Esra'dan ayrıldıktan sonra kendi hayatı da pek düzene girmez. Düzenli bir geliri olmadığı için kalacak yer ve geçim sıkıntısına düşer. Günlük ve geçici ilişkileriyle hayatına Tarık'ın (Dilek'in sevgilisinin) evinde devam eder.

Murat Karakteri: Esra'nın yeni eşidir. Maço, merhametli ve adaletli bir karakterde erkeği temsil eder. Polis teşkilatında komiserdir.

Mine Karakteri: Mine, kadın doğum uzmanıdır. Eşi olan Metin de uzman doktordur. Mine'yle aynı hastanede başhekim olarak görev yapmaktadır. Mine güzel, hoş ve kariyer sahibi bir kadın karakteri temsil eder. Kibar, zeki, sakin bir yapısı vardır.

Mine'nin tek sıkıntısı, çocuk sahibi olamamasıdır. Bunun için sürekli tedavi görmektedir. Bu durum eşiyile arasında problemmiş gibi gözükse de dışarıdan oldukça ideal ve mutlu bir çifttir. Esra'nın düğün günü, Mine akşam için hazırlık planı yaparken, odasına gelen bir hastayla bebeği hakkında konuşmaya başlar. Aslında bebek bekleyen kadının kendisiyle konuşmak için gelen, eşinin kendisini aldattığı kadın olduğunu öğrenir. Sonrasında eşinden hamile kalan kadın sancılanır. Kadın Doğum Uzmanı olarak görev

yapan Mine, kadının doğumunu gerçekleştirmek zorunda kalır. Bu olay, Mine için büyük yıkım olur. Çünkü kendisi yıllardır doğum yapmak isterken eşinin hamile bıraktığı sevgilisinin doğumunu gerçekleştirmiştir. Tüm yaşadıklarından sonra Mine, boşanma konusunda net adımlar atmaya karar verir. Metin'in barışma isteklerine karşı kayıtsız kalır. Öteki taraftan Metin'in sevgilisi sürekli Metin'i arayarak, bebeğine bakmasını ister. Metin'e ulaşamayan sevgilisi Mine'yi de sürekli rahatsız ederek ondan da yardım talep eder. Maddi sıkıntılar çeken kadına ve çocuğuna Mine, evini açar. Mine yaşadıklarının ağırlığını, evine kocasının sevgilisini ve bebeğini alarak perçinleştirir. Metin'e, üç kişiyi de mağdur ettiği için çok kızgındır. Mine, kadınla ve bebekle aynı evde yaşamaya başlar. Yaşadıklarını unutmak yerine her gün aynı olaylarla yüzleşmek zorunda kalır. Mine'nin o kadını evine almasındaki asıl nedense, bebeğe üzülmesidir. Mine boşanma davasını açar. Metin ile buluşur ve onu anlaşmalı boşanmaya ikna etmeye çalışır. Metin boşanma konusunda zorluk çıkartmayacağını Mine'ye ifade eder. Bu sırada sürpriz bir olay yaşanır, bütün bu zor süreçte Mine'nin yanında olan Doktor Cenk, Mine'den hoşlandığını itiraf eder. Mine de aslında Doktor Cenk'ten hoşlanır fakat resmiyette halen evli olması, Mine'nin Cenk'in duygularına karşılık vermesine engel olur. Mahkemeye çıkan Mine ve Metin boşanamaz. Bunun nedeni, Metin'in son dakika boşanmaktan vaz geçmesidir. Mine, bu durumda çok öfkelenir. Metin boşanmamak için ısrar eder. İsrarları Mine'yi rahatsız etmeye başlar. Bu ısrarlara sadece iş yerinde değil evine giderek de devam eder. İsrarlar şekil değiştirip şiddete kadar gider. Kendisi doktor ve başarılı bir kadın olmasından dolayı yaşadığı tüm bu süreci kendine dahi itiraf edemez. Bu süreçte farklı sıkıntılardan geçen Mine, Metin tarafından darp edilmesini Metin'e karşı kullanır, eğer ki kendisinden boşanmaya razı olmazsa, onu rezil edeceğini, şikâyet edeceğini ifade eder. Metin boşanmayı kabul eder. Mine'nin beklediği haber gelir; Metin ile boşanırlar. Mine boşandıktan sonra Cenk'in hislerine karşılık verir. Mine ve Cenk'in güzel giden ilişkilerine davetsiz bir misafir müdahale olur. Cenk'in babaannesi memleketten İstanbul'a gelir. Mine ile tanışır, Mine'nin öncesinde evlenip boşanmış olduğunu öğrenir. Mine'ye 'dul', 'kadın', 'kız' söylemlerinde bulunur. Cenk, Mine ve babaannesi arasında kalır ilişkisi güzel giden Mine için Cenk'in babaannesi bu ilişkide en büyük engeldir. Babaanne için buradaki en büyük sorun Mine'nin önceden evli olmasıdır. Cenk babaannesini ikna etmeye çalışır. Babaanne aynı zamanda Mine'nin çocuk sahibi olamadığını öğrenir. Mine'ye bulduğu 'kusur'lar gitgide artmaktadır. Bu sırada Mine hamile olduğu haberini alır. Haberi alan Cenk'in babaannesi Mine'nin Cenk'ten hamile olmadığını ifade eder ve buna inanmaz. Cenk ise tüm bu olup bitene rağmen ailesini de karşısına alarak Mine'ye evlenme teklifi eder ve sonunda Cenk ile Mine evlenir.

Metin Karakteri: Mine'nin eski ešidir. Yalancı ve bencil bir erkek karakteri temsil eder. Metin başarılı bir cerrah olup Mine ile okul yıllarından tanışmışlar sonrasında evlenmişlerdir. Mine'nin de çalıştığı hastanede başhekim olarak görev yapmaktadır. Mine ile evliliklerinde sorun teşkil eden tek şey çocuklarının olmamasıdır. Metin Mine'yi aldatır ve aldattığı kadınla bir bebekleri olur. Mine yaşadıklarından sonra Metin'den boşanır. Dizide Metin'in boşandıktan sonraki akıbeti hakkında bir şey işlenmez. Sadece bir sahnede boşandıktan sonra yurtdışına yerleşip orada görevine devam ettiği bilgisi paylaşılır.

Cenk Karakteri: Mine'nin yeni ešidir. Olgun, anlayışlı ve yakışıklı bir erkek karakteri temsil eder. Acil Servis Doktorudur.

Seray Karakteri: Seray, ünlü bir oyuncu aynı zamanda eski mankendir. Güzel, kariyer sahibi ve zengin bir kadındır. Kibirli, alaycı, inatçı bir karakterdeki kadını temsil eder. Meşhur olduktan sonra eski yaşantısını geride bırakmıştır. Esra, Mine ve Dilek'le uzun zaman sonra tekrar bir araya gelir. Kendisi başarılı, yakışıklı olan aynı sektörde yapımcı olarak görev yapan Macit'le evlidir. Çocukları yoktur.

Esra'nın düğününe giden Seray düğün dönüşü Macit'i, evde başka bir kadınla, sevişirken bulur. Seray'ın aldatıldığı kadın; Seray'la aynı dizide birlikte oynadıkları, kendinden yaşça biraz daha genç bir oyuncudur. Seray ise oldukça güçlü ve dik durmasına rağmen Macit'in aldatma olayını atlatmaya çalışır. Eğlenmek için gittiği barda ikinci kez o kadınla ikisini birlikte görür. Boşanma kararını da o zaman verir. Aldatıldığı haberleri ise medyada duyulur. Özel hayatındaki olumsuzluklar, iş hayatını da kötü yönde etkiler. Macit, Seray'a onu aldatmadığını, bunun bir tuzak olduğunu anlatmaya çalışır. Seray ise bir türlü ikna olmaz. Boşanmak için ilk adımı atarak, avukat ile görüşme yapar. Boşanma davasının belgeleri Macit'in eline ulaşır. Macit, boşanmaya yanaşmaz. Seray sürekli Macit'in yüzüne aldatma olayını vurur. Macit, Seray'ı aldatmadığına inandırmak için Seray'ın asistanı Deniz ile o kadına tuzak kurarak, kadını buluşmak için otel odasına çağırır, durumdan Seray'da asistanı sayesinde haberdar olur ve otel odasına gider. Amacı Macit'e baskın yaparak, olup bitenleri, kameraya çekip görüntüleri mahkemede delil olarak kullanıp Macit'in mal varlığını elinden alarak onu boşamaktır. Macit kadına o gece olanları itiraf ettirir. Bu sırada Seray odaya girer ve kadının Macit'e tuzak kurduğunu, kadının ağzından duyar ve sonunda ikna olur. Fakat hemen Macit'e karşı öfkesi soğumaz, yine de eziyet etmeye devam eder. Seray yaşadığı olumsuzlukları atlatmaya çalışırken asistanı, Deniz'in yıllar önce evlatlık verdiği kızı olduğunu öğrenir. Deniz'in Seray'ın kızı olduğunu Macit öğrenir, o sinirle evi

terk edip, otel odasına yerleşir. Sonra onunla konuşmaya giden Seray otel odasında, o kadınla Macit'i yine uygunsuz şekilde yakalar. Macit diğer kadına karşı iyice yakınlaşır. Bir yandan Seray'ı çok sever, bir yandan da Seray'ı affedemez. Seray ise bu durumda yaşadığı olaylardan sonra sadece kızına odaklanır. Seray, Macit'in sevgilisinin hamile olduğunu öğrenir. Macit ise olaylar karşısında şaşkındır. O kadınla ne zaman birliktelik yaşadığını bile hatırlamaz. Ne olursa olsun Macit bebeğinin babasız büyümesine razı gelmez ve o kadınla evlenmeye karar verir. Seray'ın boşanma süreci açık ve net şekilde işlenmemektedir. Seray'ın kızının ortaya çıkışı Seray'ın bu süreci hafif atlatmasını sağlamıştır. Kendince zaten Macit ile tekrardan birlikte olmasının imkânı yoktur. Çünkü ortada Macit'ten hamile olan bir kadın vardır. Seray'ın kızı, Macit'in sevgilisinin ondan hamile kaldığını öğrenir ve annesine söyler. Seray her şeyin planlı olduğunu o an anlar. Deniz ise yaşananlardan sonra Macit ile Seray'ı bir araya getirir. Tüm yanlış anlaşılmalara son verilir. Deniz'in ilişkisine odaklanan Seray, Macit ile olan durumlarını göz ardı eder. Durumdan sıkılan arafta bir ilişki yaşamaktan yorulan Macit ise en sonunda Seray'a evlenme teklifi eder.

Macit Karakteri: Seray'ın eşidir. Medya sektöründe başarılı bir yapımcıdır. Zengin, mütevazı, kariyer sahibi, saygıdeğer bir iş adamı karakterindeki erkeği temsil eder. Aynı zamanda Seray'ın kariyerine büyük katkısı olmuştur. Seray ile dizide yanlış anlaşılmalardan neticesinde boşanırlar. Fakat sonunda Seray ile tekrar bir araya gelip evlenme kararı alırlar.

4.4.4. Dizideki Boşanmış Karakterlerin Kuramlar Üzerinden Değerlendirilmesi

Çalışmaya, kuramsal çerçeveden bakıldığında ilk olarak *Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı*'nda ortaya konulan düşüncelerden yaklaşılmıştır. George Gerbner tarafından geliştirilen kuramdaki iddialardan biri şu şekildedir: 'Televizyonun gerçek hayattan çok, sanal ve yapay dünyayla bağlantılı tutumlar geliştirdiği düşünülür.' *Ekme Kuramı* temelde, medyayı sosyalleşme aracı olarak görür ve TV izleme süreleri arttıkça gerçekliğin televizyonda sunulan sanal versiyonuna inanç oranlarının artıp artmadığını ortaya koymayı amaçlar. Gerbner'in öne sürdüğü *Ekme Kuramı*'nda ortaya koymayı amaçladığı cümleden hareketle: "...gerçekliğin televizyonda sunulan versiyonuna inanma oranları" sunulan gerçekliğin, gerçekte var olup olmadığı çıkarımında bulunabilmemize yardımcı olmaktadır. Bu temel yaklaşım, çalışma üzerinde ele alınan temaların tümü için geçerli odak noktası olacaktır. Temalar üzerinden yapılan örneklendirmelerde de dizideki dört boşanmış ana karakterin de gerçek durum ve olaylardan kopuk şekilde yansıtıldığı görülmektedir. Aynı zamanda Gerbner kuramında, medyanın kültürel yapıda var olan değer ve tutumları

beslediğini öne sürmüştür. Ona göre televizyon kurulu endüstriyel kapitalist düzenin kültürel silahıdır. İlk amacı geleneksel inançları ve davranışları değiştirmek, tehdit etmek ve zayıflatmaktan ziyade sürdürmek, onlara istikrar kazandırmak ve güçlendirmektir (Yaylagül, 2006: 64-65).

Geleneksel inançlar ve davranışların pekiştirilmesine dizi üzerindeki karakterlerden örnek vermek gerekirse; Dilek adlı karakter, dizi içerisinde sürekli ‘annelik’, ‘ev hanımı’, ‘namus’ algısı yaratmıştır. Mine adlı karakter, çalışan bir kadın olmasına rağmen evde bir ev hanımı ve eşini mutlu etmek zorunda olan, kocasını elinde tutmak için türlü fedakârlıklar da bulunmuştur. Örneğin; içli köfte, mumbar dolması gibi yemeklerin yapımını öğrenmiştir. Bunu sadece eşini evine daha çok bağlamak için gerçekleştirmiştir. Kayınvalidesinin onu daha çok sevmesi için onunla oturup akşamları pembe dizi izlemiştir. Esra adlı karakter ise, eşi tarafında başka bir kadın sebebiyle aldatılmıştır. Aldatılmasına rağmen hamile kalmıştır. Sırf bebeğinin babasız büyümemesi için boşanmaktan vazgeçmiştir.

Bu noktadan hareketle aile kurumunda ele aldığımız, dizi üzerinden de örneklendirdiğimiz geleneksel inançlar, tutum ve davranışlar diğer toplumsal normlar gibi zamanla değişime uğramıştır. Aile ve aile içerisinde, toplumsal cinsiyet rolleri de birçok toplumsal olay ve olgudan etkilenmiş, değişime uğramış kadın ve erkeğin aile içindeki rollerini ve konumlarını da etkilemiştir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl etkilendiğini anlamak için nasıl ortaya çıktığını sorgulamak gerekmektedir. Geçmişten günümüze ne gibi değişimler geçirip nasıl geldiğini anlamak adına öncelikle “modernleşme” kavramına bakılması gerekir. Modernleşme tarih içerisinde yaşanan en köklü toplumsal değişimlerden biridir. Modernleşme, geleneksel toplum tarzının kurumlar, değerler, inanışlar ve üretim ilişkilerinden yenilerine geçme çabasıdır. Aile kurumu da diğer toplumsal kurumlar gibi tarih boyunca köklü değişimler yaşamıştır. En köklü değişimi ise modernleşmeyle birlikte başlamıştır. Modernleşmeyle, aile kavramı modern aile öncesi ve modern aile sonrası olarak ele alınmıştır.

Modern aile öncesinde, tarım üretimine dayalı maddi bir örgütlenme yapısı mevcut iken modern aile sonrası sanayi üretim tarzının ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Tarım toplumunda üretim; insan ve kas enerjisine bağlı iken maddi ihtiyaçları karşılamada insanın kas enerjisine duyulan ihtiyaç yüksektir. Aile, geçimini sağlamak için çok fazla bireye ihtiyaç duymaktadır. Bundan dolayı geniş aile dediğimiz ailelerin varlığı daha fazladır. Aile

bir mahrem alan olarak görülür ve anne-baba, kadın-erkek, ebeveyn-çocuk ilişkileri buna göre şekillenmektedir. Aile; geleneği kazandıran, aktaran ve sürdüren faaliyet yeridir. Sanayileşme ve aydınlanma hareketleriyle birlikte üretim araçlarındaki emek kavramı değişim göstermiştir. Kas ve emek gücüyle üretim faaliyetleri yerini teknoloji ve beyin gücüne bırakmıştır. Kırsal alanlardaki yaşamlar kentlere göçle beraber azalmış, tarımsal üretim yerini sanayiye bırakmıştır. Kişiler kırdan kente göç etmeye başlamış ve geleneksel geniş ailenin yerini çekirdek aile almıştır. Kentteki yaşam olanaklarından dolayı kadın emeği aile içerisinde, aile dışındaki üretim alanına çıkmayı başarmıştır. Böylece kadının iş yaşamındaki yeri artmıştır. Bu beraberinde aile içindeki çocuk sayısını aza indirgemiş ve aile içindeki iş bölümünü de yeni bir noktaya taşımıştır. Bu değişimler esnasında kadın karşımıza ‘anne’, ‘eş’, ‘gelin’ rolünden ziyade, çalışan evin ekonomisinde belirleyici olan bir üretici konumunda çıkmaya başlamıştır. Kadının geleneksel aile içerisindeki rolünün, değişmesi; evde kadına atfedilen rollerin erkek ile paylaşılmasını beraberinde getirmiştir. Kadın böylece modernleşme ile birlikte erkek ile çalışma, eğitim, toplumsal ve siyasal katılım konularında eşitlenmiştir. Böylece kadının aile içindeki rolü “erkekle aynı haklara sahip olma” ilkesi doğrultusunda yeniden dönüşüme girmektedir. Kadın sadece anne olarak düşünülemez; aynı zamanda çalışan, karar veren, meslek sahibi olan bir varlık haline gelir. Babaerkil aile biçimi önemini kaybetmeye başlar (Canatan ve Yıldırım, 2011:123-126).

Günümüzde kitle iletişim araçları vasıtasıyla geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tekrar tekrar pekiştirilmektedir. Rol, sosyal ortamda bulunan bireylerin görev ve sorumluluklarını ifade eden sosyolojik bir kavramdır (Dökmen, 2009). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin üstüne toplum tarafından yüklenen, cinsiyetlerin uygun görülen davranışları sergilenmesine yönelik beklentiler toplumsal cinsiyet rolleri olarak ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri kültüre özgü erkekliğin ve kadınlığın sosyal ortamda ifade edilmiş tarzını oluşturur. Erkeksi (maskülen) ve kadınsı (feminen) davranış tutumları toplum tarafından cinsiyetlere atanır. Çocuklar doğduklarından itibaren sosyal çevreyle etkileşerek kendi cinsiyetlerine uygun olan davranışları öğrenirler. Öğrenme sürecinde kültürün, toplumun, ebeveynlerin, okul ortamının ve kitle iletişim araçlarının büyük bir etkisi vardır. Çocuk kendi cinsiyetine uygun davranış gerçekleştirdiğinde çevre bunu onaylarken, cinsiyetine uygun düşmeyen bir davranış gerçekleştirdiğinde ise davranışı onaylamaz ve eleştirir (Çavdar, 2013). Çocuklar daha yaşamlarının ilk başlarında oynadıkları oyunları, izledikleri çizgi filmleri, giydikleri kıyafetleri, tutum ve davranışlarını cinsiyetlerine uygun düşüp düşmediğini öğrenirler ve bunu kendilerinden beklenen şekilde

sergilerler. Çocuklukta öğrenilen bu roller bireylerin ilerideki yaşamlarını da etkilemektedir. Yetişkinler meslek seçimlerinde, duygu ve düşüncelerini yansıtmada ve diğer insanlarla olan etkileşimlerinde toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranma eğilimindedirler (Dökmen, 2009). Geleneksel roller içerisinde toplum tarafından kadına yüklenen roller; temizlik yapma, bulaşık yıkama, yemek pişirme gibi ev işlerinden sorumlu olma, çocuk doğurma ve büyütme, eşlerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama, onların mutluluğu ve rahatı için kendi isteklerinden ödün verme, iş hayatında aktif olmama gibi eşitlikçi olmayan sorumluluklardır. Erkekler için yüklenen geleneksel roller ise; ev dışında çalışma, parasal kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olma ve evin reisi olma, aileleri için zorluklarla mücadele etme, evin geçiminden sorumlu olma, gibi eşitlikçi olmayan sorumlulukları içermektedir (Atış, 2010'dan akt Öngen ve Aytaç, 2013: 13).

Dizideki dört karakter de Mine, Dilek, Esra ve Seray geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ve inançlarının *Ekme Kuramı*'nın da dile getirdiği üzere pekiştirilmesi yönünde yansıtılmıştır. Örneğin: Seray ünlü bir oyuncudur. Dizi içerisinde kendisi de çekimlere gider. Bir sahnede aldığı reklam filminin konusu yeni çıkan bir mutfak robotunun tanıtımı olmuştur. Bu tanıtımda Seray, mutfak robotu ile birlikte kızı ile kek, pasta, meyve suyu yapmıştır. Hem toplumsal cinsiyet rolü olan kadının mutfaktaki görevini işlemiş hem de kızını da reklamda oynatarak, kızı içinde aynı rollerin pekiştirildiğini yansıtmıştır. Dizideki diğer karakter Dilek'in ise kendisini aldattığı eşi ile ilgili görüşleri şu şekilde seyirciye yansımıştır;

ÖRNEK 1: BÖLÜM 3

DİLEK: (SERAY'I ARAR)

SERAY: Efendim.

DİLEK: Engin gitti gider. Konuşmama fırsat bile vermedi. O kadın, aklını almış benim kocamın.

SERAY: Dilek, yılmak yok, yılmak yok. O kadını bulacaksın, cezasını vereceksin.

DİLEK: Vereyim dimi?

SERAY: “Veriyim dimi?”, bana öyle yavru kedi gibi konuşma. Sen dişi bir aslansın. Madem kocanla mutlu olamıyorsun, o kadın da mutlu olamayacak. Kocanla birlikte olduğuna onu pişman edeceksin. Hadi göreyim seni.

DİLEK: Bulucam o kadını mahvedicem. (DİLEK, TELEFONU KAPATTIKTAN SONRA DA KENDİ KENDİNE KONUŞUR):

DİLEK: Kocamın aklını almak neymiş göstericem sana külkedisi!

...

Bir diğer diyalog ise Dilek ile Esra arasında geçmektedir:

DİLEK: Esra, Engin’in beni neden terk ettiğini öğrendim.

ESRA: Hımm, öyle mi nedenmiş?

DİLEK: Engin beni aldatıyormuş.

ESRA: Bak, siz beni öyle bir hale sokacaksınız ki o Metin’ini de Engin’ini de çektiricem merkeze, öyle bir cavlatıcam ki bakın karınızı aldatmak öyle olmaz böyle olur, diye sizde göreceksiniz.

DİLEK: Engin’imi cavlatma olur mu? Onun aklını başından alan kadını merkeze çek.

Dilek yaşadıkları olaylardan Engin’in sevgilisini sorumlu tutar. Engin’in sevgilisi olan kadının, kocasının aklına girdiğini ve Engin’i kandırdığını düşünür. ‘Erkektir yapar’ yaklaşımıyla durum normalleştirilmiştir. Aldatma konusunda Engin suçlu değildir. Engin’i ‘baştan çıkarıcı kadın’ suçludur yaklaşımı erkeğin geleneksel ve toplumsal cinsiyet rolünü pekiştirmekte ve aldatmayı ataerkil yapıda meşru kılmaktadır. Bir diğer aldatılan kadın Mine’nin aldatılma karşısındaki tepkisi ise kardeşi Dilek’inkinden farklıdır. Kendisini aldatan Metin ile ilgili görüşleri şu şekilde seyirciye yansımıştır:

ÖRNEK 2: BÖLÜM 6

GAYE (METİN’İN MİNE’Yİ ALDATTIĞI KADIN): Birde !!! Metin. O, seni çok seviyor.

MİNE: Artık bunun için o kadar geç ki !!! O kadar umrumda değil ki hiçbir şey. Şu saatten sonra beni sevse ne olur sevmese ne olur? Şu halimize bir baksana. Sana bana şu meleğe bir bak. Bütün bunların tek suçlusu o. Şu saatten sonra sadece bebeği sevsin. Ama çok sevsin hiç üzmesin. Yeter de artar bile.

....

METİN: Senin ne işin var burada?

GAYE: Ne yapsaydık? Aklıma başka bir yer gelmedi.

METİN: Çabuk çabuk çocuğu da al git buradan.

MİNE: Sen git Metin. (SİNİRLİ)

METİN: Bak, hayatım sen bu kadını tanımıyorsun. Şeytanın tekidir. Seni yumuşak yerinden yakaladı.

MİNE: Asıl şeytan olan sensin.

METİN: Bak hata yapıyorsun.

MİNE: Bebeğine sahip çıkmayarak onu sokağa atarak sen mi doğru yapıyorsun? Ben senden çocuk doğuracaktım bee. Sen kendi çocuğuna acımayacak kadar iğrenç bir adamsın.

METİN: Şu kadını gönderelim konuşalım lütfen.

MİNE: Onlar burada kalacak sen defolup gideceksin.(SİNİRLİ)

Mine eşinin onu aldatmasında, karşıdaki kadını değil eşini suçlar. Eşine iki kadını ve bir bebeği mağdur ettiğinden dolayı tepkilidir. Burada sosyal statü, farklı öğreti ve kabullerin varlığından söz edilebilir. Aldatılma karşısında, aldatılan kişilerce ataerkil düşünce yapısının biri için kabul görmüşken diğeri için kabul görmediğini görmekteyiz. Farklı karakterlerce farklı bakış açılarının mevcudiyeti ortaya konulmuştur.

Bir başka örnek ise Mine'nin boşanma süreci boyunca yanında olan Doktor Cenk'in Mine'ye karşı olan duygularını itiraf etmesi sonucunda, Mine'nin resmiyette halen evli olması, Cenk'in duygularına karşılık vermesine engel olur. Burada duyguları olmasına karşın Cenk'e karşılık vermemiştir. Mine'nin 'konu komşu ne der?' tedirginliği karar

vermesinde etkili olmuştur. Sonrasında mahkemeye çıkan Mine ve Metin ilk duruşmada boşanamaz. Bunun nedeni, Metin'in son dakika boşanmaktan vazgeçmesidir. Metin boşanmamak için direnir. Bu direnç zamanla ısrar ve mobing durumuna dönüşerek Mine'yi rahatsız etmeye başlar. Bu ısrarlara sadece iş yerinde değil evine giderek de devam eder. İsrarlar şekil değiştirip şiddete dönüşmeye başlar. Kendisi doktor ve başarılı bir kadın olmasından dolayı yaşadığı tüm bu süreci kendine dahi itiraf edemez. Yaşadığı şiddeti arkadaşlarına söyleyemez ve kendi içinde utanır. Mine için şiddete maruz kalan kadın aciz bir kadındır. Çünkü arkadaşları, kardeşi ve çevresinde saygın bir konumdadır. Doktor ve başhekim olan Mine'nin şiddet görme eylemiyle gündeme gelmesi onun iş ve çevre saygınlığını sarsacaktır. Mine, toplumda belirli bir statüye sahip olsa da bu konuda susar utanır ve kimseye durumu izah edemez. Ancak durumdan şüphelenen Esra'ya şiddet gördüğünü anlatır ve bunu Metin'e karşı, boşanmaya ikna etme noktasında kullanır. Sonrasında Metin boşanmayı kabul eder. Mine'nin ısrarları ve çabaları sayesinde çift boşanır. Boşanma sonrasında Mine ve Cenk'le güzel bir birliktelik yaşar. Mine ve Cenk'in güzel giden ilişkilerine davetsiz misafir müdahale olur. Cenk'in babaannesi memleketten İstanbul'a gelir. Mineyle tanışır, Mine'nin öncesinde evlenip boşanmış olduğunu öğrenir. Mine'ye 'dul' söylemlerinde bulunmaktadır:

ÖRNEK 3: BÖLÜM 15

BABAANNE: Allah Allah. Ne diyordum ben şimdi? Hahh!! Şey diyordum. Gelinin foyası hemen ortaya çıktı. Neymiş gelinin foyası?

MİNE: Neymiş?

BABAANNE: Dulmuş ayol dul! (ŞAŞKIN)

MİNE: Nasıl yani dulsa evlenemez mi? (ŞAŞIRMIŞ)

BABAANNE: Dullarda evlenir tabi evladım niye evlenmesin? Dünyanın bin bir türlü hali var. Evlenir de işte dediğim gibi her zaman her şey dengi dengine.

...

CENK: Evlilik saçma değil mi ?(MERAKLA)

MİNE: Sende mi dul bir kadınla evlenilmeyeceğini düşünüyorsun? (KORKU – MERAK)

CENK: Yok. O anlamda demedim.

MİNE: Evliliğe mi karşısın?

CENK: Yok.

Cenk, Mine ve babaannesi arasında ikilemede kalır. Burada da evlenip boşanmış bir kadının bekâretinin olmadığı vurgusu yapılarak sürekli “kadın” ve “kız” kavramları kullanılır. Geleneksel boşanmış kadına atfedilen söylemlere aynı zamanda Mine ve Dilek’in teyzesinde de raslıyoruz. Teyze iki yeğenin de boşandığını öğrenince ikisini de aynı evde kendi yanında yaşamaya zorluyor. Mine ve Dilek, tutum ve davranışlarında teyze tarafından kısıtlanıyor. Teyze kısıtlamalarını ise “dul” yaklaşımı altında yapıyor. Onun için boşanmış bir kadın “sapsız kalmış bir üzüme” benzer. Aynı zamanda teyze de Cenk’in babaannesi gibi sürekli “kadın”, “kız”, “dul” söylemlerinde bulunmaktadır. Teyzenin Mine ve Dilek’in boşanmalarına karşı gösterdiği tepkileri ile ataerkil söylemleri değişik şekillerdeki diyologlarla seyirciye yansımıştır. O diyologlardan örnek vermek gerekirse:

ÖRNEK 4: BÖLÜM 24-25

CENK: (TELEFONLA KONUŞUR ve SONRASI): Annemin selamı var. Sizinle tanışmak için sabırsızlanıyor.

MİNE: Gerçekten mi? (ŞAŞKIN)

DİLEK: Aleykümselam. Valla çok sevindim. İyi ki teyzeme denk geldi değil mi abla?

TEYZE: Ne kadar şanslısınız. Geniş bir kayınvalide bulmuşsunuz. Ben olsam seni almazdım. (KÜÇÜMSER BİR BAKIŞLA)

...

TARIK: Dilek neredeyim ben? Ee şey uyurgezerimde ben. Burada mı uyandım?

ENGİN: Ne uyurgezerliği be öldüreceksin kadını. (SİNİRLİ)

DİLEK: E canım insanlık hali olur öyle şeyler. (DURUMU KURTARMAK İÇİN MAHÇUP)

TEYZE: Ayol öldürüyordu beni. Nasıl insanlık hali bu? (SİNİRLİ HALDE)

ENGİN: Seni Allah kahretmesin yaşlı başlı kadına.

TEYZE: Kim yaşlı başlı canım? Görüyorsun değil mi dulluk ne kadar zor. (SİTEMLİ)

Boşanmış bir kadının hata yapma riski oldukça fazladır. Özellikle boşanmış bir kadının daha sonra başka bir erkekle birlikte olması olağan dışıdır. Çünkü konu komşuya karşı millet ne denir telaşı yaşanmaktadır. Teyze sürekli Mine ve Dilek'e yanlış ilişkilerinden ötürü baskı kurar. Dışarı çıkmalarını kısıtlar. İlişkilerine engel olur. Bir an önce Cenk'le Mine'nin evlenmesi için elinden geleni yapar. Mine ve Dilek'in sosyal statü, öğreti ve kabullerinin farklı olması durumu teyzeleri tarafından "dul" söylemine maruz kalması sonucunu değiştirmemiştir. Dizide Dilek ve Mine'nin aldatılma karşısında verdikleri tepkilerde sahip olunan farklı öğreti ve kabuller, boşanma sonrasında kadının, karşılaştığı geleneksel söylemlerde farklılaşırken "dul" söylemlerine maruz kalan bu iki kadının, boşanma sonrası toplum tarafından konumlandırıldıkları yer aynıdır.

Bir diğer örnek ise Dilek'in de boşanma sonrasında kendi özel hayatına eski eşi Engin tarafından yapılan müdahaleler işlenir. Dilek boşandıktan sonra Seray'ın da yardımları ile birlikte bir televizyon kanalında program sunuculuğu yapar. Kanal sahibiyle Dilek arasında var olduğu sanılan ilişki Engin'in kulağına gider. Engin, Dilek'in bir erkekle birlikte olmasına şu şekilde tepki gösterir:

ÖRNEK 5: BÖLÜM 21

(KAPI ÇALAR. ENGİN DİLEK'İN EVİNE GİRER)

DİLEK: Noluyor be sabah sabah icra memuru gibi geldin tepeme dikildin.

ENGİN: Acaba neden? Tebrik ederim canım o adamla evleniyormuşsun.

DİLEK: Haa o mesele annen yetiştirdi dimi hemen?

ENGİN: Napsın kadın yetiştirmesin mi?

DİLEK: Yetiştirmesin efendim. Onane ayrıca sanene.

ENGİN: Ne demek banane, ben kızımı o adamla, o cins adamla bu evde istemiyorum bu kadar.

DİLEK:...Ayrıca sen, beni her seferinde kızımınla tehdit edemezsin.

ENGİN: Ben! Edemem?, ettim bile.

DİLEK:...Çık dışarı, git evimden, defol.

ENGİN: Ha, birde utanmadan kovuyorsun beni.

DİLEK: Durduğun kabahat, hadi git bakayım kış kış.

ENGİN: Görüşücez, görüşücez.

DİLEK: Görüşelim, hayret bir şey ya ayrıca kızımı görmemi de engelleyemezsin sen.

Engin, Dilek'in tekrardan evlenemeyeceğini, böyle bir durum söz konusu olduğunda ona kızını göstermeyeceğini söyler. Engin, Dilek'in bir erkekle birlikte olmasının Merve'yi olumsuz etkileyeceğini iddia eder. Kendisinin kızının annesini aldatmış olması ve bu durumun medya yoluyla Merve'ye yansması, Merve için sorun teşkil etmez! Çünkü onun nazarında Dilek bir annedir kızını için örnek teşkil etmektedir. Bunun üzerinden Dilek'e namus algısı yaratır.

Dizideki söylem ve davranışların yanı sıra dizideki karakterin seçimlerinde, toplumsal cinsiyet rolü bağlamında ele alındığında, kadın bedeninin metalaştırılması da dikkat çekiyor. Esra, Mine ve Seray meslek sahibi olan kadınlar, ev hanımlığının yanı sıra ev dışında ayrı bir meslek icra ediyorlar fakat Dilek ise (ilk bölümlerde) sadece ev içerisinde çalışan geleneksel bir kadın tiplmesidir. Burada Esra, Mine ve Seray fiziki özellikleri bakımından daha dikkat çekici, görece daha güzel ve bakımlı kadınlardır. Özellikle Seray oyuncu olmasından ve medyada sürekli göz önünde bulunmasından dolayı dizide fiziki yapısı ve güzelliği ile ön plandadır. Dilek ise daha bakımsız, kendine özen göstermeyen, kilolu, yaşından daha büyük gösteren bir görünüme sahiptir. Uzun, kapalı elbiseler giyer, makyaj yapmaz. Kadın bedeni üzerinden, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine dikkat çekildiği gibi aynı zamanda Dilek'in sürekli ya mutfakta yemek yaparken ya da evi derleyip

toparlarken, domestik kadın rolünde seyirciye sunulması da evde kadına atfedilen rolü vurgulamıştır. Dördünün de birlikte toplandığı ev genelde Dilek'in evidir. Dilek genelde kahvaltılar ve yemekler hazırlayarak, diğer kadınları evinde misafir eder. Aynı zamanda polis olan Esra, doktor olan Mine, oyuncu olan Seray yemek yapmayı bilmez ve evdeki “kadın rolleri”nde aktif görev almazlar. Burada seyirciye aktarılan bir diğer mesaj ise, kadın dışarıda (evin dışında) çalıştığı takdirde evdeki işleri (yemek, bulaşık, ütü, temizlik vb. gibi) yerine getiremez. Kadın ancak tek bir role odaklanabilir. Ya evin dışında ekonomik kazancını sağlar ya da evde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ona biçtiği görevleri yerine getirir. İkisini yerine getirmesi mümkün değildir.

Bir yandan da eleştirel medya okuryazarlığı kapsamında toplumsal cinsiyet ele alındığında ise: Medya cinsiyetçi ve eşitsiz toplumsal ilişkileri yeniden üreterek bunu yaygın bir biçimde dolaşıma sokar. Topluma ilişkin ipuçları sağlayabilen bir harita olarak okunabilen medya sadece kendisini önelediği savunulan ekonomik, siyasal ve toplumsal dinamikler tarafından belirlenmeyip bu dinamikleri değiştirebilecek bir potansiyele sahiptir. Yani medya toplumdaki güç ilişkilerini yansıtır bunları yeniden üretir, değiştirir başka biçimlerde kurar. Bundan ötürü medya, kadın bakış açısında ve kadınlar için söylem üretme aşamasında somut müdahalelerin gerçekleştirilebileceği bir alan olarak ele alınabilir. Eleştirel medya okuryazarlığıyla medya cinsiyetçi örüntülere karşı hem “sorgulama” hem de “müdahale” alanı olarak ele alınmaktadır (Binark ve Gencil Bek, 2010:157).

Dizi örneklemini üzerinden devam edildiğinde Dilek, dizinin ilk bölümlerinde ev hanımı ve anne rolündedir. Fakat dizinin ilerleyen bölümlerinde televizyon kanalında sunucu olarak çalışmaya başlar. Seyirciye şu imajı çizer; “ev dışında da çalışıyorum salt bir ‘anne’ bir ‘eş’ ve bir ‘ev hanımı’ değilim. Aynı zamanda toplumsal dinamiklere koşut olarak kadının yaşamındaki değişimler ve yeni sorunlar medya metinlerinde ihmal edilmektedir. Dizideki karakterlerin boşanma sonrasında yaşadıkları değişimler net şekilde işlenmemektedir. Kadınların iş yaşamındaki kadınlara uygun iş tanımları temelinde sunulmaktadır. Bu tanımların dışına çıkan kadınlar marjinalleştirilmektedir (Binark ve Gencil Bek, 2010:158). Esra karakterinin komiser olması diğer karakterlerce onun, maskülen, “Erkek Fatma” olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır.

Yukarıdaki duruma örnek olarak, dizide ele alınan temalardan biri Esra'nın babasının boşanma süreci ve sonrasında aktif rol oynamamasıdır. Esra'yı dizinin öyküsünde bahsedildiği üzere; annesi, küçük yaşlarda kaybaldığından dolayı kendisini babası

büyütmüştür. Esra annesinin kendilerini terk etmesinden babasını sorumlu tutmuştur. Asla babasını affetmemiş ve arasına hep bir mesafe koymuştur. Fakat Esra polis olduktan sonra annesini çok aramış ve sonunda onu bulmuştur. Annesini bulduğunda ise annesinin evlendiğini ve başka bir ailesi olduğunu görmüştür. Babasını yıllarca bundan dolayı suçlayan Esra, babasının aslında annesinin evli olduğunu bildiğini öğrenir. Babası, Esra üzülmesin diye yıllarca annesinin evli olduğunu Esra'dan saklamıştır. Esra öğrendiği yeni bilgi karşısında, babasına karşı yıllarca duyduğu öfkenin yerini sevgi ve minnet duygusu almıştır. Esra, aile ilişkilerini babası ile devam ettirir. Esra'nın evliliğinde aldatılmasında, boşanma kararı almasında, boşanma sürecinde ve sonrasında baba etken rol oynamaz. Baba figürü burada arka planda kalır. Fakat gerçek yaşamda bu süreçten geçen kadınların özellikle maddi bir dayanağı yoksa kendi ailelerinin yanında kısa veya uzun süreli ikamet edebilmektedirler. Hele ki boşanma nedeni büyük bir problem veya şiddet ise kadının kendi ailesinin yanına geri döndüğünü gözlemlemekteyiz. Baba burada Esra'nın aldatıldığını dahi damadından öğrenir ve damadına tepki gösterir. Boşanma sürecinde işlenen tek sahne bu şekilde yer alır. Babanın Esra'nın yaşadığı sıkıntılardan, boşanma sürecinden ve sonrasındaki hezeyanlarından yeniden bir ilişkiye başladığından haberi yoktur. Baba burada bir iki sahnede yer alır. Toplumsal gerçeklik bağlamı çerçevesinden ele alındığında; Esra karakterinin babasının boşanma ve sonrasında yaşanan süreçlerden haberdar olmaması yine medya aracılığıyla yansıtılan gerçekte yaşanmış boşanma öykülerinde (gazete, tv internet üzerinden yayınlanan gerçek boşanma hikayesinde) sık rastlanabilir bir durum olarak gözükmeyebilir. Dizide babanın (Esra'nın) arka planda kalmasında, Esra'nın ailevi ilişkileri de etken olabilir. Bahsedilen sahneden hareketle kesin net bir söylemde bulunmamakla birlikte aileler, boşanma evrelerinden geçen çocuklarının yanında yer alabilmekte aynı zamanda duruma da müdahil olabilmektedirler. Örnek vermek gerekirse medya üzerinden sunulan yaşanmış boşanma olaylarından bir kaç tanesi şu şekildedir: İzmir'in Çiğli ilçesinde, Mehmet C. boşanma aşamasında olduğu ve ayrı yaşadığı eşi Gülden C.'nin kaldığı kayınpederinin evini pompalı tüfekte bastı. Mehmet C., silahından çıkan saçmaların isabet ettiği kayınpederi ve kayınvalidesi hayatını kaybederken, eşi de yaralandı. Olay, 9 Nisan 2019 tarihinde, saat 19:20 sıralarında Çiğli 8790/1 Sokak'ta meydana geldi. Hatay'da oturan Gülden C. (26), bir süredir anlaşmazlık yaşadığı eşi Mehmet C.'yi terk ederek (32), İzmir'de oturan babasının evine geldi. Hatay'da oturan Mehmet C., iddiaya göre boşanma aşamasında oldukları eşi Gülden C. ile barışmak için İzmir'e geldi. Ailesi ile birlikte yaşayan Gülden C.'nin oturdukları evin yakınına gelen Mehmet C., bu sırada evlerine girmekte olan Gülden C., annesi Ayşe (53) ve babası

Süleyman Demir'e(40) pompalı tüfekle ardı ardına ateş açtı.⁵ Babanın veya ailenin boşanma aşamasında olan çocuklarına aslında kayıtsız kalamayacağını bir diğer örneği ise: İstanbul Beylikdüzü'nde boşanma aşamasında olduğu eşinin evini basan öfkeli koca, iki kayınbiraderini bıçaklayarak olay yerinden kaçtı. Bıçaklanan kardeşler hastaneye kaldırılarak tedavi altına alınırken, olay sonrası kadının ailesi sokağa döküldü. Olay, Beylikdüzü Yakuplu Mahallesi Marmara Caddesi'nde meydana geldi. İddiaya göre, eşi Ümit M.'ye sürekli şiddet gördüğü gerekçesiyle kısa süre önce boşanma davası açan Aynur M. ailesinin yanına yerleşti. Eşi Ümit M. ise tekrar konuşup barışmak için Aynur M.'nin kaldığı eve gitti. Bu sırada Ümit M.'nin eve geldiğini gören Aynur M.'nin kardeşleri damada tepki göstererek, "Ne yüzle buraya geliyorsun" dedi. Tartışma kısa sürede kavgaya dönüştü. Kavga sırasında Ümit M. yanında getirdiği bıçağı önce Sinan P.'ye daha sonra ise Ahmet P.'ye saplayarak olay yerinden uzaklaştı. Olayı gören Aynur M.'nin ailesi polis ve sağlık ekiplerini arayarak yardım istedi. Kısa sürede olay yerine gelen ekiplerin yaptığı ilk müdahale sonrasında yaralı Sinan P. ve Ahmet P., Beylikdüzü Devlet Hastanesine kaldırılarak tedavi altına alındı. Yaşanan olaylara tepki gösteren aile fertleri sokağa döküldü. Aile fertlerini sakinleştirmekte güçlük çeken polis ekipleri, yaptıkları incelemelerin ardından kaçan şüpheli Ümit M.'yi yakalamak için çalışma başlattı.⁶ Bir diğer örnek ise İzmir'in Karabağlar ilçesinde yaşanan olaydır: Olay, 10 Ekim'de sabah saatlerinde, plastik doğrama işiyle uğraşan Selek kardeşlerin Paşaköprü Mezarlığı yakınlarında bulunan iş yerinde meydana geldi. Emekli F.K.Ö., 5 yıl önce kızıyla evlenen ve şu an boşanma aşamasında olan damadı Seçkin Selek'le konuşmak için dükkanına gitti. Dükkana giren F.K.Ö., elindeki çantayı kenara bırakıp diğer elinde örtüye sarılı pompalı tüfeği çıkarıp damadına ateş etti. Seçkin Selek ile işyerinde bulunan kardeşi Sezgin Selek, tüfekten çıkan saçmalarla yaralandı. Silah sesini duyan çevredekilerin durumu bildirmesiyle gelen sağlık ekipleri, yaralıları çevredeki hastanelere kaldırdı. Tedaviye alınan iki kardeşin de durumlarının iyi olduğu belirtildi. Olaydan sonra yakalanıp gözaltına alınan F.K.Ö.'nün emniyetteki ifadesinde, "Sadece konuşmak için gitmiştim. Ancak bana ters tepki verince sinirlerime hâkim olamadım" dediği öğrenildi. Hastanede tedavisi devam eden damat Seçkin Selek, "Ben 5 yıldır evliyim ve 7 ay önce boşanmaya karar verdim. Şu an boşanma aşamasındayım. Eşim benden 500 bin TL maddi ve manevi tazminat, aylık 5 bin lira nafaka, ev ve araba talebinde bulundu. Ben kabul etmeyince kayınpederim iş yerime gelerek

⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/damat-vahseti-pompali-tufekle-dehset-sacti-41177697> (Erişim Tarihi: 19.04.2019).

⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bosnma-asamasindaki-esinin-evini-basarak-akrabalarini-bicakladi-41184153> (Erişim Tarihi: 19.04.2019).

pompalı tüfekle ateş etti. Kayınpederim olaydan sonra tutuklandı, ancak azmettiren eşime herhangi bir işlem yapılmadı. Ben ikisinin de ceza almasını istiyorum" dedi.⁷

Herman ve Chomsky (1988) de *Propaganda Modeli* ile yaptığımız tez çalışmasını açıklama noktasında önemli katkılar sunmuştur. Bu model, ele alınan çalışmayı tam olarak yansıtmamakla birlikte, savunuları medyanın toplumun nazarındaki gerçekliği sunmadığına yöneliktir. Onlar bunun temelini kapitalist düzen ve onun ajanlarına bağlamışlardır. Onlara göre medyanın bir konuda kimi gerçeklere yer vermesi o konunun yeterli veya doğru biçimde işlendiğini göstermez. Medya pek çok gerçeği gizler. Ama gerçeği gizlemekten çok daha önemli bir nokta belli bir gerçeğe gösterilen dikkattir; yani gerçeğin nereye yerleştirildiği, tonu, tekrarlanıp tekrarlanmadığı hangi çözümleme çerçevesinde sunulduğu ve onunla birlikte verilerek ona anlam kazandıran ilgili olguların neler olduğudur (Yaylagül, 2006:153-154).

Herman ve Chomsky'ın modelinin bu kısmından hareketle değerlendirilen dizideki ana temalardan örnek vermek gerekirse; Dilek boşanmanın ardından kısa süre geçmesine rağmen hemen ilişkiye başlayabilmektedir. Elbetteki boşanma sonrası yeniden bir ilişki için hazır olmanın toplum içerisindeki temsili oldukça farklıdır. Boşanma süreci ve sonrasında yaşananlar tek tip değildir. Dizide Dilek'in boşandıktan kısa bir süre sonra duygusal bir ilişkiye adım atması, dizi üzerinden olumlanıp yeniden üretilmektedir. Bunun yanı sıra boşanma sürecinde bir ilişki için adım atma kararı alan fakat resmi olarak evli olduğu için ilişkiye yanaşamayan Mine için de aynı durum geçerlidir. Mine de boşanmanın ertesi günü duygusal bir ilişkiye başlar. Aldatılarak, eşinin onu aldattığı kadının bebeğinin doğumunu gerçekleştirerek kötü bir dönemden geçmesi tekrardan ilişkiye başlama kararını ve evlenmeye olan tutumunu olumsuz yönde etkilememiştir. Her iki karakter Mine ve Dilek boşanma sonrası yeniden duygusal birliktelik için adım atmış ve bunu boşanmadan kısa süre sonra gerçekleştirmişlerdir. Burada boşanma sonrasında tekrar bağlanma ve ilişki için adım atma noktasında dizideki karakterler aracılığıyla seyirciye olumlu şekilde ileti sunulmuştur. Eşinden boşanan kadının sonrasında başka bir erkekle kısa süre içerisinde birlikte olmasının dezavantajları değil de avantajları dile getirilerek boşanma sonrasında kısa zaman zarfında kurulabilen ilişkiler dizi tarafından olumlanmıştır. Aynı süreçten geçen Esra'nın da Murat komiserle ilişkiye başlama ve evlenme kararı alma süreci kısadır. Geçmişte yaşadığı ilişkideki olumsuz olaylar, Esra'nın yeni kurduğu birlikteliği olumsuz yönde etkilemez.

⁷ <https://www.haberler.com/kayinpederin-isyeri-baskini-guvenlik-kamerasinda-11359968-haberi/> (Erişim Tarihi: 19.04.2019).

Bunun yanı sıra boşanmış bireylerin eski eşleri ile görüşme sıklıkları ele alındığında, bu temsillerin son derece az olduğu gözlenmektedir. Tabii ki görüşme sıklığı, zaruri çocuğun varlığı gibi nedenlerle sık olabilmektedir. Fakat yapılan araştırmalarda boşanmış kişilerin cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları bir kenara alındığında, boşanan kişinin ayrıldığı eşi ile görüşme sıklığı şu şekilde istatistiksel bir tablo şeklindedir:

Tablo 4.1. Bireylerin Boşanma Sırasında Bir Danışmandan Yardım Alma, Boşandığı Eşiyle İlişki Durumu ve Tekrar Evlenmeyi Düşünme Durumları (Arpacı ve Tokyürek, 2012:7-8).

Boşanma Sırasında Bir Danışmandan Yardım Alma	Sayı	%
<i>Yardım almadım</i>	76	71.7
<i>Aile ve arkadaşlardan yardım aldım</i>	14	13.2
<i>Psikologdan yardım aldım</i>	11	10.4
<i>Eğitimciden yardım aldım</i>	5	4.7
Boşandığı eşiyle ilişki durumu		
<i>Hiç görüşmüyorum</i>	59	55.7
<i>Gerektiğinde görüşürüm</i>	43	40.5
<i>Devamlı görüşüyorum</i>	4	3.8
Tekrar evlenmeyi düşünme durumları		
<i>Düşünüyorum</i>	59	55.7
<i>Kararsızım</i>	25	23.5
<i>Düşünmüyorum</i>	22	20.8
TOPLAM	106	100.0

Araştırma, boşanmış bireylerin yeniden evlilik konusundaki görüşlerinin incelenmesi amacı ile planlanmış ve yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini Ankara'da yaşayan kurumlarda çalışan toplam 106 boşanmış birey oluşturmaktadır. Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinler alındıktan sonra araştırmacılar tarafından, 1 Şubat–30 Nisan 2006 tarihleri arasında anket formu görüşmeyi kabul eden boşanmış bireylere uygulanmıştır (Arpacı ve Tokyürek, 2012:4).

Esra boşandıktan sonra Cihan ile arkadaş kalmıştır. Cihan, müzik alanında kendini geliştirerek kendi bestelerini insanlara duyurmak için Dilek'ten yardım istediğinde, Dilek ona yardımcı olur. Dilek aynı zamanda boşandığı eşi Engin ile çocukları dışında da sürekli sık sık görüşme durumunda kalabilmektedir. Engin'in boşanmasına rağmen Dilek'in hayatına müdahale etmesi veya eşi ile her kavga edişinde Dilek'in evine gidip orda kalması sonrasında evliliği kötü gidince (Dilek'in teyzesinin ve kızının da desteğini alarak) Dilek ile barışmak için çaba sarfetmesi, dizinin çoğunda Dilek'in Engin ile gerekli durumlarda değil de neredeyse devamlı görüşme durumunda olduğunu seyirciye yansıtmaktadır. Gerçek yaşamdaki boşanmış kişilerin devamlı görüşme yüzdesi ise grafiğe göre %3.8'dir. Yukarıda ele alınan araştırmada bu oran dile getirildiği üzere oldukça düşüktür. Dizi bunun tam aksini yansıtmakla birlikte, daha ziyade gerek Esra'nın Cihan (eski eşi) ile Dilek'in Engin (eski

eşi) ile görüşme sıklığı dizide yüksek oranda sunulmaktadır. Boşanma sonrası görüşme ve bunun sıklığı dizi üzerinden olumlanarak, boşanan kişilerin boşanma nedenlerine bakılmaksızın görüşebilecekleri mesajı iletilmiştir.

Kitle iletişim kuramlarından bir kaçı eşliğinde analiz edilerek, kuramsal çerçeve bazında okuyucuya iletilen çalışma yukarıdaki şekillerde kuram ve yöntemlerin belirli kısımlarından yararlanılarak farklı perspektiflerden açıklanmaya çalışılmıştır. Kitle iletişim kuramlarının, çalışmanın amacını gerçekleştirmede yetersiz kalması sebebiyle farklı alanlarda okumalar yapılarak, çalışmayı daha doğru şekilde ifade edebilecek yöneme ulaşılmıştır. Bu nedenle örneklem kapsamındaki dizi, senaryo metnindeki içerik ve ileti çözümlemesi, Fairclough'un eleştirel söylem analizi perspektifinden de ele alınmıştır. Çözümlemede, eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak istenilen amaç ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4.4.5. Eleştirel Söylem Analizi Çözümlemesi: Evli ve Öfkeli Dizisi

Araştırmanın temsili olan dizi, Fairclough'un eleştirel söylem çözümlemesi kapsamında dört aşamada ele alınmaktadır. Aşamalar; tanımlama (söylem/metin), olay örgüsü, yorum (çözümleme süreci) ve açıklama (sonuç) şeklindedir. Söz konusu yöntem, dizinin, karakterleri üzerinden, boşanma süreci ve sonrasında dilsen şekilde medya üzerinden seyirciye ne şekilde yansıtıldığının çözümlenmesinde kullanılmıştır. Elde edilmek istenen amaç, TV dizisi örneği üzerinden eleştirel söylem çözümlemesi yapılarak, boşanma olgusunun toplumsal gerçekliği ile kitle iletişim araçlarındaki temsilinin karşılaştırılmasıdır.

Boşanma olgusunu, örneklem kapsamında seçilen *Evli ve Öfkeli* dizisinin senaryo metni ve kurgusu, söylem ve karakterleri eleştirel söylem çözümlemesi eşliğinde dört aşamalı bir süreçle çözümlenmeye gidildiğinde:

1. Tanımlama (Söylem/Metin): Söylemin dil bilgisel yapı özellikleri olarak değerlendirilebilir. Diliçi bağlamlar incelenir; kelime seçimleri, özne yüklem ilişkisi, söylem olumlu mu, olumsuz mu? Kip özellikleri, ünlemler, dolaylı veya dolaysız ifadeler gibi bir takım yapısal özellikler incelenir (Doyuran, 2018:317).

Evli ve Öfkeli dizindeki boşanmış dört kadının, boşanma öncesi, süreci ve sonrasında olumlu ve ya olumsuz bireysel anlamda nelerle karşılaştıkları işlenmiştir. Senaryo incelemesi olarak dizi ele alındığında, dizideki söylemler; boşanmanın toplumsal

gerçekliğinden uzak olup, söyleyişte hem olumlu hem de olumsuz ifadelere yer verilmiştir. Dizi aslında 4 evli kadının; evliliklerinde yaşadıkları problemleri, boşanma süreçlerini ve boşanma sonrasında karşılaştıkları sorunları ele alıyor. Fakat dizinin başlığına bakıldığında evliliklerinden dolayı öfke duyan bireylerin yaşam hikâyeleri işleniyor gibi görünmektedir. İçerikte seyirciye sunulmak istenen ile başlığın, ilk etapta seyircide uyandırdığı düşünceler farklı gibi durmaktadır. Burada evli oldukları için kendilerine kızan, öfke duyan kadın ve erkek karakterlere rastlanmamaktadır. Daha ziyade, aldatılan dört farklı karakterde kadının boşanma kararı almalarındaki nedenlerden, boşanma süreci ve sonrasında karşılaştıkları olumlu/olumsuz deneyimlerden bahsedilmektedir. Burada evliliğin öfkeye neden olabileceğine dair bir konu işlenmemektedir. Aslında kadınların boşandıktan sonra yaşadıkları duygusal birlikteliklerine daha çok yer verilmiştir. Dizi hakkında hiç bir fikri olmayan izleyici için, başlık her zaman için fikir atfetmektedir; bu dizideki izleyicinin beklentileri ile işlenen konu/lar arasında bütünsel ve tam anlamıyla bir paralellikten bahsetmek pek de mümkün değildir. Yorumlamaya açık olan başlığın, izleyen seyirci kitlesi göz önüne alındığı takdirde, başlık ve içerik arasındaki bağlantının olup olmadığı kişiden kişiye göre değişebilmektedir.

Aynı zamanda dizinin başlığından, ilk etapta, çıkarılabilecek diğer varsayım ise, evliliğin güzel duyguların var olduğu ilişkiler bütünü değil daha ziyade problemlili karmaşık bir olgu oluşunun ön planda tutulması şeklindedir. Duygusal çerçevesinde kurulan birlikteliğin bir süre sonra ortadan kaldırılarak, evliliğin çirkinlik olarak görülmesidir. Evlilik burada öfke ile ilişkilendirilmiştir. Oysa evlilik iki birey için bir son değil aksine bir başlangıç atfetmektedir. Dizinin başlığındaki anlam, evliliğin olumlu taraflarından ziyade olumsuz taraflarına odaklanmıştır (Kapkın, 2014:184).

Dizide geçen bazı diyaloglarda ise örnek olarak seçilen dizinin, boşanma olgusunun toplumsal gerçekliğini yansıttığı gözlenmiştir; örnek vermek gerekirse yukarıda kitle iletişim kuramları çerçevesinde ele alınan söz konusu dizide daha öncede ifade edilen bir takım söylemler mevcuttur. Karakterler arasından Dilek'in üzerinden sürekli "annelik", "anne", "ev hanımı", "namus" algısı yaratılmıştır. Bir diğer örnek ise karakterlerden Mine'nin boşandıktan sonra Cenk ile kurduğu duygusal yakınlığı, iş ortamında gizlemek zorunda kalmasıdır. Çünkü Mine ve Cenk aynı hastanede çalışmaktadır. Mine'nin eski eşi Metin'de öncesinde aynı hastanede görev almaktadır. Boşanma süresindeki tüm sıkıntılar, iş ortamlarına yansıdığı için hastane çalışanları, Mine ve Metin'in tüm bu yaşadıklarına şahit olmuştur. Yaşananlardan sonra Mine'ye göre boşandıktan hemen sonra başka biriyle hele ki

aynı iş ortamından biriyle birlikte olmaları onu, insanların gözünde kötü konuma taşıyacaktır. Bu yüzden Cenk ilişkilerini açıklamak istese dahi Mine; “etrafta insanlar ne der, resmi olarak daha yeni boşanmış bir kadını, böyle durumda Metin’den hiç bir farkım kalmaz...” söylemlerinde bulunur. Sonrasında Cenk’in babaannesinin Mine’ye “dul”, “kız değil” ifadelerinde bulunması eleştirel söylem çözümlemesi kapsamında, dizideki bu söylemlerin boşanmanın toplumsal gerçekliği konusunda örnek teşkil ettiği gözlenmektedir.

Dizideki söylem ve ifade tarzlarına bakılmaya devam edildiğinde, Dilek’in, boşanma sonrasında kendi özel hayatına eski eşi Engin tarafından yapılan müdahalelerdir. Engin, Dilek’in tekrardan bir erkekle birlikte olmasının Merve’yi olumsuz etkileyeceğini düşünür. Çünkü onun nazarında Dilek bir “anne”dir ve kızı için örnek teşkil etmektedir. Bunun üzerinden Dilek’e namus algısı yaratır. “Namus” algısı ve “dul” söylemleri sadece Engin’e veya Cenk’in babaannesine özgü değildir. Mine ve Dilek’in teyzesi de, sürekli “boşanma” olgusuna vurgu yapar. Boşanmış kadının, bir erkekle nikâhsız sevgili olarak ilişki yaşaması yakışı kalmaz: “Ele güne karşı millet ne der !” Dizideki iki karakter üzerinden bir kadının boşanması, olumlanmamış, söz edilen söylemlerden ahlaki bir yargı içine girilerek seyirciye aktarılmıştır. Fakat Mine’nin Cenk’in ailesini “dul” olmanın kötü bir şey olmadığına ikna etmesi, kendisini kabullendirip sevdirmesi yönünden ele alındığında ise boşanma sonrası kadınların karşılaştığı toplumda yaygın olan tavır ve kanıların değiştirilebileceği örneğini de sunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında boşanmanın; kadının, sosyal yaşamındaki etkileri hem olumsuzlanıp ahlaki değerler kapsamında toplum tarafından bir takım ötekileştirmeye maruz bırakılmayı ifade ederken bir yandan da farklı bir bakış açısıyla olumlanarak yeniden üretilmektedir.

2. Olay örgüsü: Türkiye’deki boşanma olgusunun *Evli ve Öfkeli* dizisindeki temsili

3. Yorum (Çözümleme Süreci): Çözümlemenin eleştirel olması yorum aşamasındadır. Çünkü bu süreç bir bakıma söylemin /metnin yeniden inşasıdır. Söylem ile olay örgüsü arasındaki ilişki tespit edilir ve söylem içeriğindeki tarihi, siyasi, sosyal, toplumsal, kültürel bağlamlar ve güç ilişkileri ortaya konur. Amaç bizim ne görmek istediğimiz değil, bize neyin gösterilmek, anlatılmak istendiğini tespit etmektir (Doyuran, 2018:317).

Boşanma olgusunu üç ana başlık altında topladığımızda; boşanma öncesi, boşanma süreci ve boşanma sonrası olarak karşımıza çıkmaktadır. Her evrede bireylerin karşılaştığı

güçlükler dört karakter için de ayrıdır. Bu karakterler, tüm süreç boyunca bireysel sıkıntılarının yanında çevresel etmenlerden kaynaklı bir takım sıkıntılar da yaşamaktadır. Boşanma öncesinde çiftler gerek iç etkenlerden gerekse dış etkenlerden kaynaklı nedenlerle boşanma kararı alırlar. Boşanma kararının gerekçeleri bölüm ikide detaylı şekilde ele alınıp işlenmiştir. Boşanmanın birçok nedeni vardır. Dizideki dört kadının boşanma hikâyesi işlenirken, boşanma sebebi olarak dördünün de eşleri tarafından aldatılmış olması öne sürülmüştür. Tek bir gerekçenin ortaya atılması, seyircinin boşanma nedenlerine dar bir perspektifle bakmasına neden olabilmektedir. Aldatılmak, boşanma nedenlerinden yalnızca biri olarak ele alınabilir. Seyircinin ilk etapta çıkardığı anlam ise boşanmanın nedeni ancak eşlerden birinin aldatması durumunda mümkündür. Boşanma ancak aldatılma neticesinde meşru olabilir veya evlilik bitirmede bir neden teşkil edebilmektedir. Eleştirel söylem analizi çerçevesinde boşanma nedeni olarak sunulan gerekçenin, seyircinin anladığı ile senaryo üzerinden aktarılmak istenenin farklı olmasıdır. Dizideki kurguda, “aldatılma” olayı dört kadın içinde boşanma gerekçesi olarak aynı nedeni temsil etmektedir. Dört farklı kadın içinde boşanma gerekçesi, eşleri tarafından aldatılmış olmalarıdır. Kurgu, aynı boşanma gerekçesinin (aldatılma) farklı sosyal, kültürel ve ekonomik statülere, farklı öğreti ve kabullere sahip dört kadın tarafından farklı şekillerde karşılanıp yorumlandığını iletmek istemektedir. Farklılığa örnek vermek gerekirse Mine ve Dilek kardeşlerdir. Birinin (Mine'nin) ev hanımı olmak dışında bir mesleği vardır. Diğeri (Dilek) ise sadece ev hanımıdır. Mine zarif, narin hassas ve ataerkil öğreti yapısına kapalı, kendini kültürel anlamda her yönden donatmış bir kadını temsil eder. Dilek ise ataerkil, geleneksel yapıyı kabullenmiş, daha evcimen, domestik, anaç ve fiziki anlamda kıyafetlerine ve kişisel bakımına dikkat etmeyen bir kadını temsil eder. Bu iki kadın da eşleri tarafından aldatılır. Aynı ailede yetişmiş olmasına ve aynı gerekçe ile eşleri tarafından ikisinin de başka bir kadına tercih edilmeleri! karşısında verdikleri tepki başkadır. Dilek eşinin onu aldatmasında eşini değil eşini “baştan çıkarıcı kadın”ı sorumlu tutarken Mine tam tersi kendisini ve diğer kadını, çocuğunu mağdur ettiği için aldatma konusunda eşini sorumlu tutar. Kurguda asıl anlatılmak istenen ile seyircinin ne anladığı farklılaşabilmektedir. Öyle ki bunun yanı sıra seyirciler arasındaki anlam farklılığı da mevcuttur. Seyircinin diziden çıkardığı anlam ve sonuçlar seyircinin yaşına, cinsiyetine, öğrenim durumuna, geleneksel kabulleri vb gibi etmenlere göre değişebilmektedir. Eleştirel söylem analizi perpektifinden dizi metni üzerinden ileti çözümlemesi yapıldığında, amaç bizim neyi anladığımız değil seyirciye neyin aktarılmak, gösterilmek istendiğidir.

Dizideki söylemler ile boşanma olgusu net şekilde ifade edilmiştir. Boşanma olgusu, kadın üzerinden işlenmiş, boşanan erkekler bazında konu ele alınmamıştır. Fakat boşanma olgusu oldukça geniş kapsamlıdır. Dizide bu kapsam dar bir perspektiften ve çoğu zamanda sunulan örneklerde görüldüğü üzere parça parça kopuk ve gerçeklikten uzak şekilde seyirciye yansıtılmıştır. Yansımadaki anlam ve algı muhakkak ki seyirci kitlesine, dizinin sunulduğu toplumun kültürel yapısına, seyircinin yaşına, cinsiyetine, öğretim düzeyine vs gibi dış etkenlere göre değişebilmektedir. Fakat çalışmanın amacı seyircinin çıkardığı anlamdan ziyade, dizinin seyirciye boşanma olgusunun nasıl yansıtıldığıdır. Yansıma seyirciye senaryo aracılığıyla sunulmaktadır. Senaryoda kullanılan kelimeler, cümle yapıları, mimikler, karakter seçimleri bunların hepsi dizideki ana temanın iletilmesinde başat faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilek'in kızı Merve karakterinin, anne ve babasının boşanma kararı almalarından, boşanma süreçleri ve sonrasında gösterdiği tutum ve davranışlar da toplumsal gerçeklik bağlamından uzak şekilde seyirciye sunulmuştur. Şöyle ki, Dilek karakterinin kızı Merve, 8 yaşında büyüme çağında bir çocuktur. Dizide Merve'nin babası Engin annesini (Dilek'i) aldatır. Aldattığı kadın ünlü bir yazar olduğu için durum medyadan halka yansır. Merve aldatma olayına medyadan şahit olur. Dizide babasının annesini aldatmasını bu şekilde öğrenmesi, babasının o kadınla evlenmesi, velayetinin babasına verilmesinden dolayı üvey annesi ile yaşamak zorunlu kalması gibi sancılı süreçler, sıkıntılı bir durummuş gibi yansıtılmamaktadır. Merve'nin tüm yaşananlara verdiği tepkiler ara ara dizinin bazı bölümlerinde ele alınmış çok fazla yer verilmemiştir. Bunun aksine ise annesinin (Dilek'in) boşanma sonrasında erkek arkadaşı ile evlenme gibi düşünceleri gündeme geldiğinde Merve bu durumdan rahatsız olmaktadır. İlk başlarda annesinin sevgilisini kabullenen Merve evlilik söz konusu olduğunda annesine ve onun erkek arkadaşına güçlükler çıkarıyor. Burada babasının ve babaannesinin baskıları da devreye giriyor. Dizide ele alınan boşanmış ailelerdeki çocukların durumu işlenirken gerçeklikten uzak şekilde seyirciye yansıtılıyor. Merve'nin "boşanma"nın getirdiği sıkıntıları yaşama oranı ve şekli yüzeysel, gerçeklikten kopuk şekilde işlenmektedir. Yaşadığı sıkıntı anne ve babasının başka kişilerle evlenmesi durumunda ondan uzaklaşacağı düşüncesi, sadece anne evlenmek istediğinde ortaya çıkmaktadır. Fakat bu gerçek yaşamda salt anne üzerinden bir korku değildir. Boşanmış ailelerdeki çocuklarda var olan bu korku iki ebeveyn için de geçerlidir. Sadece anne veya sadece baba için böyle bir korku değil de, topyekûn ikisini de kaybetme korkusu mevcuttur. Merve'nin annesini aldatığında hissettikleri, boşanma sürecinde ve sonrasına bozulan düzeni net ve detaylı şekilde işlenmemektedir. Yaşadığı sıkıntılar üzerinde durulmuş fakat çok kısa sürede Merve bu

bunalımlı süreci atlatarak durumu eğlenceli hale getirmiştir. Fakat o yaş grubunda bir çocuk için Merve'nin yaşadıkları normal bir durum değil bilakis ileriki hayatını dahi etkileyecek bir vuku olabilmektedir. Burada cinsiyetçi söylemler de oldukça nettir. Baba tekrar evlenirken bu kadar problem yaratmayan Merve, anne söz konusu olduğunda büyük tepkiler vermektedir. Tabii burada anne ve baba rolü de oldukça önemlidir. Anne bir çocuk için daha farklı bir anlam atfedebilmektedir. Veya da Merve babasında tecrübe ettiği kaybedişi annede de tecrübe etmek istemeyebilir. Bahsi geçen çıkarımlar, diziyi izleyen seyirci olarak tarafımca yapılmaktadır. Bunun nedeni konuya dair somut olarak, senaryo metninde kesin, net bir ileti bulmanın mümkün olmamasıdır. Bundan dolayı Merve karakterinin verdiği tepkiler yoruma açık ifadeler içermektedir. Gerçek yaşamda anne ve babası ayrılan çocukların, ebebeynleri başka biri ile duygusal ilişki yaşadıklarında çocuğun nazarında iki taraf için de tepki oranları arasında bu denli uçurum olmamaktadır. Biraz daha gerçeğe uzak bir tepki, seyirciye yansıtılmaktadır. Gerçek yaşamda evli olan çiftler arasındaki ayrılma nedeni olarak üçüncü kişi ise çocuğun anne ve babasının sevgilisi olması çocuk için çok fazla bir şey değiştirmemektedir. Çocuk bu durumda büyüklerin düşündüğü normlarda düşünmediği için ayırım yapmaz. Çocuk için üçüncü kişi, 'babasını ya da annesini ondan alan kişi'dir. Dolayısıyla üçüncü kişiye karşı yoğun bir öfke yaşar. Bu öfke, kişinin sadece ayrılığa neden olmasıyla ilgili değildir. Baba ya da anne daha sonra evleneceği zaman da bu kişilere bir öfke duyulur. Boşanmaya doğrudan etkileri olmasa bile, "bu kadın yüzünden babam annemle birlikte değil" ya da "bu adam yüzünden annem babamla birlikte değil" diye düşünür (Öztürk, 2008: 49). Çocuklar, ebebeynleri ayrıldıklarında; "annem babam birbirlerine zarar verecek mi, bana zarar verecekler mi, ayrılacaklar mı, kiminle yaşayacağım, evden taşınacak mıyım, annem veya babam nerede yaşayacak, okulum değişecek mi, bu yaz gene basketbol okuluna gidebilecek miyim?" gibi çok çeşitli kaygı ve endişelere kapılabilirler⁸. Uzman Psikolog Özge Genlik, "evlilik süreci devam ederken kadının ya da erkeğin bir başkası ile flört etmesi çocukların zihninde rol karmaşasına yol açar. Çocuklar, kendilerini güvensiz hisseder ve zihinlerinde belirsizlik oluşur. Çocukların tepkileri yaşlarına göre farklılık gösterir ancak genel olarak; kaygı-korku ve güvensizlik bu süreçte deneyimlenen duygulardır. Çocuğun güven zemininin zedelenmesi ise ileriki yaşlarda kuracağı ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceği gibi çocuk annesine ve babasına, yaşamında en çok kendini düşünmeksizin teslim ettiği iki kişiye, olan güven ve sevgi bağı zedelenir. Bunun sonucunda ise, çocuk çok fazla saldırgan dürtüler içeren eylemlerde

⁸ <http://www.eyvahbosaniyorum.com/aldatmalar-ve-yeniden-evlenme-cocuklari-nasil-etkiler.html> (Erişim Tarihi:19.04.2019).

bulunabilir ya da içine kapanıp kimse ile iletişim kurmamayı tercih edebilir. Anne ve babasının evliliğinde oluşan geçimsizliğe kendisinin neden olduğunu düşünerek, kendisini suçlama eğilimi gösterebilir. Anne ve baba ilgi odağının büyük bir bölümünü flört ettiği kişiye ayırırsa, çocuk gelişimi ve büyümesi için yetersiz ebeveyn desteği alacaktır bu da özgüven problemlerine yol açabilmektedir" diye ifade etmektedir.⁹

Bunun dışında tek taraflı perspektif bağlamından ziyade, dizideki boşanan kadınların, eşleri üzerinden bir analiz yapmak gerekirse dizide; Mine'nin eski eşi Metin'in akıbeti hakkında bir bilgi işlenmez. Metin'in boşanma öncesinde, süresince karşılaştığı problemler yüzeysel şekilde ele alınmış olup boşanma sonrasında Metin karakterinin içinde bulunduğu durumlardan kaynaklı yaşadığı sıkıntılar ele alınmamıştır. Metin, boşanma aşamasında evinden ayrılır otel odasında yaşamına devam eder. Boşanma davasına katılmaz. Metin boşanmadan kaynaklı kendi iş yerinden ayrılmak durumunda kalır. Dizinin bir bölümünde, ayrılık sonrası mesleki yaşamına yurt dışında devam ettiğine dair bir bilgi paylaşılır. Yani Metin aslında boşanma ile birlikte yaşamında büyük değişiklikler yapma durumunda kalır. Kendi iş yerini, yaşadığı şehri terk eder. Mine'yi aldattığı kadından sahip olduğu çocuğunu göremez. Hem eşini kaybeder hem de çocuğunu. Fakat bunlar detaylı şekilde dizide ele alınıp seyirciye aktarılmaz. Fakat boşanma sonrası erkeklerin karşılaştığı güçlüklerin toplumsal gerçekliği çoğunlukla bu yönde değildir. Sonraki sürecin daha iyi anlaşılması için boşanmanın erkekler üzerinde yaptığı etkiyi araştıran bir saha çalışmasından 10 boşanmış erkek ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler neticesinde boşanma öncesinden, sonrasına değin on karakterinde ne gibi süreçten geçtiği ele alınıp incelenmiştir. Görüşmede işlenen konulardan birisi ise boşanma sonrasında erkeğin sosyal çevresinde meydana gelen değişimlerdir. Görüşmecilerden bir tanesine boşanma sonrası süreçle ilgili soru yöneltildiğinde alınan cevap şu şekilde olmuştur:

K4: *“Boşandıktan sonra aile çevremde olsun akraba çevremde olsun bir baskıyla karşılaşmadım bir etkide bulunmadı kimse. Ama iş hayatım etkilendi. Ama şuan ki bakış açıyla o zaman ki çok farklı tabii ki de. İşe gitmek istemediğim çok oldu. 1 seneye yakın iş yapamadım çok. Çünkü sevdiğim bir insandı. Mahkeme de göz göze gelince tuhaf olmuştum. Ya da şuan ki eşimle onunla takıldığımız mekâna gidince, bir tuhaf oluyordum. Bir de şöyle bir olay yaşandı, daha önce görüştüğüm evli çiftlerle görüşemiyordum artık. Yanlarına*

⁹ <https://www.haberler.com/aldatma-cocuklari-da-olumsuz-etkiliyor-9234783-haberi/> (Erişim Tarihi: 19.04.2019).

gidemiyordum. O bir sıkıntı oluyordu. Kendimi bekâr olarak görüyorum ve mahcupluk oldu bende o dönem. ve içime kapandım.” (Aktaş, 2018: 24-26).

Esra'nın eski eşi Cihan ise boşanma olayını çabuk atlatır. Günlük, geçici duygusal ilişkilere devam eder. Boşanmanın getirdiği dezavantajları yaşamaz. Yani bir kadına tekrardan bağlanma sorunu, tekrardan bir kadını sevme korkusu vb. gibi korkuları yoktur. Yaşadığı dezavantajlar; barınma ihtiyacını karşılamada yaşadığı problemdir. Cihan, Esra'dan ayrıldıktan sonra evden de ayrılır ve kendisine kalacak yer bulamaz. Esra ile ortak arkadaşları olan aynı zamanda Dilek'in erkek arkadaşı, Tarık'ın evine yerleşir. Yaşadığı sıkıntı kalacak evinin olmamasıdır. Fakat Cihan Esra ile evli olduğu süre boyunca bebeklerini kaybetmiştir. Cihan'ın yaşadığı acı, dizide uzun şekilde işlenmiştir. Bu süreç onu duygusal anlamda oldukça yıpratmıştır. Cihan, duygusal bir karakterdir. Fakat bu duygusallık boşanma sonrasında ele alınmamıştır. Yalnız kalması, düzeninin bozulması gibi durumlardan bahsedilmemiştir. Cihan'ın sonrasında Esra ve yakın arkadaşları ile boşanma sonrası da görüşüyor oluşu gerçek yaşamda nadir gözlenebilir bir durum olabilmektedir. Örnek olarak sunulan çalışmada bahsedildiği üzere 10 boşanmış erkek görüşmecilerden ikisi Cihan karakterinin ayrılık sonrası yaşamındaki değişimleri tam tersine şu şekilde dile getirmiştir:

K6: *“Akraba aile çevrem evlenince de ayrılınca da bir şey demediler zaten bana çok müdahale etmezlerdi. Kararıma saygı duydular hep. Arkadaş çevresi olarak da şöyle, onun arkadaşları ona kaldı, benimkiler bana kaldı. Tavır değiştiren oldu da görüşmüyorsun yani. İş hayatımı etkiledi evet performansım düştü 2-3 yıl evet.”* **K9:** *“...Ben ortak arkadaşlarımla iletişimi mi de kestim. Bana karşı tavır değiştiren de oldu bu sebeple kestim. Bir zamanlar aynı masada yemek yediğin insanlarla, evliliğim bitince de görüşmeyi kestiler benimle. Bir nevi öküz öldü ortaklık bitti yani tabiri caizse. İş hayatımda da etkilendim çok kötü hem de.”* (Aktaş, 2018: 27).

Tabi ki farklı yönlerden bakıldığında boşanma sonrasında eski eşler zaruri durumlarda görüşebilmektedir. Ortak bir çocuk varsa veya maddi ortak yatırımları varsa nafaka gibi maddi durumlar söz konusu ise eşler sonrasında bir araya gelebilmektedir. Genelleme yapılmamakla birlikte eşler arasında anlaşmalı boşanma ile ayrılık söz konusu ise eşler sonrasında arkadaş dahi kalabilmektedir.

Dilek'in eski eşi Engin karakteri ise Dilek'den ayrıldığına pişmandır. Fakat bunun nedeni yeni eşinden memnun olmamasıdır. Engin de Cihan gibi boşanmış olmanın getirdiği dezavantajları yaşamaz. Engin, Dilek'den boşanarak, o kadınla boşandığının ertesi günü evlenmiştir. Evlendikten sonra eşiyle sıkıntılar yaşamasının ardından Dilek ile olan evliliğini gözden geçirme fırsatı bulmuştur. Önceki evliliğinde aslında mutlu ve huzurlu olduğunu anlamıştır. Sonrasında geri Dilek'e dönmeye karar vermiştir... Engin, boşanmanın getirdiği sıkıntıları yaşamamıştır. Oysaki boşanmış eşler üzerinde yapılan bir araştırmada boşanmış erkeklerin evli erkeklere göre beş kat yüksek oranda, boşanmış kadınların evli kadınlara oranla üç kat yüksek oranda ruhsal bozukluk saptanmıştır. Boşanmaya kesin karar verdikten sonra boşanma biçimleri de erkeklerin boşanma ve sonraki süreçte yaşamlarını derinden etkilemektedir. Boşanmanın barışçıl bir şekilde olması, yarı dostane, can yakıcı şekilde bitmesi olası durumlardır. Barışçıl olan boşanmalarda karşı tarafa kin beslememesi, boşanmanın yorucu ve yıpratıcı olmaması erkeğin kendini toparlamasını daha kısa bir süreye yayar. Erkeğin boşanma sonrası karşılaştığı maddi manevi güçlükleri bir görüşmeci şu şekilde dile getirmiştir.

H.Ç “ ... Adam orda oturmuş bir kanun yazmış demiş ki: Kadın devamlı mağdur durumdadır.1.derecede onun hakları göz önüne alınacak. Tamam diyosun gücü yoktur, çalışma kapasitesi yoktur. Ama akıl olarak onun bize vurduğu darbeyi hesaba katmak lazım. Bu şekilde sıkıntılara düşünce ekonomik olarak, psikolojik olarak ben 4 çocukla kaldım. Bunların bakımı asıl mağdur olan taraf hesaba katılmıyor. Bunu hiç kimse sormuyor orda. Bu adam boşanırken senin ne sıkıntın vardı diye soran yok. Kadınlar için mor çatı var. Erkekler için niye öyle bir şey yok.” (Sevim, Güldeste ve Öner, 2016:301-302).

Boşanma, erkek içinde çeşitli güçlükleri beraberinde getirmektedir. Boşanma sonrası yeni duruma uyum için belli bir sürenin geçmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Yaşanan sorunlar ve etkililik dereceleri bir erkekten, diğerine farklılık gösterse de genel olarak benzer olarak başlarda yaşadıkları duygu bunalımı ortaktır. Boşanma, sosyal çevrelerde akrabaların, ailenin, arkadaş çevresinin, boşanmış bireyle ilişkisine de yeni bir biçim kazandırmıştır. Konuyla ilgili katılımcılar, boşanma sonrasında sosyal çevrelerinde özellikle eşiyle ortak arkadaşlarının bir kısmı ile iletişimlerini kestiğini ve kendilerine ön yargı ile yaklaşıldığını ve bir kısmı baskıyla karşılaştığını söylemiştir. Bir de boşanma sonrasında, evli çift arkadaşlarının yanına gidemeyerek, mahcupluk duymakta olan katılımcı, boşanmanın sosyal çevresindeki etkisini içe kapanıklık olarak ifade etmiştir (Aktaş, 2018: 24-26).

Şunu da belirtmek gerekir ki, boşanma sonrası; her erkekte, her boşanmada ve ilişkide farklı deneyimlenmektedir. Evlilikte eşler arasında yaşanan birliktelikte de ayrılmada da çeşitli yaşantılar mevcut olabilmektedir. Ayrılık sonrası erkeğin ne tür durum ve olayla karşılaştığı, onun için sorun teşkil edip etmediği ediyorsa ne oranla etki yarattığı farklılaşabilmektedir. Boşanma sebepleri de bu farklılığı etkileyen dinamikler arasında olabilmektedir.

Sonuç olarak, erkekler boşanma sonrası hem maddi hem de manevi yönden olumsuz şekilde etkilenmektedir. Maddi açıdan olumsuz etki şöyledir; kadına nafaka verilmesi, çocukların diğer maddi ihtiyaçlarının da karşılanması gibi birçok yükümlülük erkeğin omuzlarına bırakılmıştır. Bu nedenle erkekler kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma kimi zaman düşmekte ve bu durum kendi hayatlarından maddi yönden feragat etmelerine neden olabilmektedir. Maddiyatın neden olduğu olumsuz etkinin yanında bir de manevi olarak sancılı süreç geçiren erkekler, bu iki durumu atlatmada sıkıntılar yaşamaktadırlar. Özellikle boşanma sonrasında, çevrelerindeki insanlarla olan ilişkilerinin değişmesi, kendi anne ve babalarının baskısı, kendilerini bir boşlukta hissetme ve bunun iş yaşamlarına olumsuz şekilde yansması gibi birçok sonuç ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak evlilik sürecinde yaşanan kavgalar, stresli ve gergin ev ortamı ve bunun akabinde gelen boşanma, erkekler üzerinde negatif etkilere neden olduğu ve bu hızlı değişimden olumsuz şekilde etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır (Aktaş, 2018: 28). Eleştirel söylem analizi içerisinden dizideki boşanmış erkek karakterlerin boşanma sonrasındaki akıbetleri hakkında yeterince bilgi sunulmaması, sunulanların ise verilen örnekler kapsamında toplumsal gerçeklik ile uyuşmadığına işaret edebilmektedir. Bunun yanı sıra boşanan erkek toplumun nazarında “dul” değildir. Boşanmış erkek için bekâret sorunu yoktur. Toplumda kabul gören ataerkil geleneksel yapı içerisinde erkek, hiç evlenmemiş bir “kız” ile evlenebilir. Boşandıktan sonra yukarıda boşanmış erkeklerce dile getirilen özlem, yalnızlık duygusu yoktur. Söylem içerisindeki sosyal, kültürel ve toplumsal bağlar izleyiciye boşanmış erkeğin yaşadığı sıkıntılara yönelik çıkarım sunmamaktadır.

4. Açıklama /Sonuç (Sosyal Çözümleme): Bu süreç çözümlemenin son aşaması olarak değerlendirilebilir. Tanımlama, olay örgüsü ve yorumla genel bir veri oluşturur. Bu verilerle sonuç ortaya konulur. Eleştirel söylem çözümlemesi genel anlamda sosyal içeriklidir. Bu nedenle de sonuç ‘sosyal çözümleme’ olarak da nitelendirilebilir. Bu aşamada, söylem veya söylemlerle (metin) amaç nedir, ortaya konulmak istenen nedir,

hangi mesaj veya mesajlar vardır, söylemdeki ideolojik yapı nedir, senarist taraf mıdır? Net ifadelerle açıklanır (Doyuran, 2018:320).

Boşanma süreci ve sonrasında boşanan kişi ve yakınlarının (eşlerin, çocukların, boşanan çiftlerin eşlerinin vb yakın çevrenin) karşılaştıkları olumlu, olumsuz durum ve olaylar söylem ve mimiklerle dizi aracılığıyla ifade edilmiştir. Senaryo metni üzerinden kullanılan kelimeler, (dizi gösterimi boyunca), söylem ve mimikler izleyicide sosyokültürel bağlamda yeni bir şablon üretmektedir. Söylem diliçi bir yapı arz ettiği gibi aynı zamanda dildışı (sosyokültürel, toplumsal, siyasi ve ideolojik) bir yapı da değerlendirilir. Bu itibarladır ki söylem medyatik, sosyal bir kavram olarak karşımıza çıkar. Söylem, ileten, ileti ve iletilen çerçevesinde bir bütünlük arz eder. Söylemler bir olay örgüsü temelinde ortaya konur ve amaç genel anlamda siyasi, ideolojik ve sosyokültürel mesaj niteliğindedir. Söylem tarafsız değildir. Söylemler dilin objektif/nesnel durumlarının ötesinde sosyal hayatın verileri olarak karşımıza çıkar. Bu sebeptendir ki çok boyutlu sosyokültürel ilişkiler olarak değerlendirilir (Doyuran, 2018:320-321).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Aile kurumu insanlığın bir arada toplu yaşamalarından itibaren süregelen sosyal bir olgudur. Aile toplumların geçirdiği sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alandaki değişim ve dönüşümlerden etkilenip, değişerek günümüze değin gelmiştir. Aile kurumunun resmi olarak tanınması, çiftlerin resmi bir devlet görevlisi eşliğinde, şahitler huzurunda resmi şekilde evlenmeleri ile gerçekleşir. Resmi evlilik birliği ile aile kuran çiftler zamanla içsel ve dışsal nedenlerden kaynaklı olarak ayrılma kararı alabilmektedir. Ayrılma kararının legal olması ve kabul görmesi içinse evlilik gibi ayrılığında resmi kurumlar ve kişiler aracılığıyla gerçekleşmesi gerekir. Yeni bir kişi ile evlilik kurabilecek medeni duruma sahip olacak şekilde resmi yolla birlikteliğin sona ermesine boşanma denir. Çiftlerden biri veya her ikisi de evliliklerinde, çeşitli nedenlerden kaynaklı boşanma talebinde bulunabilir. Bu talep neticesinde haklı gerekçelerle kişiler mahkeme huzurunda ayrılır. Boşanma gerekçeleri hukuken özel ve genel nedenler olarak ele alınır. Son zamanlarda medya aracılığıyla bu nedenler çeşitli programlarda, haberlerde, film ve dizilerde ele alınarak işlenmektedir. Gerekçelerden özellikle şiddet, aldatma, şiddetli geçimsizlik gibi nedenler öne sürülmektedir. Medya boşanma konusunda çok boyutlu şekillerde gerçekte yaşanan olayları bire birde hem sunmakta hem de bu konuyu farklı temalarla birlikte yeniden işleyip olduğundan başka şekillerde görsel-işitsel ve yazılı şekilde topluma iletmektedir.

Kitle iletişim araçları, gelişen ve sürekli ilerleyen bir teknoloji ile gün geçtikçe farkında olmadan hayatımızın bütün alanlarına sirayet etmektedir. Günümüzde kitle iletişim araçları, kültürün nesilden nesile aktarılması özelliğiyle neredeyse aile ve eğitimden sonra önemli bir role sahiptir. Kitle iletişim araçlarından televizyon, görsel-işitsel özelliğinden dolayı dikkat çekerek her kesimden insanın kolay ulaşabileceği yaygın bir araçtır (Yavuz, 2014: 88). Tüm bu özelliklerinden dolayı televizyon, izleyicisine ülkede ve dünyada olup biten her şeyi hızlı ve kolay bir şekilde sunmaktadır. Bunun yanı sıra var olan toplumsal bir olguyu hem iletmekte hem de işlemektedir. Yapılan çalışmada ulaşılmaması amaçlanan temel amaç, boşanma olgusunun seyirciye televizyon aracılığıyla seçilen dizi karakterlerindeki görünümü ile kitle iletişim araçları, literatür taramaları sonucunda elde edilen ve işlenen boşanmanın toplumsal gerçekliğinin karşılaştırılmasıdır. Araştırmanın konusu doğrultusunda *Evli ve Öfkeli* dizisi örneklemeden boşanma olgusuna, boşanmış farklı karakterlere rastlanılmış bundan dolayı çalışma için en uygun dizi olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın amacına yönelik literatürden yararlanılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuş

sonrasında bu çerçeve dışına çıkmadan söz konusu dizi üzerinden kuramsal ve yöntemsel çözümlemelere bağlı kalınarak içerik çözümlemesi yapılmıştır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda boşanma olgusunun medyadaki yansımaları ile toplumsal gerçekliği öncelikle kitle iletim kuramları çerçevesinde ele alınarak incelenmiştir. Fakat yapılan çalışma ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda çalışmanın amacını tam anlamıyla doğrulayan bir kitle iletişim kuramına rastlanmamaktadır. Ancak George Gerbner tarafından geliştirilen *Ekme Kuramı*'ndan, kültürel yapıyı ele alan çalışmacıların öne sürdüğü “kitle iletişimi ve kitle kültürü”nden, eleştirel medya okuryazarlığı ve de Herman ve Chomsky (1988) tarafından geliştirilen *Propaganda Modeli*'nden yararlanılmıştır. Kitle iletişim kuramları çalışmayı açıklamada yetersiz kaldığından dolayı dil ve söylem, içerik analizini daha net ifade etmek adına eleştirel söylem analizi yöntemi tercih edilmiştir.

Kitle iletişim kuramları kapsamında Gerbner'in *Ekme Kuramı*'nda içerik çözümlemesi yapılan dizi üzerinden medya bir tutum ve davranışı izleyiciye yansıtır. Fakat kuramın da desteklediği üzere yansıttığı tutum ve davranışlar gerçeklikten uzaktır. Boşanmanın tüm evrelerinde yer alan dizideki dört kadın karakterin boşanma süreci boyunca neler yaşadıkları, çoğu bölümde gerçeklikle bağlantılı şekilde yansıtılmamıştır. Bunun yanı sıra *Ekme Kuramı*'na göre televizyon geleneksel inançları ve davranışları değiştirmek, yok etmek yerine daha da pekiştirmektedir. Kadının ev içerisindeki görevlerine vurgu yapılmış, böylece toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmeye yönelik temalar işlenmiştir. Aynı zamanda farklı karakter ve sosyal statüde olan kadın üzerinden boşanma sonrası karşılaşılan durum ve mahalle baskısı işlenmiştir. Boşanan kadın kimliğinin “dul” a dönüşmesi, boşanan kadının tekrar bir ilişkiye başlamasının ahlaki sorun teşkil etmesi gibi kadının boşanma sonrasında karşılaştıkları güçlüklerden de bahsedilmiştir. Dizi karakterleri üzerinden işlenen bu temalar eşliğinde boşanma süreci ve sonrasında yaşanılanların tektip olmadığı sunulmuştur. Dizide bazı temalar olumlanırken bazı temalar ahlaki yönden olumlanmamıştır. Hâkim bakış açısı var olan temaya göre değişebilmektedir. Fakat toplumsal cinsiyet kapsamında kadının evdeki rolleri, boşanmış kadına atfedilen “dul” söylemleri, boşanmış kadının tekrar bir ilişkiye başlamasının çocuğu açısından kötü örnek teşkil ettiği gibi temalarla ahlaki değer yargıları işlenmiştir. Yani boşanmanın, kadın açısından olumsuz durumlar yarattığı ve toplumda bu tarz söylemler ile ötekileştirildiği vurgusu mevcuttur. Bundan dolayı boşanma sonrası kadının var olan toplumdaki yeri (“kadın”/“kız”) kadın açısından olumsuzlanmıştır. Dört farklı kadın karakter farklı konumlara ve kabullere sahip olsalar da boşanma sonrasında ortak ataerkil söylemlere

maruz kalmaktadırlar. Bir yandan da boşanma süreci ve sonrasında boşanan kişilerin rastladıkları ve maruz kaldıkları durum ve olaylar karşısında, verdikleri tepkinin de başka öğreti ve kabuller çerçevesinde farklılık gösterebileceğini de aktarmıştır.

Toplumsal cinsiyet bazında değerlendirildiğinde dizide seçilmiş olan karakterlerden, dizideki senaryonun, söylem ve ifade edilmiş tarzlarından ayrıca işleyişten, yansıtılan ana olgunun yani boşanmanın geleneksel söylem, davranış ve tutumlarla nasıl pekiştirildiği gözlemlenmiştir. Eleştirel medya okuyazarlığının çerçevesinden bakıldığında da medya; toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirildiği bir alandır. Fakat bu yaklaşıma göre medya, toplumdaki kültürel yapıyı özellikle cinsiyetçi yaklaşımları sorgular, değiştirir yeniden üretir ve tekrardan seyirciye farklı versiyonlarda sunar. Bu yaklaşıma göre medya salt toplumdaki kültürel, siyasal, ekonomik ve sosyal yapıdan etkilenmez aynı zamanda bu yapıyı etkiler. Bu bir nevi alışveriş şeklinde seyreder. Bu durumda örneklem olarak seçilen *Evlî ve Öfkeli* dizisi eleştirel medya okuyazarlığı kapsamında ele alındığında; dizideki boşanma olgusu, boşanan dört ana karakter, bunların çevreleri, boşanma süreci; kültürel çerçeve bazından ele alınmıştır. Bir yanda toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil söylemler pekiştirilmiş bir yandan da var olan boşanma olgusundaki tüm süreçler tekrardan eleştirilmiştir. Seyirciye, boşanma olgusu içerisinden kültürel, sosyal yapı doğrudan hem iletilmiş hem de bazı şeyler eleştirilmiştir. Bunun yanı sıra *Propaganda Modeli* de çalışmaya önemli katkılar sunmuştur. *Propaganda Modeli*'na göre medya pek çok gerçeği gizler. Ona göre medyada belirli bir gerçeğe ilgi gösterilmektedir. Medya belirli bir gerçekliği söylemlerle, tonlamalarla, tekrarlar ile belirli kalıplar çerçevesinde sunarak ona yeni anlamlar kazandırır. *Propaganda Modeli* ile dizideki boşanma olgusunun, toplumsal gerçekliği ele alınarak, gerçekte yaşanmış boşanma hikâyeleri ve dizideki boşanmış karakterler arasında farklı temalar (boşanma sonrası duygusal bir ilişki için hazır olma, boşanmış eşlerin görüşme sıklığı) eşliğinde karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar neticesinde boşanma sonrasında boşanan kişinin yeniden duygusal bir ilişkiye adım atması aynı zamanda boşanan eşlerin görüşme sıklıkları, olumlanıp yeniden üretilmiştir. Bu temalar üzerinden medyanın, boşanma sonrasındaki duygusal ilişki durumu ve eski eş ile olan ilişkileri belli söylem ve tekrarlarla yeniden üretmesi yaklaşımı destekler nitelikte sonuçlar sunmaktadır.

Kitle iletişim kuramlarının yapılan çalışmayı tam anlamıyla ifade edememesi sonucunda çalışmayı en net ve doğru şekilde ifade edeceği düşünülen “eleştirel söylem analizi” yöntemine yönelinmiştir. Eleştirel söylem analizi, dilin kavramsallaştırılması ele

alınarak dilbilim üzerine kurulmuş post-yapısalcı bir yöntemdir. Otuz bölümden oluşan örneklem olarak seçilen dizi, alanda öne çıkan Norman Fairclough'un ifade ettiği şekliyle geniş kapsamlı analitik dört aşamalı çözümleme ile ortaya konularak tezin amacına ulaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Dizideki boşanma olgusu, senaryo, dizideki karakterlerin söylem ve ifade ediş tarzları, boşanma sonrası yaşadıkları tüm süreç; tanımlama, olay örgüsü, yorum ve açıklama/sonuç olmak üzere dört başlık altında, gerçekte yaşanmış boşanma hikâyeleri, yapılan çalışmalardan elde edilen istatistiki veriler kapsamında incelenmiştir. İnceleme ve karşılaştırmalarda; eleştirel söylem analizi çözümlemesi kapsamında, dizi metnindeki söylemler salt olumlu veya olumsuz değildir. Şöyle ki kadının boşanma sonrası karşılaştacağı olası sonuçlar; boşanan kadının karşılaştığı “dul”, “namus”, “kadın”, “kız” “ elalem ne der?” gibi söylemleri bazı bölümlerde ahlaki değerler kapsamında olumlanmamıştır. Kadının boşandığı taktirde toplum nazarında bahsi geçen etiketlemelere maruz kalacaktır. Tekrar duygusal birliktelik kararı aldığı süre zarfında gerek partnerinden gerekse çevrece ötekileştirilecektir. Fakat boşanma sürecinden geçen erkek için ataerkil ifadeler söz konusu değildir. Örnek kapsamındaki dizide de Engin, Metin ve Cihan'ın boşanma sonrası yaşamlarının konu alındığı sahnelerde geleneksel ataerkil ifadeler rastlanılmamıştır. Kadının gündelik yaşamında toplumsal cinsiyetin ona atfettiği rolleri yerine getirirken karşılaştığı ataerkil tutum ve davranışlar, boşanma olgusunda da benzerdir. Kadın herşeyden önce annedir veya anne adayıdır. Namus kadın üzerinden şekillenmiş ve ona atfedilmiştir. Boşanan kadın böylesi kalıplar içerisinde toplumda tekrardan var olur. Duygusal bir ilişki yaşaması sınırlı ve belirli çerçeveler içerisinde. *Evli ve Öfkeli* dizindeki karakterlerdeki seyirciye yansıyan ifade ve söylem şekilleri, yaşam tarzları da bu anlatımı destekler niteliktedir. Dizi bazı bölümlerde bahsi geçen toplumdaki gelenek görenek, örf ve adetleri toplumsal cinsiyet rollerini ve boşanmanın kadın üzerinden yarattığı maddi manevi süreçleri işlerken olumlamıştır. Kadının boşanma sonrası yaşadıkları sıkıntılı durumların aşılabileceğini seyirciye sunmuştur. Bazı bölümlerde ise aksine geleneksel ataerkil içerik ve söylemleri olağan kabul ederek kadın tarafından sunulan namus, “kadın”, “kız” ifadelerini dile getirmiş bunu çoğu sahnede yinelemiştir.

Boşanma olgusunun söylem ve metin içeriği arasındaki bağlantı izleyiciye sunulmak istenen asıl temanın ne şekilde ve hangi kapsamda sunulduğu da tespit edilmiştir. Boşanma öncesinde çiftlerin ayrılığa karar vermesinin arkasında yatan nedenler oldukça farklıdır. Fakat burada dört kadın da aldatılma nedeni ile boşanmaktadır. Farklı ayrılık nedenleri işlenmemiş boşanma, tek düze bir etken ele alınmıştır. Tek bir neden, dört farklı kadının

perspektifinden sunulmuştur. Örnekteki dizi, bir yandan tek bir nedenle kısıtlı kalmış diğer taraftan da tek bir neden farklı karakterler bağlamında sunularak bir neden ile boşanma olgusunun her bir kadında değişik süreç ve deneyimlerden geçtiğini ortaya koymuştur. Boşanma, aynı temada farklı karakterlerde vücut bulmuştur. Şunu da belirtmek gerekir ki ele alınan dizi boşanma olgusunu dizideki «orta sınıf kentli» dört kadın üzerinden ve «tek bir neden (aldatma)» çerçevesinden ele aldığından dolayı toplumda boşanmayı deneyimleyen farklı sosyo-kültürel, ekonomik yapı içerisinde yer alan kadınları ve boşanmanın çoklu nedenlerini tam anlamıyla temsil edememektedir. Bunun yanı sıra dizideki kurguda boşanmış dört kadın ile birlikte boşanmış dört erkek de mevcuttur. Bu dört erkek karakterler üzerinden boşanma olgusu yeterince işlenmemiştir. Dizi metni bu açıdan dar bir perspektif sunmuştur. Bundaki neden boşanma olgusunun boşanan kadın üzerinden ele alınması da olabilmektedir.

Sonuç olarak boşanan kadının, medyadaki *Evli ve Öfkeli* dizisi örneklemindeki senaryo kurgusu, karakter seçimleri, işleyişteki söylem ve dilin, kimi bölümde boşanma olgusunun toplumsal gerçekliğini yansıttığı kimi yerlerde ise yansıtmadığı görülmüştür.

6. KAYNAKLAR

- Akar Ö., (2006), *Türk Masallarında Kadın Figürü Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akhan B., (2009), *Aile İçi Şiddetin Boşanma Davalarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Akıcı H., (2012), *Türkiye’de Boşanmanın Dini ve Psiko-Sosyal Sebepleri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akıntürk T. ve Ateş D., (2002), *Aile Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Aktaş Ç., (2018), “Boşanmanın Erkekler Üzerindeki Etkisi: İstanbul Örneği”, *İmgelem*, Sayı.2, (s.1-29). <https://dergipark.org.tr/imgelem/issue/38228/425215> (09.07.2018).
- Aktaş Ö., (2011), *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arpacı F. ve Tokyürek Ş., (2012), “Boşanmış Bireylerin Yeniden Evlilik Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı.31, (s.1-15). <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867974.pdf>. (28.04.2019).
- Aslan B., (2016), “İslam Hukukunda Evlilikte Velâyetin Ortadan Kalkmasıyla Velinin Velayetinin Kime Gececeği Konusunun Değerlendirilmesi”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Cilt: IV Sayı:7, (s.26-47). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/278755>.(18.05.2019).
- Atasoy A. Ö., (2007), *Temel Hukuk*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Aydın O. ve Baran, G., (2010), “Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma”, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt.21, Sayı.2, (s.117-126). <http://www.Acarindex.Com/Dosyalar/Makale/Acarindex-1423931266.Pdf> (02.09.2014).
- Barışcan H., (2017), *Şeffaflık Toplumu*, Metis Yayıncılık, İstanbul.
- Berki O. B., (B.T.). *Türk Hususi Hukuku Düvelinde Boşanma ve Ayrılık*, (s.101-190).
- Binark M. ve Bek Gencil M., (2010), *Eleştirel Medya Okuryazarlığı*, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Boyacı A., (2012), Anne Baba Eğitimi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1843 Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 959, Açık öğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı, Eskişehir.
- Bozatay Anbarlı Ş., (2011), *Sosyoloji*, Beta Yayın, Ankara.
- Bulut M., (2006), *Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete ve İnternet*, Tekaç Eylül Yayıncılık, Ankara.

- Bülbül A., (2018), *Mobil Uygulamalarda Modern Pazarlama Yöntemlerini Kullanarak Hedef Kitle Kontrolü*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükpınar Konaş D., (2013), *Bir Boşanma Avukatının Anıları*, NTV Yayınları, İstanbul.
- Can M., Erbaydar T., Edirne T. ve Ölçer, S., (2010), “2005-2009 Yılları Arasında Van Aile Mahkemesi’nde Görülen Boşanma Davalarında Kadına Yönelik Şiddet Olgularının İncelenmesi”, *Adli Tıp Bülteni*, 15(1), (s.21-26). <http://www.Adlitipbulteni.Com/Index.Php/Atb/Article/View/702/0> (02.09.2014).
- Canatan K. ve Yıldırım, E., (2011), *Aile Sosyolojisi*, Açılım Kitap, İstanbul.
- Ceyhan Z. ve Yılmaz, E., (1986), “Kadın ve Aile”, *Aylık Ev Dergisi*, Sayı.12, (s.7-10).
- Cihan F. N., (2009), *Şebnem Kadın ve Aile Dergisi*, Sayı.51, (s.3-5).
- Cin H., (1988), *Eski Hukukumuzda Boşanma*, Konya.
- Çakır B., (2011), *Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve Boşanma Eğilimlerinin Seyri*. Doktora Tezi, İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik H. ve Ekşi H., (b.t.), “Söylem Analizi”, (s.99-117). <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/%20maruaebd/article/viewFile/1012001642/1012001372>. (28.04.2019).
- Doğan C., (1998), *Türkiye’de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatiki İki Açıdan Değerlendirilmesi*, (s.59-69).
- Doruk Ö., (2013), “Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşuğu Derneği’nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellemesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, Cilt.2, Sayı.1, (s.1-27).
- Doyuran L., (2018), “Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde)”, *Erciyes İletişim Dergisi*, (s.301-324). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/516394> (30.07.2018).
- Dural M. Öğüz T. ve Gümüş M. A., (2015), *Türk Özel Hukuku Cilt II Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Erdoğan İ. ve Alemdar K., (2010), “Öteki Kuram”, (s.189-474). <http://www.irfanerdogan.com/kuram/tarihselmateryalizm.pdf> (18.05.2019).
- Erkal M. E., (B.T.), *Türk Aile Yapısı ve Bazı Meseleler*, (s.15-20).
- Ersöz A. G., (B.T.). *Türkiye’de Boşanma Olgusu ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme*, (s.249-264).
- Eyigün S. Günay, R. Ergün, Ö. ve Yıldız, H., (2013), *Tüm Yönleriyle Boşanma*, Dicle Üniversitesi, (s.3-251).
- Geçikli E., (2012), *Boşanma Ebeveyn ve Çocuk*, Lüleburgaz Kaymakamlığı, Lüleburgaz İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, (s.1-26). (E-Kitap).

- Giddens A., (2000), *Sosyoloji*, Ayraç Yayınları, Ankara.
- Gözübüyük Ş. A., (2003), *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Güneşlioğlu F., (2009), *Boşanma ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör N., (2011), *İletişime Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Gür T., (2013), “Post-Modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi”, *ZfWT*, V.5, No.1, (s.185-202). <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423939285.pdf>
- Gürel E. ve Alem, J., (2010), “Postmodern Bir Durum Komedi Üzerine İçerik Analizi: Simpsonlar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı.3, Cilt.10, (s.332-347). [https://www.researchgate.net/publication/237694236_Postmodern_Bir_Durum_Komedi_Uzerine_Icerik_Analizi_Simpsonlar_\(02.05.2019\)](https://www.researchgate.net/publication/237694236_Postmodern_Bir_Durum_Komedi_Uzerine_Icerik_Analizi_Simpsonlar_(02.05.2019)).
- Gürkan Ü., (2012), *Hukuk Sosyolojisine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Helvacı S. ve Kocabaş, G., (2012), *Medeni Hukuk Pratik Çalışmaları (Çözümlü)*, Legal Kitabevi.
- Hortaçsu N., (1991), “Evlilik ve Boşanma Nedenlerine Verilen Önemi Etkileyen Faktörler Olarak Değerlendirme Yaklaşımı, Cinsiyet ve Medeni Durum”, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt.1, Sayı.1, (s.35-40). <https://docplayer.biz.tr/21123397-Evlilik-ve-bosanma-nedenlerine-verilen-onemi-etkileyen-faktorler-olarak-degerlendirme-yaklasimi-cinsiyet-ve-medeni-durum.html>. (15.09.2014).
- <http://eski.bingol.edu.tr/media/259165/aileye-iliskin-temel-kavramlar.pptx>
- <http://slideplayer.biz.tr/slide/4875198/>
- [http://sosyolojiokuyorum.blogspot.com/2014/09/iletisim-sosyolojisi-unite-3.html?_escaped_fragment_\(14.08.2018\)](http://sosyolojiokuyorum.blogspot.com/2014/09/iletisim-sosyolojisi-unite-3.html?_escaped_fragment_(14.08.2018)).
- http://www.dersimiz.com/ders_notlari/toplumsal-kurumlar-1-sosyoloji-oku-21688.html
- <http://www.eyvahbosaniyorum.com/aldatmalar-ve-yeniden-evlenme-cocuklari-nasil-etkiler.html>
- http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/evlilik_turleri_nelerdir.asp
- <http://www.hthayat.com/evlilik/haber/1032877-evlilik-nedir>
- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bosanma-asamasindaki-esinin-evini-basarak-akrabalarini-bicakladi-41184153>
- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/damat-vahseti-pompali-tufekle-dehset-sacti-41177697>
- <http://www.klinikpsikiyatri.org/files/journals/1/256.pdf>,

<http://www.moradergisi.com/haber/ilk-dergi-ne-zaman-cikti-derginin-tarihi-mora-dergisi--69413.html>

<http://www.ozelliklerinedir.com/evlilik-turleri-ve-ozellikleri-nelerdir/>

<http://www.psmmag.com/haber/bosanmak-nasil-bir-travma/1071432>

<http://www.uslanmam.com/sosyoloji-bilimi/587269-evlilik-turleri.html>

<http://www.uzmantv.com/erkekler-bosanma-sonrasi-ne-gibi-sorunlar-yasayabilir>

<http://www.uzmantv.com/kadinlar-bosanma-sonrasi-ne-gibi-sorunlar-yasayabilir>

<https://search.proquest.com/openview/d212834ea117ae8e8c9ac103ea4341fb/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>

<https://slideplayer.biz.tr/slide/10445509/>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/evlilik>

<https://www.1bilgi.com/basin-yayin/3998/derginin-tarihi.html>

https://www.academia.edu/8825381/Kitle_İletişim_Kuramları (14.08.2018).

<https://www.guncelpsikoloji.net/sosyal-psikoloji/toplumsal-cinsiyet-rolleri-h6612.html>

<https://www.haberler.com/aldatma-cocuklari-da-olumsuz-etkiliyor-9234783-haberi/>

<https://www.haberler.com/kayinpederin-isyeri-baskini-guvenlik-kamerasinda-11359968-haberi/>

<https://www.haberturk.com/tartistigi-damadini-silahla-yaraladi-2376964>

<https://www.haberturk.com/yargitay-dan-kaynana-karari-1952730>

İşıқтаç Y., (2008), *Hukuk Sosyolojisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

İlal E., (1995), *İletişim, Yıgınsal İletim Araçları ve Toplum*, Der Yayınları, İstanbul.

İşsever H. ve Dişçi R., (2000), “İstanbul’da 1999 Yılında Sonuçlanmış Boşanma Davalarında Boşanma Nedenlerinin Değerlendirilmesi”, *Adli Tıp Bülteni*, 5(3), (s.151-156). <Http://www.Adlitipbulteni.Com/Index.Php/Atb/Article/View/420> (15.09.2014).

Kapkın E., (2014), *Yaşasın Boşanma*, Duvar Yayınları, İzmir.

Karaduman S., (2017), “Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif”, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4(2), (s.31-46). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/386936> (22.04.2019).

Karaman H., (1974), *Mukayeseli İslam Hukuku*, İrfan Yayınevi, İstanbul.

- Keskin I., (2007), *Boşanmanın Sosyolojik ve Psikolojik Nedenleri ve Boşanmanın Ortaya Çıkardığı Sonuçlar (Niğde İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin S. ve Baş, M., (2015), “Sosyal Medyanın Tüketici Davranışlarına Etkisi”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.17, Sayı.3, (s.51-69). <https://Dergipark.Org.Tr/Gaziuiibfd/Issue/28305/300777> (19.04.2019).
- Kılınç Ö. ve Bayçu, S., (2019) “Reklamlarda Kokunun Sunumu: Parfüm Reklamları Üzerine Bir İnceleme”, *Egemia*, 4, (s.41-65). <https://dergipark.org.tr/egemiadergisi/issue/44930/491075> (13.05.2019).
- Kır İ. ve Bülbül Ö., (2012), “İslâhiye İlçesinde Boşanma Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.9, Sayı.2, (s.1-24) http://sbd.ksu.edu.tr/imagesimages/files/5_kir.pdf. (01.09.2019).
- Korkut Y., (2012), *Bir Geçiş Krizi Olarak Boşanma*, (s.99-111).
- Kul H., (2019), *Kuşaklara Göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar, Romantizm ve Eş Seçimi Tutumları Arasındaki İlişkilerin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt A. ve Oruç Simav E., (2009), “Erzurum ve Bursa Müftülüklerine 2005-2008 Yıllarında Gelen Sorular Işığında Kadınların Boşanma Talebinin Nedenleri”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt.18, Sayı.2, (s.299-325). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/143692> (15.09.2014).
- Kurdaş M. Ç., (2018), “Jean Baudrillard’ın Simülasyon Kuramında Kitle İletişim Araçları ve Toplumsalın Sonu”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), (s.2012-2023). <https://dergipark.org.tr/hititsosbil/issue/39369/408137> (28.03.2019).
- Küçük E. M. Al U. ve Olcay E., (2008), “Türkiye’de Bilimsel Elektronik Dergiler”, *Türk Kütüphaneciliği* 22, 3, (s.308-319). <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/514/507> (20.05.2019).
- Meder M. ve Gültekin, M., (2012), “Türkiye’de 2001-2009 Yılları Arasındaki Boşanma Eğilimleri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı. 17, (s.149-165), <http://www.Turkiyat.Hacettepe.Edu.Tr/Dergi/11sayi.Pdf>. (02.09.2014).
- Öngen B. ve Ayaç S., (2013), “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi”, *Sosyoloji Konferansları*, No:48, (s.1-18), <https://dergipark.org.tr/download/article-file/101330>. (20.05.2019).
- Özcan T. M., (2011), *Hukuk Sosyolojisine Giriş*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Özçetin B., (2018), *Kitle İletişim Kuramları*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Özdemir P., (2013), *Boşanma Sürecindeki Çiftlerin Sorun Çözme Becerilerinin İncelenmesi (Ordu İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özel C., (2003), *Kitle İletişim Araçları ve Kişilik Haklarının Korunması*, İstanbul.

- Özer F., (2017), *1970’li ve 2000’li Yıllarda Türkiye Sinemasındaki İşçi Filmlerinin Karşılaştırmalı ve Eleştirel Bir Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer P. N., (b.t.), “Propagandada Yöntemler, Araçlar ve Bir Propaganda Modeli Olarak; Herman ve Chomsky Propaganda Modeli” *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, (s.15-30). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/673240> (16.05.2019).
- Özgül A., (2011), *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı.
- Özonur D. ve Özalpman D., (2009) *Türkiye’de Medya Okuryazarlığı Projesi Üzerine Bir Değerlendirme, Marmara İletişim Dergisi*, Sayı.15, (s.195-212). https://www.academia.edu/29042908/t%c3%bcrciyede_medya_okuryazarl%c4%b1%c4%9f%c4%b1_projesi_%c3%9czerine_bir_de%c4%9ferlendirme_defne_%c3%96zonur-den%c4%b0z_%c3%96zalpman (16.04.2019).
- Özsoy S., (2018),” Bolu’da Dergi Yayıncılığının Geçmişi: (1915-1970)”, *Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergisi*, Cilt.1, Sayı.2, (s.75-94). <https://dergipark.org.tr/dorduncukuvvet/issue/40709/458171>. (14.05.2019).
- Öztan B., (2006), *Medeni Hukuk’un Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Öztürk M., (2008), *Boşanmış Ailelerde Çocuk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Öztürk Ö., (2010), *Genel Boşanma Sebepleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özüğür İ. A., (2008), *Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Portakal H., (1997), *Boşanma ve Kadın*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Savaş G., (2004), “Kitle İletişim Araçlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Vol.1, No.1, (s.1-5). <https://www.jhumansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/160> (15.05.2019).
- Savran H., (1960), *Medeni Hukuk*, İstiklal Matbaası, İzmir.
- Seçen Uzunkaya K. H., (2017), *Türkiye’de Boşanma ve Eş Kaybı Bağlamında Dul Kadın Algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seçim Ö., (2017), “Radyonun Bir Haber Alma Aracı Olarak Kullanılması: Adnan Menderes Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.7, Sayı.1, (s.1-16), <https://docplayer.biz.tr/47891878-Radyonun-bir-haber-alma-araci-olarak-kullanilmasi-adnan-menderes-universitesi-ogrencilerine-yonelik-bir-arastirma.html>. (15.05.2019).
- Sever N., (1998), “Kitle İletişim Araştırmalarında İki Yaklaşım: Liberal ve Eleştirel Kuramlar Farklılıklar ve Yakınlaşmalar”, *Kurgu Dergisi*, S.15, (s.45-53).

<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1392/131797.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (18.05.2019).

Sevim Y., Güldeste A. ve Öner C.,(2016), “Boşanan Erkeklerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Elazığ İli Örneği)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.26, Sayı.2, (s.293-312). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/355164> (19.04.2019).

Solak Ö., (2011), “Küçük Ağa Romanının Eleştirel Söylem Analizi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı.26, Eylül-Ekim 2011, (s.1-14). <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868117.pdf>. (29.04.2019).

Solmaz B., (2004), “Kitle İletişim Araçlarında Kurgulanan Gerçeğin Boyutları, Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma”, *Selçuk İletişim*, 3,2, (s.50-56), <https://docplayer.biz.tr/127097435-Kitle-iletisim-araclarinda-kurgulanan-gercegin-boyutlari-teorik-ve-uygulamali-bir-calisma-basak-solmaz.html> (14.05.2019).

Soykan Şölen Ö., (2013), *Yerli Televizyon Dizilerinde İktidar İlişkileri: Dizi Karakterlerinin Benlik Sunumları Üzerinden Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sucu İ. (2007), *Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri (Sakarya İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şeker T. ve Şimşek, F., (2012), “Kodlama-Kodaçımı Bağlamında Muhteşem Yüzyıl Dizisinin Lise Öğrencileri Üzerindeki Etkilerine Yönelik Alımlama Analizi”, *Selçuk İletişim*, Sayı.2, Cilt.7, (s.111-120). <http://josc.selcuk.edu.tr/article/view/1075000057> (02.05.2019).

Taracıoğlu, İ., (1973), *Türk Medeni Kanunu*, Emel Matbaacılık, Ankara.

Tercan E., (2003), “Türk Aile Mahkemeleri”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.52, Sayı.3, (s.1-35), <http://scholar.google.ru/scholar> (10.09.2019).

Toppaş F. ve Kurt, S., (B.T.), *İşsizlik ve Boşanma İlişkisi:1970-2005 Var Analizi*, (s.30-43).

Toruk İ. ve Sine, R., (2012), “Haber Söylem Üretimindeki İdeolojik Etki: Wikileaks Haberleri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı.31, (s.351-378). <http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/view/594> (02.05.2019).

TÜİK, (2011), “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2011”, Ankara Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, <http://www.tuik.gov.tr> (19.04.2019).

Tüzüner Ö., (2013), “Türk ve İslâm Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukukî Niteliği Hakkında Bir İnceleme”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı.1, (s.1-24), <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2013-1/2013-1-5.pdf> (05.09.2014).

Uğur S. B., (2014), “Günümüzde Kadının Boşanma Deneyimleri: Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma”, *Beşeri Akdeniz Dergisi*, Cilt.4, Sayı.2,

<https://docplayer.biz.tr/6838222-Gunumuzde-kadinin-bosanma-deneyimleri-akademisyen-kadınlar-uzerine-bir-arastirma.html> (s.293-326).

- Ünal V., (2013), “Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.6, Sayı.26, (s.588-602). http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt6/cilt6sayi26_pdf/unal_vehbi.pdf (23.10.2018).
- Velidedeoğlu H. V., (1975), *Türk Kanunu Medenisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Velidedeoğlu H. V., (1976), *Ailenin Çilesi Boşanma*, Çağdaş Yayınları, İstanbul.
- Velidedeoğlu H. V., (1983), *Toplumsal Yaşam ve Hukuk*, Hil Yayın, İstanbul.
- Yavuz S., (2014), *Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları ve Medya Metinleri Aracılığıyla Sunumu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaylagül L., (2006), *Kitle İletişim Kuramları*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Yıldırım A., (2005), “Kişilerin Empatik Eğilimleri İle Boşanma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı.22, (s.233-242). (05.09.2014).
- Yıldırım N., (2004), “Türkiye’de Boşanma Sebepleri”, *Bilig. Kış*, Sayı.28, (s.59-81). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/234604> (13.05.2019).
- Yıldız Ş., (2005), *Dil Kültür İletişim ve Medya*, Sinemis Yayınları, Ankara.
- Yücel H., (2014), *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yüksel M., (B.T.), “Modernleşme Bağlamında Hukuk ve Etik İlişisine Sosyolojik Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, (s.1-19), http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/57/1/9_mehmet_yuksel.pdf . (15.09.2014).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Cemre DEMİREL

Doğum Yeri ve Tarihi : UŞAK / 03.07.1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi/ Fen Edebiyat F./Sosyoloji

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi/ Sosyoloji

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl: Ferrero Türkiye Sürdürülebilirlik Uzmanı (2016-)

Özel Akademi Etüt Merkezi (2014-2015)

İletişim

E-posta Adresi : cemre911@hotmail.com

Telefon : 0507 877 11 16

Tarih : 31.05.2019